

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Kovač

Vloga in položaj žensk v diplomaciji

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Mojca Kovač

Mentorica: doc. dr. Ana Bojinović Fenko

Vloga in položaj žensk v diplomaciji

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

*»Sreča ni v glavi in ne v daljavi,
ne pod palcem skrit zaklad.
Sreča je, ko se delo dobro opravi
in ko imaš nekoga rad.«*

(T. Pavček)

Zahvaljujem se mentorici, doc. dr. Ani Bojinović Fenko, za strokovno svetovanje, podporo pri nastajanju magistrskega dela in čas, ki mi ga je posvetila.

Iskreno se zahvaljujem družini, predvsem dragima mami in očetu, ki sta mi omogočila študij in mi z ljubeznijo stala ob strani v vseh letih mojega študija.

Velika zahvala gre fantu za vso skrb, potrpljenje, pozitivno energijo in optimistično spodbudo v času nastajanja magistrskega dela.

Zahvaljujem se tudi dragim prijateljem, ki so vseskozi verjeli vame in mi nesebično pomagali.

Vloga in položaj žensk v diplomaciji

V magistrskem delu sem raziskovala vlogo in položaj žensk v diplomaciji kot poklicu in mednarodni instituciji. Diplomacija je vedno veljala za moški poklic, ženska je bila lepotni dodatek moškega. Diplomacija danes izgublja tradicionalne aristokratske značilnosti in izstopajočo enospolno sestavo; zaznati je mogoče postopno feminizacijo. (Ne)prisotnost žensk v diplomaciji ni naključje: je rezultat zgodovine, družbene pogodbe, liberalne teorije in izgradnje družbe. Cilj magistrskega dela je bil ugotoviti, ali se vloga in položaj žensk v družbi odražata tudi v diplomaciji, eni najstarejših institucij. Raziskava temelji na umestitvi družb v skandinavski, sredozemski, srednjeevropski / korporativni tip in tip post-socialističnih držav, ki sem jih povezala z diplomacijo. Kot reprezentativno sem izbrala po eno študijsko državo iz vsakega tipa: iz skandinavskega tipa Švedsko, iz sredozemskega Italijo, iz srednjeevropskega/korporativnega tipa Nemčijo ter za tip post-socialističnih držav Slovenijo. V raziskavo sem vključila tudi Avstrijo, saj tu obstaja dobra praksa politike enakih možnosti ter kot kontrolni državi za post-socialistični tip še Veliko Britanijo in Francijo, stari diplomaciji. Na podlagi primerjave vloge in položaja žensk v družbi ter njihovega položaja v diplomaciji sem ugotovila, da se analizirani tipi družb v veliki meri odslikavajo v tipih diplomacije. Starost diplomacije je naslednji vpliven faktor, kar se odraža tudi v slovenski diplomaciji; slednja izhaja iz post-socialistične družbe, je najmlajša diplomacija med analiziranimi in ima najvišji odstotek veleposlanic/stalnih predstavnic.

Ključne besede: diplomacija, tipi diplomacij, ženske, enakost spolov.

The role and the position of women in diplomacy

In my thesis I have explored the role and the position of women in diplomacy as a profession and as an international institution. Diplomacy is still considered to be a male profession, woman was always seen as a male's beauty supplement. Diplomacy of today is losing traditional aristocratic features and one-gendered composition – it is possible to detect a gradual feminization. (Non)presence of women in diplomacy is not a coincidence: it is a result of the history, social contract, liberal theory and the construction of society in the state. The objective of the thesis was to determine whether the role and the position of women in the society are also reflected in diplomacy, one of the oldest institutions. The research is based on the placement of societies into the Scandinavian, Mediterranean, Central/Corporate type and the type of former socialist countries, which I have liaised with diplomacy. As a representative country I have chosen one from each study type: from the Scandinavian type Sweden, from the Mediterranean Italy, from the Central/Corporate type Germany and from the type of post-socialist countries Slovenia. Into my research I have included also Austria, a good practice of equal opportunity policies, and as control countries for the post-socialist type I have included Great Britain and France, old diplomacies. Based on a comparison of the role and the position of women in society and their position in diplomacy, I have discovered that analyzed types of societies are to a large extent reflected in the types of diplomacies. Age of diplomacy is the next influential factor, which is also reflected in Slovenian diplomacy; the latter is resulting from the post-socialist society, is the youngest diplomacy among the analyzed and has the highest percentage of female ambassadors/permanent representatives.

Keywords: diplomacy, types of diplomacies, women, gender.

KAZALO

1	UVOD	10
1.1	Relevantnost, cilji in pomen magistrskega dela	10
1.2	Na literaturo oprte hipoteze, teze oz. raziskovalno vprašanje	13
1.3	Metodologija oz. metode proučevanja	13
1.4	Struktura magistrskega dela	14
2	TEORIJA IN POLITIČNA PRAKSA DRUŽBENEGA SPOLA	16
2.1	Nastanek družbenega spola (<i>gender</i>), teoretični pogled na razlikovanje med spoloma; feminizem	16
2.2	Pogled na žensko skozi politično zgodovino in zgodovino diplomacije....	23
2.2.1	<i>Starodavne kulture</i>	24
2.2.2	<i>Stari Egipt</i>	24
2.2.3	<i>Antična Grčija</i>	25
2.2.3.1	Antične Atene	26
2.2.3.2	Šparta	27
2.2.3.3	Pogled grških antičnih filozofov	27
2.2.4	<i>Antični Rim</i>	27
2.2.4.1	Antični rimski filozofi.....	29
2.2.5	<i>Verski teksti</i>	30
2.2.5.1	Biblija.....	30
2.2.5.2	Koran.....	30
2.3	Srednji vek.....	30
2.4	Evropa 18. in 19. stoletja	32
2.4.1	Večji politični, socialni in filozofski pomen človekovih pravic	32
2.4.2	Naravno pravo in ženske.....	35
2.5	Položaj in vloga žensk v mednarodni strukturi.....	35
2.5.1	Mednarodnopravni okvir enakosti spolov (20. stoletje).....	36
2.5.2	Evropski regionalni okvir enakosti spolov	39
2.5.3	Družbena in politična praksa enakosti spolov	41
2.5.4	Prodor žensk v diplomacijo.....	51
2.6	Delni sklep.....	53
3	MODELI DRUŽB V EVROPI GLEDE NA RAZLIČNE DEJAVNIKE: POLITIČNE, KULTURNE, RELIGIJSKE IN SOCIALNE TER OBLIKE UREDITVE INDUSTRIJSKIH ODNOSOV IN DELA.....	54
3.1	Skandinavski (nordijski) tip: študijska družba Švedska	55
3.1.1	Politična kultura.....	55
3.1.2	Politika enakosti spolov	55
3.1.3	Vrednotni model v družbi ter religija	57
3.1.4	Model socialne politike	57
3.1.5	Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi.....	58
3.2	Mediteranski tip: študijska družba Italija	60

3.2.1	<i>Politična kultura</i>	60
3.2.2	<i>Politika enakosti spolov</i>	60
3.2.3	<i>Vrednotni model v družbi ter religija</i>	61
3.2.4	<i>Model socialne politike</i>	62
3.2.5	<i>Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi</i>	62
3.3	Srednjeevropski/korporativni tip	65
3.3.1	<i>Študijska družba: Nemčija</i>	65
3.3.1.1	Politična kultura	65
3.3.1.2	Politika enakosti spolov	66
3.3.1.3	Vrednotni model v družbi ter religija.....	67
3.3.1.4	Model socialne politike.....	68
3.3.1.5	Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi....	68
3.3.2	<i>Študijska družba: Avstrija</i>	70
3.3.2.1	Politična kultura	71
3.3.2.2	Politika enakosti spolov	71
3.3.2.3	Vrednotni model v družbi ter religija.....	72
3.3.2.4	Model socialne politike	72
3.3.2.5	Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi....	72
3.4	Tip post-socialističnih držav: študijska družba Slovenija	74
3.4.1	<i>Politična kultura</i>	75
3.4.2	<i>Politika enakosti spolov</i>	75
3.4.3	<i>Vrednotni model v družbi ter religija</i>	76
3.4.4	<i>Model socialne politike</i>	76
3.4.5	<i>Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi</i>	77
3.5	'Stare' versus 'mlade' diplomacije: izbrani družbi Velike Britanije in Francije	78
3.5.1	<i>Študijska družba: Velika Britanija</i>	79
3.5.1.1	Politična kultura	79
3.5.1.2	Politika enakosti spolov	79
3.5.1.3	Vrednotni model v družbi ter religija.....	80
3.5.1.4	Model socialne politike.....	80
3.5.1.5	Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi....	80
3.5.2	<i>Študijska družba: Francija</i>	82
3.5.2.1	Politična kultura	82
3.5.2.2	Politika enakosti spolov	83
3.5.2.3	Vrednotni model v družbi ter religija.....	83
3.5.2.4	Model socialne politike.....	83
3.5.2.5	Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi....	84
4	ŠTUDIJE PRIMEROV TIPOV DRUŽB (DIPLOMACIJ) IN NJIHOVA PRIMERJALNA ANALIZA SKOZI IZBRANE DRŽAVE	86
4.1	Skandinavski (nordijski) tip: študijska diplomacija Švedska	86
4.2	Mediteranski tip: študijska diplomacija Italija	87

4.3	Srednjeevropski/korporativistični tip	89
4.3.1	<i>Študijska diplomacija: Nemčija .....</i>	89
4.3.2	<i>Študijska diplomacija: Avstrija .....</i>	91
4.4	Post-socialistični tip: študijska diplomacija Slovenija.....	93
4.5	'Stare' versus 'mlade' diplomacije: izbrani diplomaciji Velike Britanije in Francije	96
4.5.1	<i>Študijska diplomacija: Velika Britanija.....</i>	96
4.5.2	<i>Študijska diplomacija: Francija.....</i>	98
5	PRIMERJALNA ANALIZA TIPOV DIPLOMACIJ.....	101
6	ZAKLJUČEK	104
7	LITERATURA	107
	Priloga A: Seznam veleposlanikov Švedske v letu 2014.....	122
	Priloga B: Seznam veleposlanikov Italije v letu 2014.....	127
	Priloga C: Seznam veleposlanikov Nemčije v letu 2014.....	132
	Priloga Č: Seznam veleposlanikov Avstrije v letu 2014	138
	Priloga D: Seznam veleposlanikov Slovenije v letu 2014	142
	Priloga E: Seznam veleposlanikov Velike Britanije v letu 2014.....	144
	Priloga F: Seznam veleposlanikov Francije v letu 2014.....	148
	Priloga G: Vprašalnik za intervju z red. prof. dr. Milico Antić Gaber	154
	Priloga H: Vprašalnik za intervjuje z veleposlaniki/veleposlanicami študijskih držav	155

SEZNAM GRAFIKONOV

Grafikon 2.1: Indeks enakosti med spoloma, EU-27, 2010.....	49
Grafikon 3.1: Struktura BDP Švedske.....	59
Grafikon 3.2: Odstotek zaposlenih žensk po državah v letu 2012	61
Grafikon 3.3: Struktura BDP Italije.....	63
Grafikon 3.4: Struktura BDP Nemčije	69
Grafikon 3.5: Struktura BDP Avstrije	73
Grafikon 3.6: Struktura BDP Slovenije.....	78
Grafikon 3.7: Struktura BDP Velike Britanije	81
Grafikon 3.8: Struktura BDP Francije.....	84
Grafikon 4.1: Veleposlaniki in veleposlanice na Švedskem	87
Grafikon 4.2: Število veleposlanikov in veleposlanic v Italiji	89
Grafikon 4.3: Število veleposlanikov in veleposlanic v Nemčiji	91
Grafikon 4.4: Število veleposlanikov in veleposlanic v Avstriji.....	93
Grafikon 4.5: Število veleposlanikov in veleposlanic v Sloveniji	95

Grafikon 4.6: Število veleposlanikov in veleposlanic v Veliki Britaniji.....	97
Grafikon 4.7: Število veleposlanikov in veleposlanic v Franciji	100

SEZNAM SLIK

Slika 2.1: Družbeni spol	19
Slika 2.2: Henry Fuseli, Debitantka.....	33
Slika 2.3: Indeks globalnega razkoraka med spoloma v letu 2013	46
Slika 2.4: (Ne)enakost v Evropski uniji	50

SEZNAM TABEL

Tabela 2.1: Zgodovinska primerjava odstotka žensk v parlamentih od leta 1955 do 2005	44
Tabela 2.2: Pravice in moč žensk v državah po svetu – deset najvišje uvrščenih držav	47
Tabela 2.3: Pravice in moč žensk v državah po svetu – deset najnižje uvrščenih držav	47
Tabela 3.1: Število dodatnih ur dela žensk na teden v gospodinjstvu.....	65
Tabela 4.1: Število veleposlanikov in veleposlanic na Švedskem	87
Tabela 4.2: Število veleposlanikov in veleposlanic v Italiji.....	89
Tabela 4.3: Število veleposlanikov in veleposlanic v Nemčiji.....	90
Tabela 4.4: Število veleposlanikov in veleposlanic v Avstriji	93
Tabela 4.5: Število veleposlanikov in veleposlanic v Sloveniji	95
Tabela 4.6: Število veleposlanikov in veleposlanic v Veliki Britaniji	97
Tabela 4.7: Število veleposlanikov in veleposlanic v Franciji	99
Tabela 5.1: Rezultati analize	101

SEZNAM KRATIC

BDP	bruto-domači proizvod
CEDAW	<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk</i>
DKDO	<i>Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih</i>
DN	Društvo narodov
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
FCO	<i>Foreign and Commonwealth Office</i> – britansko ministrstvo za zunanje zadeve in skupnost nekdanjih kolonij
GS	Generalna skupščina Organizacije združenih narodov
MZZ	Ministrstvo za zunanje zadeve
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> – Organizacija severnoatlantske pogodbe
OECD	<i>Organization for Economic Co-operation and Development</i> – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija združenih narodov
SE	Svet Evrope
UNIFEM	<i>United Nations Development Fund for Women</i> – Razvojni sklad OZN za ženske
ZDA	Združene države Amerike

UVOD

V uvodu predstavljam problematiko magistrskega dela, to sta položaj in vloga žensk v diplomaciji. Diplomacijo obravnavam z vidika poklica in mednarodne institucije in ne drugih pomenov tega koncepta. Opisala sem namen, predstavila cilje in ovrednotila pomen magistrskega dela. Postavila sem na literaturo oprto raziskovalno vprašanje in pojasnila metode proučevanja.

1.1 Relevantnost, cilji in pomen magistrskega dela

Diplomacija je vedno veljala za moški poklic. V zgodovini so se diplomati omenjali kot moški, določal se je status njihove žene. Ženske so bile v diplomaciji zreducirane na 'lepotni dodatek moškega' (Jazbec in drugi 2009, 236). »Konec koncev ni bilo res, da bi bile ženske dejansko odsotne v svetovni politiki – /i/grale so celo absolutno osrednje vloge, ali kot poceni delovna sila ali kot prostitutke v okolici vojaških oporišč ali kot žene diplomatov« (Smith in Owens 2007, 362). Koncept spola je neločljivo povezan s stoletji boja za moč in prevlado. Družbeni spol ni nekaj določenega, ampak variira glede na časovno obdobje, lokacijo in kulturo. Način kategorizacije družbenih odnosov ima dolgo zgodovino; razlikovanje med vlogami za ženske in moške je skupno vsem družbam. Tradicionalno je bila družbena struktura seksistično oblikovana in je delovala predvsem po meri moškega (Jazbec 2012, 171). »Seksizem pomeni celoto prepričanj, stališč, vzorcev delovanj in praktičnih vsakdanjih delovanj, ki temeljijo na strogem ločevanju dejavnosti po spolu ter podeljujejo posameznikom posebne neenake lastnosti glede na spol« (Jogan 2001, 1). Tudi v današnjem času lahko identificiramo ostanke zgodovinske seksistične delitve dela: delitev dela po spolu je bila v vseh sistemih strogo zamejena, utrjevana in nadzorovana. Moškim je bila od nekdaj dodeljena javna sfera (višje mesto v hierarhiji), ženskam zasebna sfera. Ženskam je bila pripisana vloga (u)domače(ne)ga bitja, katerega funkcija je bila 'po naravi' mati, gospodinja, služabnica oziroma lik skoncentrirane seksualnosti ('grešnica') (Jogan 1990, 33–45).

Ljudje so skozi zgodovino vstopali v odnose drug z drugim, da so ohranili varnost in svobodo ali dobili zeleno (Sharp 2009, 18). Diplomacija kot institucija ima zgodovino, vendar sem šele z Richelieujem leta 1626 v Franciji dobili prvo zunanje ministrstvo v

sodobnem smislu (Jönsson in Hall 2005, 26). Diplomacijo je potrebno obravnavati kot institucijo, »kot relativno stabilno zbirko družbenih praks z normami in pravili oz. konvencijami, ki opredeljujejo ustrezno vedenje in urejajo odnose ter predpišejo vedenjske vloge, omejujejo dejavnosti in pričakovanja« (Jönsson in Hall 2005, 25). Diplomacija je institucija (na ravni mednarodne družbe), ki skrbi za komunikacijo, zastopanje in reprodukcijo mednarodne družbe, ministrstva za zunanje zadeve (MZZ) pa so organizacije (na ravni držav) (Jönsson in Hall 2005, 25–6). *Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih* (DKDO)¹ kot naloge diplomatske misije v 3. členu opredeli predstavljanje države v državi sprejemnici (njeno bistvo), zaščito interesov države in državljanov pošiljateljice, pogajanja, ugotavljanje razmer v državi sprejemnici (poročanje) ter pospeševanje prijateljskih odnosov med državama.

Položaj in vloga žensk v različnih nacionalnih družbah (državah) nista naključna, zato sem se v magistrski nalogi osredotočila na oblikovanje različnih tipov družb v Evropi (izhajajoč iz družbene pogodbe in zgodovinskih posebnosti razvoja družbe v izbranih državah), na katere vplivajo različni dejavniki: politični, kulturni, religijski, vrednotni, socialni modeli in modeli ureditve in pomena dela. Predpostavljam, da to, kakšno politično kulturo in usmeritev ima država, kje sta položaj in vloga žensk v njej, obstoj podpore in spodbude enakosti spolov na državni ravni (kot npr. v Avstriji in v skandinavskih državah) (Gender Equality 2006), vpliva na vlogo in položaj žensk tudi v diplomaciji, ki velja za eno najstarejših družbenih institucij. Vrednotni model v družbi ter religija (njen pomen je velikokrat povezan z gospodarskim razvojem) predpisujeta pravila ter tako prispevata k temu, da je družba danes takšna, kakršna je (Rus in Toš 2005, 170). Za oblikovanje družbe so pomembni tudi modeli socialne politike, saj je predvsem slednja velikokrat imenovana za 'žensko' področje (Hantrais 1995, 108). Tudi modeli dela v družbi ter industrijski odnosi (kot jih opišejo Hyman in Ferner 1994 ter Stanojević 1996) igrajo pomembno vlogo pri oblikovanju družbe. Tako lahko družbe (države) v Evropi glede na zgoraj omenjene kriterije (politična kultura, politika enakosti spolov, vrednotni model v družbi, religija, model socialne politike, gospodarstvo in industrijski odnosi ter model dela v družbi) umestim v skandinavski (nordijski), sredozemski, srednjeevropski/korporativni tip in tip nekdanjih socialističnih držav.

---

¹ *Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih – Vienna Convention on Diplomatic Relations*. Podpisana na Dunaju, 18. aprila 1961, v veljavi od 24. aprila 1964.

Višje kot gremo po lestvici družbenega vpliva in moči, bolj se število udeleženih žensk manjša (Antić in Jeram 1999, 7). Žensk na »najbolj uglednih področjih, kot so obramba, finance in zunanja politika, sploh ni« (Jogan in Božović 2009, 371). Kljub spremembam še vedno prevladuje spolna asimetrija v razpolaganju s politično močjo (Antić in Jeram 1999, 7), ženskam so običajno prepuščena 'mehka' ('soft') politična področja (zdravje, področje sociale, vzgoja, družina, kultura) (povezanost z žensko naravno vlogo negovanja, izobrazbe, vzgoje, čustvovanja, umetniškega izražanja) (Paxton in Hughes 2007, 98). Zaradi pripisane tradicionalne vloge se ženske tudi na najvišjih položajih srečujejo z ovirami (Jogan in Božović 2009, 372), čeprav je ena pomembnejših pridobitev modernega časa prizadevanje za politiko enakih možnosti na vseh področjih (Kozmik 1999, 15–16).

Diplomacija kot svet moških ni več izvedljiva v globalnem svetu, kjer imajo mesto tudi ženske (Rahman 2011). »Ženske so na vodilnih diplomatskih položajih premalo zastopane in se še vedno borijo za prodor v diplomatsko hierarhijo. /.../ Obstoječe strukture moči v diplomatski infrastrukturi še krepijo spolno neenakost in očitno diskriminatorne prakse« (Rahman 2011). Ženski element je nujna dopolnitev moškega elementa tudi v diplomaciji, saj je brez dopolnjevanja oziroma spolnega ravnotežja dolgoročno neuspeh neizbežen. Sploh pa demokraciji, ki ne omogoča ali v majhni meri omogoča udeležbo žensk, ne moremo reči demokracija (Mravljak 1999, 11–12).

V družbi 21. stoletja, ki naj bi bila enakopravna, in v Evropski uniji (EU), kjer se poudarja politika enakih možnosti, bi morale biti ženske enakovredno in enakomerno prisotne tudi v diplomaciji. A njihova družbena (ne)prisotnost ni naključje – je rezultat zgodovine, družbene pogodbe, liberalne teorije in izgradnje družbe in države. V magistrski raziskavi sem se posvetili raziskovanju vloge ženske v družbi – tako skozi zgodovino kot v današnjem času. Na nekaterih področjih je mogoče zaznati povečano vlogo in vpliv žensk (feminizacija), na drugih so ženske še vedno (pre)malo zastopane. Tako je bil cilj magistrskega dela ugotoviti, ali se splošna vloga in položaj žensk v različnih nacionalnih družbah odražata tudi v diplomaciji. Doprinos magistrskega dela ni le v konceptualnem smislu, temveč tudi konkretno skozi primerjalno raziskavo različnih diplomacij, saj so študije zelo maloštevilne. Skozi pregled literature sem sicer zasledila vire (na primer Tickner 1992) in raziskave, ki se ukvarjajo z vlogo žensk v družbi na različnih področjih (Kanjuo-Mrčela 1991, 1996; Černigoj-Sadar 2010; Ule in drugi

2013), ženske v diplomaciji pa so precej neraziskano področje – manjka empiričnih ugotovitev, čeprav je relevantnost teme visoka. Literature oziroma raziskav na tem področju praktično ni (razen na primer Rahman 2011 in nacionalna raziskava Jazbec in drugi 2009).

1.2 Na literaturo oprte hipoteze, teze oz. raziskovalno vprašanje

Raziskovalno vprašanje se glasi: ali se tip družbene ureditve odraža tudi v naravi diplomacije kot institucije (tj. v organizaciji in strukturi diplomacije) – torej tudi v posledični (ne)prisotnosti žensk v diplomaciji.

1.3 Metodologija oz. metode proučevanja

Konceptualni del raziskave temelji na analizi in interpretaciji primarnih (delno) in sekundarnih virov ter na uporabi zgodovinske in zgodovinsko-razvojne metode. V empiričnem delu naloge sem družbe (države) glede na kriterije: politična kultura, politika enakosti spolov, vrednotni model v družbi, religija, model socialne politike, gospodarstvo in industrijski odnosi ter model dela v družbi razdelila na skandinavski (nordijski), sredozemski, srednjeevropski/korporativni tip in tip nekdanjih socialističnih držav,² ki sem jih povezala z diplomacijo. Zanimalo me je, ali se ti tipi družb odražajo tudi v različnih tipih diplomacij, in sicer ali obstaja povezava med tipi družb in lastnostmi diplomacije njihovih držav. Iz vsakega modela sem analizirala reprezentativno, v literaturi omenjeno kot tipično državo: iz skandinavskega tipa Švedsko, iz sredozemskega Italijo, iz srednjeevropskega/korporativnega tipa Nemčijo in za tip nekdanjih socialističnih držav Slovenijo. V raziskavo sem dodala še Avstrijo, saj tu obstaja dobra praksa implementacije politike enakih možnosti, ter kot kontrolno skupino za tip družbe nekdanje socialistične države, Slovenije, mlade diplomacije, še Veliko Britanijo in Francijo – stari diplomaciji.

Operacionalizacija je temeljila na analizi in interpretaciji primarnih (delno) in

---

² Večina nekdanjih socialističnih držav je mladih demokracij, kjer so ženske bolj ali manj uspešne pri dostopanju do politične moči (Matland 2004, 322).

sekundarnih virov,³ na uporabi zgodovinske in zgodovinsko-razvojne metode,⁴ statistični analizi študij⁵ o številu in položaju žensk v družbi (na primer v politiki in gospodarstvu), na metodi študije primerov⁶ tipov družb in organizacij diplomacij, lastni kvantitativni analizi števila veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov in veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanice izbranih tipov diplomacij (predstavlja dodano vrednost magistrskega dela) ter primerjalno analizo teh tipov.

Kot primarni vir sem uporabila DKDO, saj menim, da je za razumevanje diplomacije in mesta žensk v njej potrebno gledati tudi skozi diplomaciji inherentno institucijo mednarodnega prava. Kvantitativne podatke o številu in spolu vodij misij izbranih diplomacij sem pridobila na javno dostopnih spletnih straneh posameznih zunanjih ministrstev omenjenih držav oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništev izbranih držav pri organizacijah: EU, Organizaciji severnoatlantske pogodbe (*North Atlantic Treaty Organization* – NATO), Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), Sveta Evrope (SE), Organizaciji združenih narodov (OZN) in Organizaciji za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organization for Economic Co-operation and Development* – OECD). Sledila je lastna analiza pridobljenih kvantitativnih podatkov. Poslužila sem se tudi kvalitativne metode poglobljenega intervjuja⁷ z red. prof. dr. Milico Antić Gaber in intervjujev oziroma komentarjev veleposlanikov izbranih diplomacij glede pridobljenih zaključkov analize, s katerim sem pridobila manjkajoče podatke.

Dodana vrednost magistrskega dela so kriteriji (tipi/modeli) družb, s pomočjo katerih sem analizirala povezavo med vlogo in položajem žensk v družbi in prisotnostjo žensk v diplomaciji (v posameznem tipu). Raziskavo sem zastavila na principu deduktivnosti.

1.4 Struktura magistrskega dela

---

³ Analiza sekundarnih virov bo temeljila na 'križanju' (primerjanju) virov (kot priporočajo Bučar in drugi 2000, 25).

⁴ Uporabili bomo zgodovinsko metodo, saj so zgodovinske spremembe v razvoju za mojo raziskavo pomembne (kot poudarjajo Bučar in drugi 2000, 28).

⁵ Primer raziskav *Centre for Women and Democracy* (2009), *Frauen Computer Zentrum Berlin* (2000) ter Sass in Ashford (2002).

⁶ Kot jo opiše na primer Yin (2009, 274).

⁷ Pomen intervjujev osvetlita Sidney in Webb (v Legard in drugi 2003/2006, 138).

Magistrska naloga je razdeljena na tri obširnejše sklope, ki so zajeti v petih poglavjih, vsako od njih je smiselno razdeljeno še na nekaj podpoglavij. Prvo poglavje magistrskega dela predstavlja uvod, kjer sem opredelila namen, predstavila cilje in ovrednotila pomen magistrskega dela, postavila na literaturo oprto raziskovalno vprašanje, pojasnila metode proučevanja ter orisala strukturo magistrskega dela. V drugem poglavju sem predstavila konceptualni okvir, relevanten za področje raziskovanja, predstavila relevantne pojme, raziskala nastanek družbenega spola (*gender*) in ga povezala s teoretičnimi pristopi (razlikovanje med spoloma, feminizem). V podpoglavjih sem orisala pogled na žensko skozi politično zgodovino in zgodovino diplomacije in se dotaknila tudi stereotipov o ženski vlogi v družbi. Posebej sem izpostavila razvoj mednarodnega prava z vidika morebitne patriarhalnosti norm. Celotno drugo poglavje temelji na analizi in interpretaciji primarnih ter sekundarnih virov ter zgodovinsko-razvojni metodi.

V tretjem poglavju sem z uporabo zgodovinske in primerjalne metode analizirala in opisala oblikovanje modelov družb v Evropi glede na kriterije: politična kultura, politika enakosti spolov, vrednotni model v družbi, religija, model socialne politike, gospodarstvo in industrijski odnosi ter model dela v družbi. Družbe (tako tudi diplomacije) v Evropi sem umestila v skandinavski (nordijski), mediteranski, srednjeevropski/korporativni tip in tip nekdanjih socialističnih držav. V posameznih podpoglavjih sledijo študije primerov teh tipov družb oz. diplomacij in v naslednjem poglavju primerjalna analiza izbranih diplomacij. Tokrat sem k uporabljenim metodam analize in interpretacije primarnih ter sekundarnih virov, opisovalne in zgodovinsko-razvojni metode dodala še metodo kvantitativne analize. S pomočjo podatkov o vodjih misij, ki so javno dostopni na spletnih straneh posameznih ministrstev za zunanje zadeve, in veleposlaništev izbranih diplomacij sem pridobila kvantitativne podatke o številu veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov in veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanice izbrane države. Te podatke sem povezala z vlogo in položajem žensk v posameznem tipu družbe in diplomacije. V zaključku naloge sem povzela glavne ugotovitve magistrskega dela, orisala odprta vprašanja, ki se porajajo, ter identificirala možnosti za nadaljnje raziskovanje.

2 TEORIJA IN POLITIČNA PRAKSA DRUŽBENEGA SPOLA

V poglavju, ki sledi, sem orisala konceptualni okvir magistrskega dela. Definirala sem relevantne pojme in pojasnila nastanek družbenega spola (*gender*) v povezavi s teoretičnimi pristopi.

2.1 Nastanek družbenega spola (*gender*), teoretični pogled na razlikovanje med spoloma; feminizem

»Njen glas je bil vedno mehak, nežen in tih – kvalitetne ženske lastnosti« (Shakespeare, King Lear) (Bradley 2007, 14).

»To je žensko življenje – čakati in čakati« (John Galsworthy, Strife) (prav tam).

»Kljub temu, da imam telo ženske, imam srce in želodec kralja« (kraljica Elizabeta I.) (prav tam).

Koncept spola v družbenih vedah je relativno nov pojem, a ima veliko daljšo zgodovino. V starejših slovarjih termin razlikuje med moškim, ženskim ali srednjim spolom, Colinsov slovar (Collins v Bradley 2007, 15) dodaja, da je spol lahko dejanski ali pripisan. Proučevanje družbenega spola (*gender*) ima mnogo aspektov in je lahko v povezavi s katerim koli socialnim ali kulturnim fenomenom. Družbeni spol je družbeni konstrukt, kategorija, ki jo uporabljamo za razdelitev in osmišljanje sveta okrog nas. Nanaša se na odnose, na relacijo med ženskami in moškimi in na kompleksne dogovore med njimi, upoštevajoč organizacijo reprodukcije, delitev dela in kulturne definicije ženskosti in moškosti. Spol se nanaša na biološke razlike med spoloma, družbeni spol (*gender*) pa na socialno kulturne aspekte biti moški ali ženska – tj. kako družba postavlja pravila za 'moškost' ali 'ženskost'. Tako je spol naravni oz. biološki in družben (tj. konstruiran kulturno in socialno) (Bradley 2007, 15).

Pozornost akademskega sveta je pojem pridobil v 70-ih in 80-ih letih 20. stoletja kot rezultat preporoda feminističnega političnega gibanja (Bradley 2007, 14). Glover in Kaplan (2000) razlagata, da se je uporaba koncepta pojavila v 70-ih letih v 'povezavi s seksologijo in psihologijo spola'. Tako so Oakleyeva (1972), Milletova (1969),

Mitchellova (1971) in Rubinova (1975) povezale koncept družbenega spola s teorijo patriarhalnosti (tj. socialnim sistemom moške dominacije) in neenakosti žensk (Bradley 1998). Rubinova (1975) je kot antropologinja sistem spola/družbenega spola definirala kot družbeni sistem in dodala, da ni nujno, da je moški dominantni spol: lahko bi imeli tudi matriarhijo (tj. da se gospodinjstvo tvori okoli osrednje vloge ženske) kot alternativno obliko. Vendar se antropologi niso zedinili o tem, ali bi lahko kakšno družbo opisali kot matriarhalno, kljub temu, da so bile nekatere družbe v zgodovini matriološke. Tudi Ortnerjeva (1974) je v zelo vplivnem eseju trdila, da so bile vse družbe do sedaj moško dominantne. Razlika, ki so jo Oakleyeva in ostale opisale med spolom in družbenim spolom, je postala podstat funkcionalističnim pristopom v proučevanju vlog spolov: Parsons in drugi (1956) so trdili, da je znotraj družine in v kapitalistični industrijski družbi potreba po specializaciji vlog – različne družbene funkcije zahtevajo različne osebne karakteristike. Po njunem mnenju so instrumentalne vloge, ki so jih izvajali moški, vključevale preživetje v zahtevnem svetu ekonomskega tekmovanja – to je od njih zahtevalo, da so agresivni, brezobzirni in intelektualni. Njihov kontrast je ženska vloga, ki jo narekuje družinsko življenje: ekspresivna vloga skrbeti, hraniti, vzgajati otroke in izpolnjevati fizične in emocionalne potrebe. Ideja o vzajemnem ne-dopolnjevanju vlog je bila podlaga za opravičevanje tipa družine, ki je bila dominantna v 50-ih letih. Biološki vidik te teorije je poudarjal žensko reproduktivno vlogo, hormoni naj bi jih določali kot 'naravne skrbnice'. Ostali, še posebno socialni biologi, so povezovali moško primordialno vlogo lovcev in njihovo moško fiziologijo ter hormone (testosterone) z njihovo 'naravno' agresivnostjo in tekmovalnostjo. Za razliko od naturalističnega pogleda na moškost oz. ženskost so feministke trdile, da je družbeni spol kulturni fenomen in da so spolne vloge vedenja naučene – tako bi se jih dalo tudi 'od-učiti' (Bradley 2007, 15–16).

Uporabo koncepta družbenega spola je utemeljila Oakleyeva (1972), na pomembnosti je pridobil v letih, ki so sledila. Beck (1992) je družbeni spol (gender) označil kot vseprisoten. Oakleyeva (1981) je z družbenim spolom povezala še en ključni pojem iz funkcionalistične teorije – socializacijo, tj. proces, v katerem se naučimo pravil in norm za primerno vedenje in tako 'postanemo' ljudje. Prikazala je, kako družina, šola, delovno mesto, literatura in množični mediji narekujejo 'primerno' vedenje za deklice in dečke. Vsi ti pristopi se združijo v znani izjavi: »Ženska se ne rodi, ženska šele postane« (de Beauvoir 1999, 15).

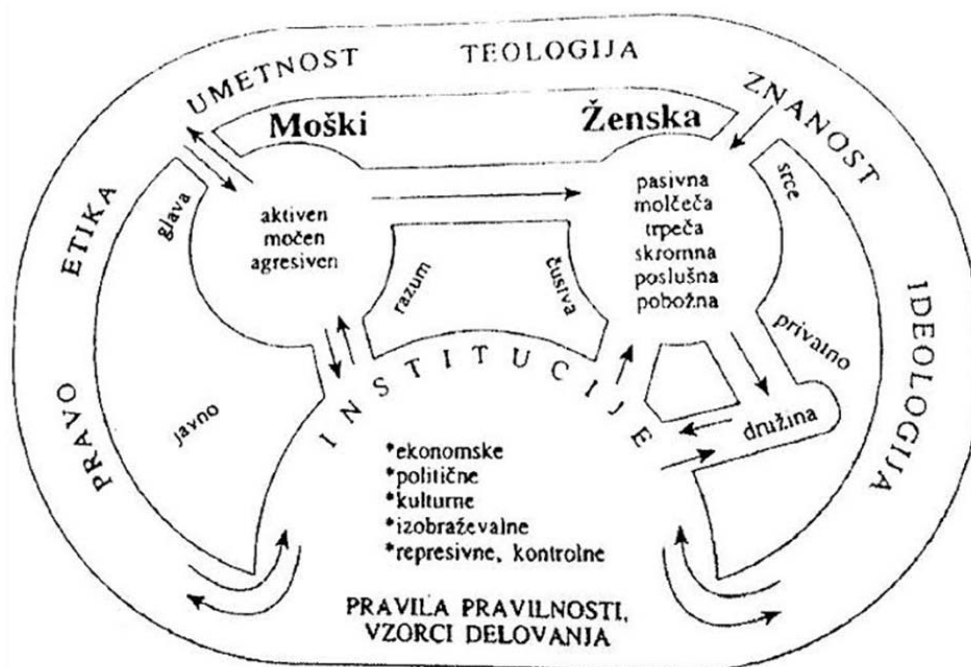
Razlikovanje med spolom in družbenim spolom je imelo centralno vlogo v zgodnjih feminističnih študijah skozi 80. leta (Bradley 2007, 17). Najboljši povzetek teh pristopov predstavlja trditev Scottove (1988, 18): »Družbeni spol je družbena kategorija, ki se implicira na biološko različnem spolu«. Tu je razvidno razlikovanje med družbeno-kulturnim spolom in biološkim spolom, izhaja tudi iz razlike med politiko spola in biološkim spolom. Feministične biologinje so trdile, da na spol in biologijo ne bi smeli gledati kot na fiksno in statično: človeško telo se spreminja v interakciji z družbenim okoljem. Foucault (1980) je poudaril način, kako se različne kategorije spola in identitete razvijajo v različnih stoletjih tudi zaradi medicine, psihologije in drugih znanosti; zanj je spol samo konstrukt. Harraway (1991) je trdila, da s tem, ko označimo nekoga za žensko ali moškega, tej osebi določimo način obstoja in delovanje. Feministične teorije so se veliko dotikale tudi dekonstrukcionizma. Tako je npr. Butlerjeva (1993) trdila, da razlikovanje med spolom in družbenim spolom ne vzdrži več in bi se ga moralo opustiti. Koncepta sta neločljivo povezana in ustvarjena v tandemu skozi dnevno igranje tako moške kot ženske identitete. »Družbeni spol je ponavljajoča stilizacija telesa, nabor ponavljajočih dejanj v visoko reguliranem okvirju, ki skozi čas ustvari videz, naravno stanje bitja« (Buttler 1990, 1993).

Po de Beauvoirjevi (1999) se človeku takoj po rojstvu pripiše moška ali ženska identiteta glede na fiziološko razlikovanje spolov, vendar človek postane moški ali ženska šele skozi družbene interakcije in v okviru kulturnega razumevanja ženskosti oziroma moškosti. »Identiteta je soglasje opredelitev, začasno ujemanje samopodob in podob, ki jih na nas naslavlja družbeno okolje« (Ule 2009, 496). Feministične in funkcionalistične teorije socializacije so označili kot preveč deterministične in predstavljajoče posameznike kot pasivne subjekte, ki jih oblikuje proces okoli njih. '*Gendering*', tj. proces oblikovanja družbenega spola (raje kot socializacija spola) deluje na treh nivojih: prvi vključuje vzorce vedenja posameznika in interakcij, drugi, institucionalni nivo je izjemno pomemben. »Organizacije so '*gendered*', kar pomeni, da se prednost in prikrajšanost, izkoriščanje in nadzor, dejanja in emocije ter pomen in identiteta oblikujejo na podlagi vzorca in razlikovanja med moškim in žensko in moškostjo in ženskostjo« (Acker 1990, 146). Institucije kot npr. šole in delovna mesta delujejo na podlagi dokaj strogih pravil konvencij in pričakovanj glede spola. Pravila nekaterih institucij (npr. internati, zaporji in športni klubi) promovirajo in izvajajo določen nivo ločevanja po spolu (t. i. '*gender segregation*') in ustvarjajo ločena svetova.

Na tretjem, makro ali societalnem nivoju, se ti institucionalni procesi vključijo v razvoj struktur spola, kot npr. delitev dela po spolu. Strukture spola imajo nekatere izjemne podobnosti povsod po svetu, npr. razlikovanje dela v družini (to nas pripelje do prevladujočega in daljnosežnega izziva v sociologiji, ki se ukvarja z odnosom med akterjem in strukturo) (Bradley 2007, 31–32).

Družbeni spol (slika 2.1) je hkrati materialen in družbeno-kulturni fenomen, ki osmisli in okviru odnose med spoloma: materialne izkušnje informirajo kulturne pomene, ki potem nazaj vplivajo na realno spremembo in razvoj odnosov med spoloma. Družbeni spol ni samo lastnost posameznikov, je nabor družbenih odnosov, ki vpliva na vsak aspekt življenja. Identificirati se kot moški ali ženska determinira naš videz, govor, prehranjevalne navade, oblačenje, aktivnosti v prostem času, izbiro delovnega mesta, razdelitev časa in način, na katerega nas okolica zaznava. Tudi institucije v družbi (zakon, družina, šole, delovna mesta, politične organizacije ...) so 'prilagojene' spolu (so 'gendered'), v njih se dogaja spolno razlikovanje ('gendering') posameznikov in se razvijajo odnosi med njimi (Bradley 2007, 6).

Slika 2.1: Družbeni spol

Vir: Jogan (2001, 2).

Tudi država ima eno ključnih vlog v definiranju pravil med spoloma. Družbeni spol kot

družbeni konstrukt je tudi politično oblikovan (Bradley 1996; Bradley 2007, 7). Bradleyeva (2007, 33) razlaga, da je uporaba termina družbeni spol politično opredeljena in se je razvijala v tandemu z aktivnostmi feminističnega gibanja, ki se je trudilo za enakost med ženskami in moškimi. Na razvoj tega sociološkega znanstvenega koncepta je vplival politični in družbeni koncept časa, še posebej modernost in post-modernost (Weber 1994). Za marksistične feministe v 70-ih letih je družbeni spol sistem neenakosti in zatiranja, in sicer v povezavi z razredom (Bradley 2007, 35). Engels (1972) je trdil, da je v družini moški buržoazija in ženska proletariat. Za Engelsa se neenakost začne že v družini, kjer je imel mož absolutno pravico nad ženo in otroki (podlaga za spolno zatiranje). Pot do enakosti žensk je videl v delu za plačilo, ki bi jih osvobodilo suženjstva do njihovih očetov in mož (Bradley 2007, 36).

Connell (1987) je poudarila tri strukture neenakosti: delitev dela, moči, čustev in občutkov, ki prevladujejo v družbi v povezavi z razmerji med spoloma. Skozi zgodovino so moški dominirali na vseh treh področjih: imeli so najboljše plačane in visoko spoštovane položaje, t. i. delovna mesta 'v oblekah' po kriteriju 'moški, bel in star' (*'male, pale and stale'*) in najvišje politične pozicije kot tudi ostale položaje avtoritete in vodstva. Tako so določali tudi pravila o odnosih, ki so imela za posledico žensko emocionalno odvisnost od njih. Connell (1987, 116) je za razliko od marksistov dopuščala možnosti spremembe in situacije ni videl kot ultimativno determinantne.

Zato je fluktuirajoča identiteta tu ključna: osredotočenost na identiteto ženske in hkrati njeno zavračanje je bistveno za feminizem – to nam kaže njegova zgodovina. »Ženskam je v industrijskih družbah dodeljena vloga čuvaja doma, družine in zasebnosti« (Mayer 1987). S svojimi 'prirojenimi' potenciali naj bi v družini ustvarjale terapevtsko klimo. Takšna dodelitev socialnih vlog ženskam je bila zmes ideologije, realnosti in zgodovinske razlage. Velik pritisk na družinsko omejevanje žensk je začela katoliška cerkev izvajati v 17. in 18. stoletju s pridružitvijo krepitve splošne patriarhalne morale (zlasti v protestantskih deželah), ki je krepila hierarhično organizacijo družine z očetom kot gospodarjem (monarhična družina). Odpor proti pritisku je bil najmočnejši pri meščanskih ženskah, ki so gojile moškimi pogosto nedostopno obliko zasebnosti in svojo obliko javnosti – salone. Pri ženskah nižjih slojev se razdelitve na osebno in javno do sredine 19. stoletja ne da ostro začrtati (ista skupna osnova – družinska ekonomija). Ženske svoje dejavnosti niso omejevale samo na zasebnost in družino, razširile so jo na

različna področja javnosti (a dostikrat zakrita očem raziskovalcev). Dodelitev mesta ženski doma ni bila povsem podreditev, ampak tudi 'osvojitvev' doma. Tako se je delitev na zasebno in javno dogajala hkrati zunaj in znotraj družine (Habermas 1989, 3, 28, 176–179).

Najbolj radikalen koncept, ki je postavljaj ženske v ospredje, je bil koncept patriarhije. Milletova (1969) je patriarhijo opisala kot sistem moške dominacije v vseh institucijah moderne družbe. Skozi strukture patriarhije imajo moški moč nad ženskami in devalvirajo njihov doprinos. Po njenem mnenju niso bile patriarhalno organizirane le družine, šole, cerkve in delovne organizacije, ampak tudi struktura jezika, idej in misli (t. i. '*malestream*'). Leta 1981 je Banksova razvila koncept 'enakih pravic' ('*equal rights*') ali liberalni feminizem. Družbeni spol ni bil več viden kot socialna struktura ali sistem zatiranja, ampak kot oblika diskriminacije, ki se je navezovala na pripisano biogenetsko razliko med spoloma. Brysonova (1999) je to obliko poimenovala 'zdravorazumski feminizem', ki je bil lažje sprejemljiv tudi za neakademsko javnost. Nekatere so ga poimenovala tudi 'sprejemljiva oblika' feminizma. Liberalne aktivistke so boj pravice žensk razširile tudi skozi politične kanale, na posamezne zahodne države in skozi institucije, na primer skozi OZN, *Pekinško deklaracijo in Izhodišča za ukrepanje*⁸ in Komisijo za človekove pravice. Moderno feministično razmišljanje je spodbudilo razvoj koncepta družbenega spola, odgovorno je tudi za pozornost javnosti do vprašanja neenakosti med spoloma (Bradley 2007, 43).

Proučevanje narave moči je bilo bistveno za osvetlitev podrejene vloge žensk v liberalnih državah. Teoretičarke spola pravijo, da je moč s spolom povezana na več načinov: ženske nimajo enakega dostopa do virov, ki so povezani z močjo – torej imajo moški moč nad ženskami. Moški in ženske se nagibajo k različnemu razumevanju moči in sami odnosi moči konstituirajo spolno identiteto (Squires 2009, 57–58).

V zgodovini je bilo 'osvobajanje' žensk razumljeno kot pravica do enakosti in včasih kot pravica do različnosti. Tiste teoretičarke, ki razumejo to kot pravico do enakosti, verjamejo, da mora biti spol politično nepomemben (Squires 2009, 165–167). Dejstvo, da moške in ženske običajno razumemo kot različne, ni razlog, da bi jih lahko

---

⁸ *Pekinška deklaracija in Izhodišča za ukrepanje – Beijing Declaration and Platform for Action*. 1995. Sprejela Četrta konferenca o ženskah 15. septembra.

obravnnavali različno tudi v politični sferi. Vsaka država, ki je zavezana liberalnim načelom enakosti, bi morala težiti k preseganju seksističnih predpostavk o spolni razliki, ki povzročajo diskriminacijo žensk, in ženskam omogočati, da enako kot moški sodelujejo v javni sferi. Če obstajajo različne značilnosti spola, so v seksistični družbi družbeno konstruirane v korist moških in v škodo žensk. Teoretičarke še verjamejo, da so spolne razlike ustvarjene in se ohranjajo v interesu moških (Squires 2009, 157–158).

Na drugi strani pa teoretičarke 'razlik' ne zanikajo različnosti med spoloma, vendar na podlagi razlik žensk ne bi smeli dojemati kot manjvrednih. Razlike med moškimi in ženskami je treba po njihovo priznati in ceniti (Squires 2009, 158). V zgodovini so bile ženske izključene iz sodelovanja v formalnih institucijah politike, ker so državljanstvo omejevali na različne načine in dajali prednost hegemonski obliki moškosti. V tistih časih je bila večina žensk strukturno izključena iz formalne politične participacije. Feministične kampanje so želele povečati participacijo žensk v formalno-institucionalni politiki in razširitev definicije političnega (Squires 2009, 260).

Družbena pogodba, iz katere nastane liberalna politika, hkrati pomeni podreditev žensk v zakonu. Družbena pogodba je potrebna tako za nastanek civilne družbe kot države, vendar terja spolno pogodbo, s katero si prilagodi patriarhalnost, ki obstaja pred liberalizmom. Liberalna družbena pogodba ne pomeni ukinitve patriarhata, ampak njegovo reorganizacijo (Pateman 1994). Spolno podrejenost ohranja že samo dejstvo, da liberalni teoretiki še vedno uporabljajo pogoje razprave, ki izhajajo iz družbene spolne pogodbe (zlasti formulacijo dihotomije med javnim in zasebnim, ki marginalizira položaj žensk). Obstoječi pogoji političnega diskurza legitimirajo državne ukrepe, ki so temeljno diskriminatorni do žensk, kar je možno zaradi zgodovinskega materialnega in simbolnega odnosa do žensk kot do domače sfere (Squires 2009, 48). Ženske dandanes vstopajo v kanale moči kot dejavniki v okviru države in sodelujejo v nacionalni politiki, čeprav so ovire za njihov vstop bolj vztrajne, kot so upale tiste, ki so zagovarjale formalno enakost pred zakonom. Na splošno se domneva, da ženske politika zanima manj kot moške, a razlika med spoloma ne obstaja samo v zvezi z izraženim interesom in zahtevanim znanjem, ampak tudi v namenih, prioritetah in pogledih. Kadar so ženske dejavne, so dejavne drugače (Squires 2009, 261).

2.2 Pogled na žensko skozi politično zgodovino in zgodovino diplomacije

Če želimo razumeti položaj žensk v sodobni družbi in v diplomaciji, eni najstarejših in najbolj tradicionalnih institucij v družbi, moramo začeti na začetku – torej pri zgodovini. Kaj pomeni biti ženska ali moški? To razumevanje se prostorsko in časovno razlikuje glede na različne dejavnike (npr. biti ženska v starem Egiptu, v antični Grčiji, v srednjem veku ali danes v različnih delih sveta). Družbeni spol ima tudi politično konotacijo, saj je bila uporaba termina vedno povezana z odnosi moči in vpliva na vse aspekte življenja (z zavedanjem le-tega ali brez). Koncept moramo dojemati kot živo izkušnjo, ki je nasprotna pogledu post-strukturalistov ali postmodernistov, ki vidijo realnost kot fikcijo, ki sem si jo ustvarili (Bradley 2007, 1–5).

Položaj žensk se je od kamene dobe, ko so ženske opravljale vlogo nabiralk in skrbnic otrok in ognjišča, do danes precej spremenil. Večina družb v Evropi je bila skozi zgodovino patriarhalnih. Patriarhat pomeni družbeno ureditev, v kateri imajo vso avtoriteto moški: pravico do prenosa družinskega imena, socialnega in političnega položaja, kakor tudi do imetja in oblasti nad družinskimi člani. Avtoriteta in oblast se prenašata avtomatično iz očeta na prvorojenca ali na najbližjega moškega sorodnika (Merriam-Webster 2014). Ustreznejši izraz od patriarhata je androcentrizem, saj zajema moški spol v celoti, neodvisno od očetovske vloge. Tudi v današnji družbi androcentrizem še ni izkoreninjen, je duhovna podlaga vsakdanjega življenja in vezivo medčloveških odnosov (Jazbec 2012, 171–172). Kljub temu lahko v vsakem zgodovinskem obdobju izpostavimo primere posameznic, ki so s svojim neodvisnim in drugačnim položajem izstopale in (posredno) vplivale na položaj žensk v družbi. Pri analizi družb skozi zgodovino sem uporabila zgoraj omenjene kriterije: politična kultura, politika enakosti spolov, vrednotni model v družbi, religija, model socialne politike, gospodarstvo in industrijski odnosi ter model dela v družbi.

Komunikacija in stiki med ljudmi so bili prisotni že od pradavnine dalje (Sharp 2009, 18) – tako so že primitivne skupnosti (in kasneje prve civilizacije) poznale in razvijale običaje ter pravila o položaju predstavnikov (od osnov, kot so osebna nedotakljivost in svoboda gibanja, do natančnejših pravil o njihovem položaju). Diplomacija se 'začne' s pojavom prvih držav na Vzhodu, saj že najstarejši običaji (tudi nekateri najstarejši pisani viri) določajo natančna pravila za ravnanje s poslaniki (tako v obdobjih miru kot

vojn), vendar je diplomacija v sodobni obliki (s stalnimi misijami) relativno mlada institucija. Njen razvoj lahko tako razdelimo na čas *ad hoc* (tj. občasnih) predstavnikov (antika in srednji vek) ter čas stalnih diplomatskih misij (od 15. stoletja dalje) (Udovič 2013, 11).

2.2.1 *Starodavne kulture*

Naseljevanje ljudi v porečjih Nila v Egiptu ter Evfrata in Tigrisa v Mezopotamiji se je začelo v 5. tisočletju pr. n. št., saj so bile doline rodovitne zaradi rek, ki so naplavljalje prst; pred tem se je večina ljudi preživljala z lovom in nabiralništvom. Razvoj kmetijstva je privabljal vse več ljudi, ki so se začeli naseljevati v vaseh in mestih. Kot posledica tega so ob rodovitnih rekah vzniknile prve visoke civilizacije, približno leta 3500 pr. n. št.. Pri analiziranju teh starodavnih kultur bi lahko zaključili, da so bile predvsem patriarhalnega tipa. Vendar je vseeno obstajalo nekaj izjem, npr. v nigerijski kulturi Aka, kjer so ženske lahko same lovile in pogosto nadzirale razdeljevanje sredstev (Dreger 2012).

Mezopotamske diplomacije združujejo sumersko, ebsko, akadsko in babilonsko (tudi deloma asirsko in perzijsko) diplomacijo. Razvijale so se v zaporedju: ko je bila prejšnja v zatonu, se je vzpenjala naslednja. Nekateri celo trdijo, da je bila sumerska diplomacija praoblika sodobne diplomacije (Udovič 2013, 20).

Med pomembnimi ženskami tedanjega časa je izstopala Sammuramat, Asirska kraljica (9. stoletje pr. n. št.). Njena posebnost je bila, da je spremljala svojega moža v bitki, močno je razširila babilonski nadzor nad oddaljenimi ozemlji, uredila je namakanje ravnin med Evfratom in Tigrisom in obnovila prestolnico Babilon (Women in World History Curriculum 2013).

2.2.2 *Stari Egipt*

Egipčanska diplomacija je med staroveškimi diplomacijami poleg amarnske diplomacije med najbolj poznanimi. Lahko jo razdelimo na tri obdobja: v prvem so redko vstopali v diplomatske odnose, v drugem je bila bolj militaristična in imperialistična, v tretjem pa si je prizadevala za vzpostavitev strateških in ekonomskih

odnosov (Udovič 2013, 24).

Egipčanska civilizacija je poznala običaje in pravila o položaju predstavnikov. V starem Egiptu, ki je bil po sistemu patriarhalna družba, je med pomembnimi in diplomatsko spretnimi vladarji izstopala kraljica Kleopatra (69–30 pr. n. št.). Pomembnejši ženski vladarici v starem Egiptu sta bili tudi kraljici Hačepsut (15. stoletje pr. n. št.) in Nefretete (14. stoletje pr. n. št.). Hačepsut je bila močna politična oseba še pred prevzemom naziva faraona, Nefretete pa je bila močna žena Akhenatona, ki je poleg moči in ugleda slovela tudi po svoji lepoti (Women in World History Curriculum 2013).

Kleopatra je bila ambiciozna zadnja vladarica makedonske dinastije starega Egipta. Postala je ena izmed najbolj prepoznavnih osebnosti v zgodovini – ženska, ki je poveljevala, bila podkovana v politiki, diplomaciji in upravljanju, tekoče je govorila devet jezikov, bila dobra v pisanju in imela karizmatično osebnost. Z njeno dobro izobrazbo je bila lahko intelektualno enaka moškimi v svojem krogu (Schiff 2010). Vladala je tako grški eliti, ki je ni sprejemala, kot tudi domorodnim Egipčanom, za katere je bila božanstvo in faraon hkrati. Poleg poveljevanja vojski in mornarici in pogajanj s tujimi silami je vodila tempelj, skrbela za pravičnost v državi in urejeno gospodarstvo. Njeno vladanje je znano po odsotnosti uporov v egiptovski deželi. Njena inteligenca je prišla do izraza prav na diplomatskem prizorišču, kjer je med drugim prevzela videz in vlogo boginje Izis, da bi lažje premostila prepad med grško kulturo in egipčanskimi podaniki. S tem je postala pomemben simbol države in pridobila tudi 'legitimnost' v očeh vseh podanikov. Običajno je iz tega razloga tudi nosila obleko, ki je spominjala na boginjo Izis – da so jo videli in obravnavali kot 'novo Izis' (Hughes-Hallett 1991, 79–81). Pozornost in spoštovanje dveh izmed najmočnejših mož svojega časa, Julija Cezarja in Marka Antonija, je pridobila na spreten in diplomatski način, saj je veljala kot dobra politična strateginja in težka pogajalka. Tako je Kleopatra z uporabo diplomatskih sposobnosti in povezav z religijo pridobila moč, potrebno za ohranitev bogatega multikulturnega kraljestva, pa čeprav v senci rimskega imperija (Schiff 2010).

2.2.3 *Antična Grčija*

Za antično Grčijo je bila značilna 'blokavska' delitev diplomacije: Šparta je oblikovala Peloponeško zvezo, Atene pa Delsko-atiško zvezo. Blokavska delitev je kot taka

delovala navzven, navznoter je bila multicentrična. Proces sta delovala vzporedno, a se nikoli nista prekrivala (Udovič 2013, 37–38).

V antični Grčiji je veljalo, da je vojna nepravična, če se prej prek poslanika spora ni poskušalo rešiti po mirni poti. Po koncu bitk so odposlanci pogosto poskušali doseči premirje in vzpostaviti mir. Grki so poznali glasnike (prinašali so posebna sporočila) in poslanike (pogajali so se in bili pooblaščen za sklepanje dogovorov); osebna nedotakljivost poslanikov je bila esencialnega pomena. Tako so si grški polisi izmenjevali poslanike (ambasadorje) zaradi sklenitve miru ali zavezništev in ti so uživali imuniteto; štelo se je celo, da so neposredno pod Zevsovo zaščito. Ob vsej varnosti in spoštovanju jim je bila zagotovljena tudi pravica do vrnitve v svojo državo (Bohte in Sancin 2006, 44).

Za ženske v tem obdobju ni bilo prostora v javnem življenju, politiki in seveda diplomaciji, njihov položaj v patriarhalni antični Grčiji se je razlikoval glede na mestno državico (npr. v Šparti je bila ženska lahko celo lastnica zemljišča – tj. najbolj prestižna oblika zasebne lastnine v tistem času) (Gerhard 2001).

2.2.3.1 Antične Atene

V antičnih Atenah, državi, ki je nastala zaradi povečanja varnosti in trgovine majhnih držav, so se na vse diplomatske načine trudili (arbitražna in posredovanje) izogniti vojnim spopadam. Pri tem so bili izjemno pomembni odposlanci – odposlanstva Aten so bila navadno sestavljena iz treh, petih ali desetih mož (Udovič 2013, 38–39).

Ženske antičnih Aten niso imele pravne osebnosti, saj je bila ženska del *oikosa*, ki ji je vladal moški *kyrios*. Do poroke so bile ženske pod skrbništvom očeta ali drugega moškega sorodnika, od poroke dalje je spadala pod možev *kyrios* (Blundell 1995, 114). Edina trajna ovira za polne državljanske in politične pravice v antičnih Atenah je bil spol, zato so bile ženske posledično izključene iz antične atenske demokracije (Robinson 2004, 302), omejena je bila tudi njihova pravica do zasebne lastnine (lahko so si jo pridobile z darili, doto in dedovanjem, a je imel *kyrios* pravico razpolagati s premoženjem ženske). Atenske ženske so lahko sklepale pogodbe v manjši vrednosti, kar jim je omogočalo, da so se vključile v drobno trgovanje (Blundell 1995, 115).

2.2.3.2 Šparta

Šparta, na začetku največja prestižna država na Peloponezu, se je v svojem razvoju po militarističnih začetkih kasneje vedno bolj kot zavojevalskih posluževala diplomatskih (obrambnih) odnosov. Tudi pri tem so bili pomembni odposlanci; špartansko odposlanstvo so navadno sestavljali trije možje (Udovič 2013, 38–39).

Nasprotno od Aten so imele ženske v Šparti pomemben status, moč in spoštovanje. Čeprav so bile formalno izključene iz vojaškega in političnega življenja, so uživale visok status kot matere špartanskih bojevnikov, v času njihovega vojskovanja so prevzele tudi vodenje posestva (v 4. stoletju pr. n. št. so imele v lasti med 35 in 40 % vseh zemljišč in nepremičnin) (Pomeroy 1975, 60–62). Do helenističnega obdobja so bile najbogatejši Špartanci ženske (Tierney 1999, 609–610). Za razliko od atenskih žensk, ki so nosile težka, prekrivajoča oblačila in bile redko zunaj hiše, so špartanske ženske nosile kratke obleke, odšle, kamor so želele, in se tudi izobraževale (Pomeroy 2002, 134–137).

2.2.3.3 Pogled grških antičnih filozofov

Grški filozof Platon je menil, da bi razširitev državljanskih in političnih pravic na ženske bistveno spremenila naravo gospodinjstev in države (Robinson 2004, 300). Aristotel je menil, da je glavna gospodarska dejavnost žensk varovanje premoženja, ki so ga ustvarili moški. Po Aristotelu delo žensk ne doda nobene vrednosti, ker »umetnost vodenja gospodinjstva ni identična z umetnostjo pridobivanja bogastva« (Gerhard 2001, 32–35). V nasprotju s tem stališčem so stoični filozofi zagovarjali enakost med spoloma: spolna neenakost je bila po njihovem mnenju v nasprotju z zakoni narave. Ciniki so zagovarjali enaka oblačila za oba spola in enako vrsto izobraževanja. Stoiki so sprejeli stališča cinikov in jim dodali svoje teorije človeške narave ter s tem postavili spolni egalitarizem na močno filozofsko raven (Colish 1990, 37–38).

2.2.4 *Antični Rim*

Diplomacija starega Rima se je spreminjala z menjavo oblasti v Rimu, zacvetela je v času republike (5. do 1. stoletje pr. n. št.). Njen razvoj je potekal vzporedno z antično

Grčijo, prevzel je tudi nekatere diplomatske prakse. Podrobneje so razvili pravila o osebni nedotakljivosti tujega poslanika, o 'zunanjih pravnih odnosih' in o pravicah in dolžnostih poslanika, kar se šteje kot začetek sodobnega diplomatskega prava (Udovič 2013, 42–44). Rimska diplomacija je bila zadnji mejnik progresivnega razvoja, saj ji je sledil čas barbarskih vpadov številnih ljudstev – diplomacijo so nadomeščali z orožjem, zato se je center diplomacije prenesel na vzhod, v Konstantinopol. Tu je diplomacija temeljila predvsem na krepitvi državnštva in postajala vse bolj orodje čaščenja cesarjev, vse do 12. stoletja (Udovič 2013, 48–49).

Tudi v rimski patriarhalni družbi ženske niso imele pravice do glasovanja, javne funkcije ali služenja v vojski, prav tako niso imele mesta v diplomaciji. So pa kot svobodne državljanke v antičnem Rimu uživale pravne privilegije in zaščito (Sherwin-White 1979, 211, 268; Frier in McGinn 2004, 31–32, 457). Ženske iz višjih slojev so tako lahko izvajale celo politični vpliv s poroko in materinstvom. V času rimske republike so matere (npr. bratov Grakh in Julija Cezarja) prispevale k napredovanju kariere svojih sinov. Med cesarsko dobo so ženske v družini cesarja lahko pridobile veliko politične moči, npr. Plotina je tako imela vpliv na moža, cesarja Trajana in njegovega naslednika, Hadrijana – njena stališča o uradnih zadevah so bila javna in njeni pogledi so bili v javnem mnenju cenjeni. Žene so bile redno tudi del uradne umetnosti in kovancev (Fulvia, žena Marka Antonija, je bila prva ženska, katere podoba je krasila rimske kovance) (Eck 2000, 211).

Status državljanca se je določal po materi, hčere in sinovi so bili predmet *patria potestas*, tj. očetovske moči (oče je bil glava družine – *pater familias*). Na višku cesarstva (1.–2. stoletje) so imele hčerke celo enako pravico dedovanja, če je njihov oče umrl, ne da bi zapustil oporoko (Frier in McGinn 2004, 134). V času republike je nevesta prešla iz očetovega nadzora v roke (*manus*) moža, a v manjši meri kot njuni otroci (MacCormack 1997, 651). To obliko so opustili v času Julija Cezarja, ko je bila ženska še vedno pod pristojnostjo očeta, tudi če se je preselila v dom moža – ta dogovor je bil eden od dejavnikov neodvisnosti rimskih žensk v primerjavi s starodavnimi kulturami do novoveške: čeprav je moral zanjo v pravnih zadevah odgovarjati oče, je bila brez njegovega neposrednega nadzora v vsakdanjem življenju in njen mož ni imel pravne moči nad njo. Ko je njen oče umrl, je postala pravno emancipirana (*sui iuris*). Poročena ženska je obdržala lastništvo vseh nepremičnin po poroki (Frier in McGinn 2004,

19–20). V okviru klasičnega rimskega prava mož ni imel pravice zlorabljeni žene (Frier in McGinn 2004, 95). Nasilje moža je bil zadosten razlog za razvezo ali drugo pravno ukrepanje proti njemu (Fagan 2011, 487).

Ženska je v antičnem Rimu ohranila družinsko ime za vse življenje, otroci pa ime očeta, vendar je v cesarskem obdobju prišel v uporabo tudi mamin del imena ali so ga celo uporabljali namesto očetovega (Frier in McGinn 2004, 461). Rimske matere so imele pravico do lastnega premoženja in razpolaganja z njim, vključno z nastavitvijo po svoji volji. Svoj vpliv so okrepile tudi preko svojih sinov, tudi ko so le ti odrasli. Zaradi njihovega pravnega statusa državljana in stopnje, do katere bi lahko postale emancipirane, so bile ženske lahko lastnice nepremičnin, imele pogodbe in se vključevale v podjetja (Harris 2000, 733). Prvi rimski cesar Avgust je skušal urediti ravnanje z ženskami skozi moralno zakonodajo (Severy 2002, 4).

Ženska, ki je dosegla velik ugled v antičnem svetu zaradi svoje izobraženosti in sposobnosti, je bila Hipatija iz Aleksandrije, ki je poučevala napredne tečaje za mlade moške in jim svetovala; tako tudi rimskemu prefektu Egipta glede njegove politike. Njen vpliv je motil škofa Aleksandrije, Cyrila, ki ga iz tega razloga sumijo vpletenosti v njeno nasilno smrt (Morgan 2010, 20). Naslednjo izpostavljam Bodiceo, kraljico keltskega plemena Iceni, ki se je vedno vojskovala v prvi vrsti in bila med svojimi vojščaki spoštovana zaradi spretnosti vrtenja meča in sulice. V 1. stol. n. št. je na območju današnjega Norfolka v Veliki Britaniji skoraj porazila mogočno rimsko vojsko (premagal jo je tribun Suetonius Paulinus v času cesarja Nerona) (Proplus 2011).

2.2.4.1 Antični rimski filozofi

Tudi antični filozofi so se ukvarjali z odnosom med moškim in žensko ter položajem žensk v družbi. Stoiki iz cesarske dobe, kot sta na primer Seneka in Rufus, so razvili teorijo pravnih razmerij. Čeprav niso zagovarjali enakosti v družbi ali v skladu z zakonom, so menili, da daje narava moškim in ženskam enake zmogljivosti na podlagi enakih obveznosti in kreposti ter da imajo moški in ženske enako potrebo po filozofskem izobraževanju (Colish 1990, 37–38). Mnenja so bili, da s temi filozofskimi trendi med vladajočo elito prispevajo k izboljšanju položaja žensk v okviru imperija (Ratnapala 2009, 134–135).

2.2.5 Verski teksti

S položajem žensk so se posredno ukvarjali tudi verski teksti. Iz njih lahko razberemo veliko o tem, kakšen bi naj bil položaj in vedenje idealne ženske.

2.2.5.1 Biblija

Čeprav Biblija jasno postavlja moškega nad žensko (prva ženska Eva naj bi bila ustvarjena iz Adamovega rebra), v tekstih zasledimo kar nekaj ženskih likov. Med pomembnejšimi izstopajo Eva, Debora, Dalila idr. Prva ženska, Eva, naj bi imela vlogo 'matere vseh živih' («In Adamu imenujem za ženo Evo, ki bo postala mati vseh živih» (Geneza, 3:20) (Robinson 2010). Bog naj bi izbral tudi žensko, Debora, za vodenje Izraela (Sodniki 04:04) (Robinson 2010). Tudi prva oseba, ki naj bi videla Jezusa po njegovem križanju in vstajenju, je bila – po Bibliji – ženska, Marija Magdalena (Janez 20:18) (Robinson 2010). Tako Biblija nekaterim ženskam dodeljuje življenjsko pomembne vloge in dejanja.

2.2.5.2 Koran

Naslednji izmed vodilnih svetovnih religioznih temeljev je Koran, ki je predstavil temeljne reforme običajnega arabskega prava in uvedel tudi pravice za ženske v zakonskih zvezah, razvezah in dedovanju. Koran je ženskam dal pravno osebo vsaj v predporočni pogodbi, in sicer z doto, ki bi jo upravljala kot njeno osebno lastnino. Koran je tudi uvedel pravila o dedovanju, kjer so v nekaterih primerih dali prednost ženskim svojcem in šele nato najbližjim moškim sorodnikom (Esposito in drugi 2001, 3). Po Schimmeljevi (1992, 65) je Koran »dal ženskam pravico, vsaj po črki zakona, do upravljanja premoženja« (Jones in drugi 2005, 624). Po mnenju profesorja Montgomeryja Watta je Mohameda »mogoče videti kot osebnost, ki je pričala v imenu pravic žensk« (Maan in McIntosh 2000).

2.3 Srednji vek

V srednjem veku so se razvili določeni modeli kot podlaga za prihodnji razvoj diplomacije, predvsem diplomacije Bizanca ter njegovih 'učencev' – Beneške in

Dubrovniške republike. Tudi papeška država, ki sodi v to kategorijo, se zaradi tesnih odnosov z naštetimi najbolj razširi prav v tem obdobju. V tem obdobju se odposlanstva številčno zmanjšujejo (njihova dejavnost se širi), še vedno so *ad hoc* (začasna), osrednja naloga ostaja sklepanje mirovnih pogodb in pospeševanje medsebojne blagovne menjave (Udovič 2013, 53).

Vsa srednjeveška diplomacija se je zgledovala po bizantinski. Bizanc je svojo moč ohranjal z načelom '*divide et impera*' ('deli in vladaj'). Nekateri vztrajajo, da je bila bizantinska diplomacija predvsem diplomacija protokola, a je država vzpostavila uspešen diplomatski aparat (obveščanje o zadevah državne varnosti in pospeševanju trgovanja). Za bizantinsko diplomacijo je značilna tudi diplomacija laži – v tem obdobju je ugled diplomacije utrpel kar nekaj škode, kar npr. prikazuje izrek nekega italijanskega državnika o tem, kako pretenta diplomate: »Govorim jim resnico in oni mi nič ne verjamejo« (Udovič 2013, 54–55).

Izstopajoče močne ženske srednjega veka so bile Eleonora Akvitanska (kraljica Anglije in Francije), Ivana Orleanska (vodja francoske vojske), Izabela I. Kastiljska (kraljica Španije), Katarina de Mediči, Mary Škotska in kraljica Elizabeta I. Eleonora Akvitanska (1122–1202) je bila ena izmed najbolj vplivnih osebnosti 12. stoletja. Bila je francoska vojvodinja, ki so jo s petnajstimi leti poročili z Louisom VII. Francoskim, s katerim se je podala v drugo križarsko vojno in ves čas živela tako kot vojaki. Kasneje se je ločila in poročila s Henryjem II., bodočim kraljem Anglije. Eleonora je bila edina ženska, ki je bila tako francoska kot angleška kraljica. Rodila je osem otrok, dva od njih sta postala prihodnja kralja Anglije (Rihard Levjestrčni in Ivan Brez zemlje). Skozi vse življenje je ohranila nadzor nad svojimi obsežnimi zemljišči v južni Franciji in spretno upravljala življenje svojih otrok in vnukov (Women in World History Curriculum 2013). Ivana Orleanska, vodja francoske vojske (1412–1431), se je sicer rodila v kmečki družini, a je vodila vojsko Karla VII. proti Angležem med njihovim obleganjem Orleansa (Women in World History Curriculum 2013; Proplus 2011). Na koncu so ji sodili zaradi obtožb čarovništva in goljufije – obsojena je bila le nošenja moške obleke, kar je bilo v tedanjem času kaznivo dejanje proti Cerkvi, zato so jo sežgali na grmadi. Izabela I. Kastiljska, kraljica Španije (1451–1504), je s poroko s Ferdinandom Aragonskim postala so-vladarica celotne Španije ter tako postavila temelje sodobni Španiji. Začela je program reform, ki so zmanjšali moč upornih plemičev, racionalizirala svoje vladanje in

spodbujala štipendiranje. Katarina de Mediči, kraljica Francije (1519–1589), se je rodila v vplivno družino Mediči v Firencah. Politično so jo poročili s Henrijem, vojvodo Orleanskim, ki je kasneje postal francoski kralj. Kot kraljica je vplivala na uveljavljanje italijanske kulture v Franciji, po moževi smrti si je pridobila politično moč kot regent svojih sinov. Ta ambiciozna vladarica je aktivno poskušala povečati svojo kraljevsko moč. Mary, kraljica Škotske (1542–1587), je to postala, ko je bila stara le šest dni. Potem je bila poslana na šolanje v Francijo, se tam poročila in se kot vdova vrnila na Škotsko. Vpletena je bila v serijo zarot proti kraljici Elizabeti in bila zato nazadnje tudi usmrčena. Večina zgodovinarjev na prvo mesto med britanskimi kraljicami uvršča Elizabeto I. (1533–1603), peto in zadnjo vladarico iz rodbine Tudorjev (hči Henrika VIII. in Anne Boleyn). Kraljica je postala, ko ji je uspelo za nekaj časa umiriti katoliško prebivalstvo z dejanji strpnosti, spodbujanjem vladnih reform, krepitevijo valute in rastjo gospodarstva. Bila je dobro izobražena, modra, prizadevna in talentirana v umetnosti politike ter delala po 20 ur na dan (to je pričakovala tudi od svojih svetovalcev in ministrov). 45 let njene vladavine imenujejo 'elizabetinska' oziroma 'zlata doba', podložniki so ji naredili vzdevek dobra oziroma deviška kraljica, saj se ni nikoli poročila. V njenem času je bila Velika Britanija močna evropska sila, stabilna država z blaginjo, živahna trgovska sila in država intelektualnih dosežkov. Veleposlanike je izigravala med seboj, a je madež v njeni 'karieri' pustil poraz v vojni s Španijo (Women in World History Curriculum 2013; Proplus 2011). Med vidnimi ženskimi diplomatkami v tem času pa lahko izpostavimo Katarino Stopia, švedsko veleposlanico (med leti 1632 in 1634) in Renee du Lac, francosko diplomatko (v letu 1646) (Ketokoski-Rexed 2004, 29).

2.4 Evropa 18. in 19. stoletja

2.4.1 Večji politični, socialni in filozofski pomen človekovih pravic

Z začetkom 18. stoletja in v celotnem 19. stoletju so v Evropi človekove pravice dobivale večji politični, socialni in filozofski pomen. Pojavila so se gibanja za svobodo veroizpovedi, odpravo suženjstva, pravice žensk in splošno volilno pravico. V poznem 18. stoletju so bila vprašanja pravic žensk v središču političnih razprav, predvsem v Franciji in Veliki Britaniji – tako so se šele v 19. oziroma v drugi polovici 20. stoletja začeli pospešeno ukvarjati z odpravo podrejenega položaja žensk, katerega so do tedaj

opravičevali kot posledico naravne oziroma biološke razlike med spoloma. Začetek tega 'boja' je predstavljala francoska meščanska revolucija (1789–1799) (Jogan in drugi 2012, 179–180). Leta 1791 je francoska dramatičarka in politična aktivistka de Olympe po vzoru Deklaracije o pravicah človeka in državljana iz leta 1789 objavila Deklaracijo o pravicah žensk in državljanek (Langdon-Davies 1962, 67–170; Lauren 2003, 29–30 in Sweet 2003, 4). Mary Wollstonecraft, britanska pisateljica in filozofinja, je leta 1792 objavila Zagovor pravic žensk z utemeljitvijo, da izobraževanje in vzgoja žensk ustvarjajo omejena pričakovanja za ženske (Brody 1983, 40–59).

Slika 2.2: Henry Fuseli, Debitantka

Vir: Tomory (1972, 217)

Slika (2.2) Henryja Fuselija Debitantka (1807) zelo dobro prikazuje položaj žensk v tistem času: ženska je žrtev moških družbenih konvencij, pritisnjena ob steno in prisiljena šivati ter varovana z guvernantami (Tomory 1972, 217). Ta pogled se sklada s stališči Wollstonecraftove. V svojem eseju iz 1869 je podreditev žensk v družbi takratne Velike Britanije opisal tudi angleški filozof in politični teoretik John Stuart Mill: v civilizaciji in krščanski družbi je žena dejansko sužnja svojega moža (Lauren 2003, 32).

Položaj žensk se je spreminjal počasi; na političnem prizorišču so bili na spremembe različni odzivi. V spodnjem domu angleškega parlamenta (*House of Commons*) so poslanca, ki je pri drugi reformi Listine temeljnih pravic (*Bill of rights*) iz 1867 predlagal volilno pravico za ženske (a je dejansko predlagal le spremembo iz oblike *man* – moški v *person* – osebo) pozdravili s smehom in porazili s 76 proti 196 glasov.

Njegovi argumenti so dobili malo podpore, vendar je njegov poskus spremembe zakona povečal pozornost volilni pravici žensk v Veliki Britaniji (Lauren 2003, 32). Tako je ta pravica postala glavni vzvod britanskega Gibanja žensk v začetku 20. stoletja (Sweet 2003, 10). Ženskam je bilo glasovanje na nacionalni in lokalni ravni leta 1830 izrecno prepovedano z zakonom, šele leta 1918 je bil sprejet zakon, ki je ženskam, starejšim od 30 let omogočal glasovanje (Van Wingerden 1999, 1–2).

Francoska revolucija ni dala podlage le človekovim pravicam in pravicam žensk, ampak je kot trdno osnovo diplomaciji postavila diplomacijo italijanskih mestnih držav, njena politična komponenta je od takrat skokovito narastla (Udovič 2013, 121). Sčasoma se je pojavila tudi potreba po kodifikaciji pravil, predvsem zaradi abstraktnosti in nejasnosti pravil mednarodnega običajnega prava ter pogoste zlorabe privilegijev in imunitet. Za prvo kodifikacijo diplomatskega prava šteje *Zakon o diplomatskih privilegijih (The Diplomatic Privileges Act)* iz leta 1708 iz Združenega kraljestva, ki je urejena vsebina mednarodnih običajev o diplomatski imuniteti in nedotakljivosti (za današnje razumevanje diplomacije šteje kot ključna kodifikacija DKDO). Začetek sodobnega razvoja diplomacije najbolj zaznamuje Dunajski kongres leta 1815, kjer s sprejetjem Pravilnika o razredih in rangih predstavnikov postavijo temelje bilateralne diplomacije in rešijo večno vprašanje preseansa, *lingua franca* diplomacije postane francoščina, ki tako zamenja latinščino (Udovič 2013, 137).

Izstopajoče ženske tedanjega časa na političnem področju so bile Marija Terezija, kraljica Avstrije, Katarina Velika, cesarica Rusije, in kraljica Viktorija, kraljica Anglije. Marija Terezija (1717–1780) je vladala 40 let. Uvedla je reformo državne uprave, pospešila razvoja gospodarstva, obširne reforme v vojski, reformirala sistem davkov, uvedla je hišne številke za lažje štetje prebivalstva, ustanovila urade in ministrstva, uvedla splošno šolsko obveznost od 6. do 12. leta, izboljšala gospodarstvo in promet, ukinila tlako na cestah, obdavčila plemstvo, prenovila kazenski zakonik in uvedla terezijanski kataster, na katerem so bila načrtovana vsa ozemlja habsburške monarhije (MMC RTV SLO 2011). Katarina Velika, cesarica Rusije (1729–1796), je bila ambiciozna in inteligentna. Organizirala je smrt soproga in se razglasila kot edina vladarica Rusije. Blizu so ji bile razsvetljenske ideje in reforme, kot so reforme na področju prava, izobraževanja ter pokrajinske in občinske uprave (Women in World History Curriculum 2013). Vladavina Viktorije, kraljice Anglije (1819–1901), je bila

najdaljša v angleški zgodovini. To je bil čas, ko je bila Velika Britanija na vrhuncu svoje kolonialne moči in je Viktorija postala simbol britanske ekspanzionistične zunanje politike (prav tam). Pri vladanju je morala svojo moč deliti s parlamentom, a je bila obdana s sposobnimi ministri in bdela nad političnimi odločitvami. Najbolj je bila ponosna na svojo vlogo žene in matere – imela je devet otrok, ki jih je poročila v različne evropske kraljeve družine – tako je pogosto imenovana tudi babica Evrope (Proplus 2011). Vidnejši ženski diplomatki tega obdobja sta bili Aleksandra Kollontaj iz Sovjetske zveze (v letih od 1921 do 1940) in Rosika Schitter, madžarska diplomatka (v letu 1920) (Ketokoski-Rexed 2004, 29).

2.4.2 Naravno pravo in ženske

Filozofi Thomas Hobbes, Jean-Jacques Rousseau in John Locke so razvili teorijo 'naravnih' pravic, ki se je zgledovala po antičnih filozofih, kot sta Aristotel in krščanski teolog Tomaž Akvinski. Tako so zagovarjali podrejen položaj žensk v zakonodaji, saj so kot Aristotel menili, da ženske ne bi bilo mogoče obravnavati kot enake zaradi njene 'notranje narave'. Stališčem naravnih filozofov 17. stoletja so nasprotovali evangeličanski naravni teologi (npr. William Wilberforce in Charles Spurgeon), ki so zagovarjali odpravo suženjstva ter se zavzemali tudi za pravice žensk (Catagay in drugi 1986, 401–412). Sodobni teoretiki naravnega prava in zagovorniki naravnih pravic trdijo, da imajo vsi ljudje človeško naravo (ne glede na spol, etnično pripadnost ali druge kvalifikacije) in zato vse naravne pravice (Morey 2010, 282).

2.5 Položaj in vloga žensk v mednarodni strukturi

Načelo enakosti spolov, ki je ženskam omogočilo preboj iz zasebne v javno sfero, je v različnih mednarodnih dokumentih opredeljeno kot temeljno načelo, ki so ga dolžne spoštovati vse države članice mednarodnih vladnih organizacij, tako univerzalne, kot je OZN, in še posebno pa je v tem pogledu razvit evropski režim varstva človekovih pravic. Temeljni dokumenti teh organizacij poudarjajo, da enakosti spolov ne smemo razumeti kot istost ali podobnost žensk in moških, temveč kot sprejemanje razlik oziroma drugačnosti med ženskami in moškimi ter enako vrednotenje teh razlik in različnih družbenih vlog. Načelo enakih možnosti ne teži k ukinjanju bioloških razlik med spoloma, temveč k izenačenju začetnih položajev moških in žensk – zavzema se za

resnično partnerstvo med spoloma in za odpravljanje neravnovesij v javnem in zasebnem življenju. Spoštovanje človekovih pravic ter enakost spolov (prepoved spolne diskriminacije) predstavlja osnovo demokracije in kot tako pogoj za socialno, pravično in pravno državo (Služba Vlade RS 2014).

V tem poglavju bom analizirala in opisala mednarodni okvir enakosti spolov, družbeno in politično prakso enakosti spolov ter prodor žensk v diplomacijo. Posebno podpoglavje sem namenila evropskemu regionalnemu okvirju enakosti spolov, saj so tu razlike med spoloma najmanjše in politika enakih možnosti najbolj razvita.

2.5.1 Mednarodnopravni okvir enakosti spolov (20. stoletje)

Tako so države šele v tridesetih letih 20. stoletja začele načelo enakosti spolov prelivati v obvezne norme notranjega in mednarodnega prava. Z vprašanjem žensk se je ukvarjalo Društvo narodov (DN), ki je naročilo prvo študijo o položaju žensk v zasebnem pravu (Jogan in drugi 2012, 179–80). »Prva mednarodna organizacija, ki je ustanovila Komisijo za ženske, je bila Organizacija ameriških držav « (Jogan in drugi 2012, 180). Ta Komisija je sprejela Konvencijo o državljanstvu poročene ženske (1933). S pojavom prvih mednarodnih vladnih organizacij države za reševanje najpomembnejših mednarodnih vprašanj ponovno začnejo pošiljati *ad hoc* diplomatske predstavnike kot dopolnitev stalnih misij. K 'preboju' žensk v sfero javnega in predvsem političnega življenja so veliko prispevale tudi načrtne akcije različnih mednarodnih organizacij. OZN je s svojo podporo pravicam žensk *de facto* začel že z Ustanovno listino OZN, a je bila ob nastanku OZN neenakost med moškimi in ženskami dejstvo in splošno pravilo: od prvotnih 51 ustanovnih držav članic OZN jih je le 30 dovoljevalo ženskam enake glasovalne pravice kot moškim ali jim omogočalo, da imajo javne funkcije. V prvem letu delovanja OZN je Ekonomski in socialni svet določil Odbor za odpravo diskriminacije žensk kot glavno svetovno telo politike, namenjeno izključno enakosti med spoloma in napredovanju žensk. Med njegovimi prvimi dosežki je bilo zagotavljanje spoloma nevtralnega jezika v osnutku Splošne deklaracije človekovih pravic, ki je postala mejnik, saj poudarja, da se "/v/si ljudje rodijo svobodni in imajo enako dostojanstvo in enake pravice" in da je "/v/sakdo upravičen do uživanja vseh pravic in svoboščin, ki so razglašene s to Deklaracijo, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost,

premoženje, rojstvo ali kakršnokoli drugo okoliščino" (Urad visokega komisarja OZN za človekove pravice 2014).

V prvih treh desetletjih dela OZN se je Odbor za odpravo diskriminacije žensk osredotočal predvsem na kodifikacijo pravnih in civilnih pravic žensk ter na zbiranje podatkov o položaju žensk v svetu. S časom pa je postalo vse bolj jasno, da samo zakoni ne bodo dovolj za implementacijo enakih pravic žensk. Naslednji korak je predstavljal sklic štirih svetovnih konferenc z namenom razvoja strategij in akcijskih načrtov, ki so bili ključnega pomena pri pomikanju enakosti spolov, v središče globalne agende. Konference so združile mednarodno skupnost v prizadevanju za izboljšanje položaja žensk po vsem svetu tako na področju javnega kot zasebnega življenja. Prvo konferenco je gostil Mexico City (1975), drugo Kopenhagen (1980), tretjo Nairobi (1985) in četrto Peking (1995). Prva svetovna konferenca o ženskah v Mexico Cityju leta 1975 je ustvarila mednarodni forum za pravice žensk. Na pobudo konference se je kasneje desetletje razglasilo kot 'Desetletje ZN za ženske' (1976–1985). Sprejet je bil Svetovni akcijski načrt, ki je določil smernice za doseganje treh ključnih ciljev: zagotavljanje enakega dostopa žensk do virov (izobraževanje, možnosti zaposlovanja, politična participacija), zdravstvene storitve in načrtovanje družine. Leta 1979 je Generalna skupščina (GS) OZN sprejela Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, ki se jo pogosto obravnava kot mednarodno 'Listino temeljnih pravic' ('*Bill of Rights*') za ženske. Konvencija je osrednji pravno zavezujoč instrument za varstvo pravic žensk, ki posega na vsa področja javnega in zasebnega življenja. Izrecno opredeljuje diskriminacijo žensk in vzpostavlja program za nacionalno ukrepanje proti njej. Konvencija je namenjena kulturi in tradiciji kot vplivnih silah, oblikovanju spolnih vlog in družinskih odnosov in je prva pogodba o človekovih pravicah, ki uveljavlja reproduktivne pravice žensk. *Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (Convention on the Elimination of Discrimination against Women – CEDAW)*,⁹ ki je začela veljati 3. septembra 1981, še niso ratificirale Iran, Nauru, Palau, Somalija, Sudan, Tonga in ZDA (tudi ne Niue in Vatikan) (United Nations 2014). Konvencija opredeljuje diskriminacijo žensk, tj. »vsako razlikovanje, izključevanje ali omejevanje na podlagi spola« (United Nations 2014). Vzpostavlja

---

⁹ *Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk – Convention on the Elimination of Discrimination against Women – CEDAW*. 1979. Sprejela in razglasila GS OZN z resolucijo št. 34/180 18. decembra 1979, v veljavi od 3. septembra 1981.

program ukrepov za odpravo diskriminacije na podlagi spola, kot je zagotovljena enakost med spoloma v nacionalni zakonodaji, razveljavitev vseh diskriminacijskih določb v zakonodaji in sprejetje novih predpisov za zaščito pred diskriminacijo žensk. Pogodbenice morajo vzpostaviti tudi sodišča in javne institucije, da se ženskam zagotoviti učinkovito varstvo pred diskriminacijo ter sprejeti ukrepe za odpravo vseh oblik diskriminacije s strani posameznikov, organizacij in podjetij (United Nations 2013). Pet let po konferenci v Mehiki, leta 1980, je bila druga svetovna konferenca o ženskah v Kopenhagnu, kjer je nastal akcijski program za močnejše nacionalne ukrepe za zagotovitev lastništva in nadzor premoženja žensk, kakor tudi za izboljšave pravic žensk v zvezi z dediščino, skrbništvo nad otrokom in izgubo državljanstva. Leta 1985 je bila tretja svetovna konferenca v Nairobiju, namenjena pregledu in oceni dosežkov Desetletja OZN za ženske, ki so jo mnogi opisali kot 'rojstvo globalnega feminizma'. Zavedajoč se, da cilji konference v Mexico Cityju niso bili izpolnjeni, je 157 sodelujočih vlad sprejelo v prihodnost usmerjeno strategijo do leta 2000. Rezultat konference v Nairobiju je bilo tudi preoblikovanje prostovoljnega sklada Desetletja OZN za ženske v Razvojni sklad OZN za ženske (*The United Nations Development Fund for Women* – UNIFEM, zdaj del OZN za ženske). Na četrti svetovni konferenci o ženskah v Pekingu (1995) so bila podpisana izhodišča za ukrepanje in zaveza, da se doseže »enakost med spoloma in opolnomočenje žensk« (United Nations 2013). Pomenila je še korak dlje od konference v Nairobiju. Temeljna ugotovitev Pekinga je bila, da je potrebno preusmeriti pozornost od koncepta enakosti in ponovno oceniti in prenoviti celotno strukturo družbe in vseh odnosov med moškimi in ženskami v njej. Šele po prestrukturiranju družbe in njenih institucij bodo ženske lahko enakopravni partnerji z moškimi na vseh področjih življenja. Ta ugotovitev predstavlja močno potrditev, da so pravice žensk človekove pravice in da je enakost med spoloma vprašanje univerzalnega pomena, ki koristi vsem (United Nations 2013).

Pomembna univerzalna instrumenta za enakopravnost spolov sta tudi Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (1966) in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (1966). Države pogodbenice zavezuje k zagotavljanju enakopravnega uživanja vseh pravic in svoboščin za oba spola (Služba Vlade RS 2014). Kljub skokovitemu razvoju in pomembnemu mestu v svetu velja izpostaviti, da OZN še do danes ni dobil generalne sekretarke (Jogan in drugi 2012, 179–181). Tudi Mednarodna organizacija dela se je že od ustanovitve ukvarjala še posebej s položajem

žensk. Konvencija Mednarodne organizacije dela se nanaša na enako plačilo za enako delo, odpravo diskriminacije pri zaposlovanju in poklicih, enako obravnavanje delavcev in delavk z družinskimi obveznostmi ter ostale zaščitne ukrepe (United Nations 2014). Pri odpravljanju posledic neenakosti so vprašanja enakosti spolov vključena v Razvojne cilje tisočletja – cilj št. 3: »spodbujanje enakosti med spoloma in opolnomočenje žensk« in cilj št. 5 »zmanjšati stopnjo smrtnosti mater« (United Nations 2013). Leta 2010 je GS OZN izglasovala vzpostavitev enotnega organa OZN za doseganje enakosti med spoloma in krepitev vloge žensk ('OZN za ženske'), ki združuje štiri agencije in urade: UNIFEM, Sektor za napredek žensk, Urad posebnega svetovalca za enakost spolov in Inštitut za mednarodne raziskave in usposabljanje OZN za napredek žensk. Z delovanjem je začel 1. januarja 2011, leta 2012 je bil sprejet Akcijski načrt celotnega sistema OZN za enakost med spoloma in krepitev vloge žensk (United Nations 2014).

Sodobna mednarodna skupna privrženost varovanju pravic in dostojanstva moških in žensk se tako dokazuje v mnogih sporazumih in političnih zavezah. Na podlagi svetovne konference o človekovih pravicah, ki je potekala leta 1993 na Dunaju, je Komisija OZN za človekove pravice leta 1994 imenovala posebnega poročevalca za vprašanje nasilja in diskriminacije žensk, GS OZN pa je istega leta lahko sprejela izjavo o odpravi nasilja nad ženskami in diskriminacije žensk. Mednarodna skupnost je tako vnovič potrdila univerzalnost in neločljivost človekovih pravic (Služba Vlade RS 2014).

2.5.2 Evropski regionalni okvir enakosti spolov

V EU sta enako obravnavanje in enake možnosti za oba spola temeljni pravni načeli. »Evropa spodbuja enakost spolov od leta 1957 in to je del 'genskega zapisa' EU« je dejala podpredsednica Evropske komisije (EK) in komisarka za pravosodje Viviane Reding ter dodala: »Za nas Evropejce enakost spolov ni samo možnost, ni razkošje, ampak je zapoved. Na dosežke Evrope v zadnjih letih sem lahko ponosni. Enakost spolov niso oddaljene sanje, ampak vedno večja evropska stvarnost. Prepričana sem, da lahko skupaj odpravimo preostale razlike pri plačilih, zaposlovanju in odločevalskih delovnih mestih« (Evropska komisija 2014).

V EU je že 119. člen Rimske pogodbe, ki leta 1957 ustanavlja Evropsko gospodarsko skupnost (EGS), določal enako plačilo za enako delo, vendar je bila v ozadju

ekonomska razlaga: Francija je pred tem (1940) uzakonila enakost plačila – brez tega člena bi se zmanjšala njena konkurenčnost (Roth 2003, 66). Načeli enako obravnavanje in enake možnosti za oba spola v EU opredeljuje tudi Amsterdamska pogodba. V drugem in tretjem členu se je tako Evropska skupnost zavezala, »da bo v vseh svojih politikah in aktivnostih spodbujala enakost žensk in moških ter si prizadevala odpraviti vse neenakosti zaradi spola« (prav tam), 13. člen daje podlago za sprejem posebnih ukrepov za boj proti diskriminaciji na podlagi spola. Tako je najpomembnejši člen za zagotavljanje enakosti spolov v praksi 141. člen Amsterdamske pogodbe: na področju trga dela uvaja načelo enakega plačila za enako delo oz. delo enake vrednosti, je podlaga za integracijo načela enakosti spolov in določa pravno podlago za uvedbo pozitivnih ukrepov. Glede na to pogodbo lahko države članice same tudi zagotovijo enakost žensk in moških na trgu dela z ukrepi, ki dajejo specifične ugodnosti podzastopnemu spolu pri zaposlovanju in poklicnem usposabljanju. Pogodba je dala osnovo tudi za sprejem sekundarne zakonodaje držav članic z ukrepi za zagotavljanje enakih možnosti in enakega obravnavanja žensk in moških na posameznih področjih. Načeli enakega obravnavanja in enakih možnosti sta podprti v mnogih direktivah EU¹⁰, uveljavljenih v nacionalnih zakonodajah držav članic. Direktiva Sveta 2004/113/ES o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi je bila prva direktiva, ki je posegla tudi na druga področja družbenega življenja (poleg zaposlovanja in socialne varnosti), ki je v veljavo stopila v letu 2006. EU se je k zagotavljanju enakosti spolov zavezala tudi z različnimi programi. Eden takšnih je bil Program v zvezi z okvirno strategijo Skupnosti za enakost spolov (2001–2005), ki kombinira ukrepe za doseganje enakosti spolov. Strategija je obravnavala naslednja področja: ekonomsko, udeležbo in zastopanost v procesih odločanja, socialne in državljske pravice ter spremembo spolnih vlog ter stereotipov (Služba Vlade RS 2014). V naslednjem proračunskem obdobju 2007–2013 je EU sprejela nov program

---

¹⁰ Na primer Direktiva 75/117/EGS o približevanju zakonodaje držav članic v zvezi z uporabo načela enakega plačila za moške in ženske; Direktiva 76/207/EGS o izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnega usposabljanja in napredovanja ter delovnih pogojev; Direktiva 79/7/EGS o postopnem izvrševanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v zadevah socialne varnosti; Direktiva 86/378/EGS o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk v poklicnih sistemih socialne varnosti; Direktiva 86/613/EGS o uporabi načela enakega obravnavanja moških in žensk, ki se ukvarjajo z dejavnostjo ali pa so samozaposleni, ter o varstvu samozaposlenih žensk med nosečnostjo in materinstvom; Direktiva 92/85/EGS o uvedbi ukrepov za spodbujanje izboljšav na področju varnosti in zdravja pri delu nosečih delavk in delavk, ki so pred kratkim rodile ali dojijo; Direktiva 96/34/ES o okvirnem sporazumu o starševskem dopustu, sklenjenem med UNICE, CEEP in ETUC; Direktiva 97/80/ES o dokaznem bremenu v primerih diskriminacije zaradi spola.

PROGRESS – finančni instrument, ki je podpiral razvoj in usklajevanje politike EU v petih področjih: zaposlovanje, socialna vključenost in socialna zaščita, delovni pogoji, boj proti diskriminaciji in enakost med spoloma (European Union 2014). Tudi po letu 2013 si je EU prizadevala za izboljšanje enakosti med ženskami in moškimi, vključno z ukrepi za odpravo razlik med spoloma pri zaposlovanju, pri plačah in pokojninah, z bojem proti nasilju in s spodbujanjem enakosti spolov pri odločanju. Pri tem procesu je aktivneje sodelovala tudi EK – dosežen je bil napredek pri odpravljanju razlik v plačilih med spoloma (zlasti s pobudo Komisije za izboljšanje preglednosti plač) ali pri povečanju števila žensk v upravnih odborih družb. To so tudi glavne ugotovitve letnega poročila Komisije o enakosti spolov, vendar izzivi ostajajo (Evropska komisija 2014). Na najvišji ravni je EU svojo podporo pekinškim izhodiščem za ukrepanje izrekla na vrhu voditeljev držav in vlad decembra 1995 v Madridu. Svet EU od leta 1999 vsako leto sprejme sklepe o kazalcih in referenčnih merilih in tako zagotavlja bolj ciljno usmerjeno in strukturirano letno spremljanje (Služba Vlade RS 2014). Smernice EU (iz 2008) krepijo evropski okvir varovanja pravic žensk in spodbujanja enakosti spolov v zunanjih odnosih, kakor ga opredeljujejo načrt za enakost med ženskami in moškimi, sporočilo EK iz leta 2007 o enakosti moških in žensk in krepitvi vloge žensk pri razvojnem sodelovanju ter sklepi Sveta o tem sporočilu ter druge smernice o človekovih pravicah, sprejete v okviru skupne zunanje in varnostne politike EU (European Union 2008).

2.5.3 Družbena in politična praksa enakosti spolov

V drugi polovici 20. stoletja se je povečala izobraženost žensk, vendar se njihova prikrajšanost še vedno odraža predvsem v nižji reprezentaciji v političnem delovanju: v nizkem deležu žensk v parlamentih, vladah in drugih telesih odločanja. Ženske se diskriminira tudi na ostalih področjih, kar se argumentira z njihovo 'naravo': so preveč čustvene, premalo racionalne in jih je kot 'nežnejši spol' potrebno varovati pred neusmiljeno politiko. Tako so se ženske morale več desetletij boriti za osnovne pravice, kot je na npr. volilna pravica (Jogan in drugi 2012, 172–175). Preboj žensk v javno sfero in v politiko se je intenzivneje začel v 19. stoletju, ko so se nekatere ženske borile za pravico voliti in sodelovati v vladi, druge pa so ji celo nasprotovale (npr. Helen Kendrick Johnson). Leta 1893 je Nova Zelandija postala prva država, ki je dala ženskam volilno pravico na nacionalni ravni, sledila ji je Avstralija leta 1902 (Krolokke

in Sorensen 2005). Večina nordijskih držav je dala ženskam volilno pravico v začetku 20. stoletja: Finska (1906), Norveška (1913), Danska in Islandija (1915). Ob koncu prve svetovne vojne so ji sledile mnoge države: Nizozemska in Rusija (1917), Avstrija, Azerbajdžan, Kanada, Češkoslovaška, Gruzija, Poljska in Švedska (1918), Nemčija in Luksemburg (1919) in ZDA (1920). Španija je dala ženskam volilno pravico leta 1931, Francija leta 1944, Belgija, Italija, Romunija in Jugoslavija leta 1946. Švica je dala ženskam volilno pravico leta 1971, Lihtenštajn pa šele leta 1984 (Jogan in drugi 2012, 184). Ob prelomu 20. stoletja so morale ženske v številnih državah izpodbijati uveljavljeno prepričanje, da je politika domena moških (Chafetz in Dworkin 1986). Po drugi svetovni vojni so bile politične pravice žensk pravno sankcionirane v številnih državah (Jayawardena 1986; Ramirez in drugi 1997; Paxton in drugi 2006). V Združenih državah Amerike, na primer, so ženske prejele pravico do nacionalnega glasovanja leta 1920, vendar volilna udeležba žensk do leta 1980 ni bila enaka kot za moške (Burrell 2005). Čeprav imajo ženske zakonsko pravico voliti in kandidirati na volitvah v skoraj vsaki državi na svetu, kulturne ovire za njihove politične pravice obstajajo (vključno z družinsko tradicijo in nepismenostjo, ki ponekod še vedno obstaja) (Lopez-Pintor in Gratschew 2002; Moghadam 2003). Raziskave dokumentirajo tudi razlike med spoloma glede na preference političnih strank, pripadnost, izbire glasovanja in oblike politične participacije (npr. Manza in Brooks 1998; Box in drugi 2004; Kaufmann 2006). V posameznih družbah razlike med spoloma pogosto določajo tudi oblike političnega delovanja. Neenakost spolov se med državami razlikuje, a jim je skupno to, da na vseh voljenih in imenovanih položajih o(b)staja. Čeprav je politična participacija žensk v dveh tretjinah držav sveta dosegla vsaj 10 % žensk v parlamentu, so ženske s tem premostile od 20 % do 30 % ovir, s katerimi se soočajo. Do februarja 2006 je bilo le okoli 10 % držav na svetu, kjer je bila več kot tretjina žensk v parlamentu. Predsedniki držav in vlad, voditelji držav so prav tako tipično moški (Jalalzai 2004). Dejansko je od leta 1960, ko je Sirimavo Bandaranaike postala prva ženska, ki je vodila sodobno državo (Šrilanko), le tridesetim ženskam uspelo postati vodilna politična funkcionarka svoje države. Mnogo žensk je izvoljenih na vrh ali na vodilni položaj (še posebej v Aziji in Latinski Ameriki) le zaradi svojih znanih mož ali očetov v političnem življenju (npr. Indira Gandhi, Corozon Aquino) (Paxton in Hughes 2007, 98). Glede na kriterij politične moči lahko kot najbolj vidne ženske 20. in 21. stoletja izpostavimo Goldo Meir, premierko Izraela, Indiro Gandhi, premierko Indije, Margaret Thatcher, premierko Velike Britanije, Hillary Clinton, državno

sekretarko ZDA, Condoleezza Rice, prvo žensko (in še temnopolto) svetovalko za nacionalno varnost ZDA in prvo državno sekretarko, ter seveda Angelo Merkel, prvo kanclerko Nemčije in eno izmed vidnejših stebrov EU. Goldo Meir, premierko Izraela (1898–1978), je njeno delo v delavskem gibanju vodilo tako k doseganju visokih političnih položajev kot tudi do diplomatskih predstavništov v tujini. Ko je Izrael postal država, je najprej postala ministrica za zunanje zadeve in kasneje predsednica vlade. Bila je močna voditeljica in težka pogajalka (Women in World History Curriculum 2013). Indira Gandhi (premierka Indije med leti 1966–1984), je vladala z močno roko in uvedla velike spremembe v kmetijskih programih za izboljšanje položaja revnih in ustvarjanja novih delovnih mest. Dejavna je bila tudi na področju diplomacije in reševanja sporov: uspel ji je dogovor za rešitev spora o Kašmirju z miroljubnimi sredstvi, njeno delo je sčasoma pripeljalo do ustanovitve neodvisnega Bangladeša. Bila je tudi začetnica gibanja 'zelena revolucija' (A&E Television Networks 2015a). Margaret Thatcher (1925–2013) je bila prva britanska ženska premierka in prva, ki ji je uspelo v dvajsetem stoletju osvojiti tri zaporedne mandate. Prisluzila si je vzdevek *'The Iron Lady'* ('železna ženska'). Njen znan izrek se glasi: »/č/e hočeš, da bo nekaj izrečeno, naroči to moškemu, če hočeš, da bodo stvari narejene, naroči to ženski« (A&E Television Networks 2015b). Vidna ženska ameriške zunanje politike je Condoleezza Rice (1954–) – prva temnopolta ženska, ki je služila kot svetovalka za nacionalno varnost ZDA in kot ameriška državna sekretarka (med letoma 2005 in 2009) (A&E Television Networks 2015c). Naslednja med pomembnimi je prvakinja ameriške zunanje politike, Hillary Rodham Clinton (1947–), aktivistka človekovih pravic. Ko je bila leta 2001 izvoljena v ameriški senat, je postala edina ameriška prva dama z mandatom. Od leta 2009 do 2013 je bila ameriška državna sekretarka, 67. po vrsti (A&E Television Networks 2015č). Zadnja v vrsti močnih žensk 20. in 21. stoletja je Angela Merkel (1954–), prva ženska kanclerka Nemčije in ena od glavnih političnih akterjev v EU (A&E Television Networks 2015d).

Kljub omenjenim vidnejšim ženskam v politiki je v vladah navadno zaznati pomanjkanje ženskih obrazov. Ženske imajo mesta v zdravstvu, šolstvu ali ostalih 'ženskih področjih' in ne na področjih, povezanih s financami ali obrambo (Yuval-Davis 1997; Reynolds 1999; Siaroff 2000). Antić Gabrova (2014) opiše razloge za odsotnost žensk v politiki: tradicionalno je bil moški pojmovan kot aktiven in ženska kot pasivna, ki mora biti hkrati dobra gospodinja, dobra mati, žena ter še dobro izgledati in biti

strokovnjakinja. Ta visoko postavljena pričakovanja frustrirajo ženske, obenem pa tudi ženske, ki to uspejo doseči, frustrirajo moške, saj lepo in pametno žensko, ki izraža moč, moški težko sprejmejo – se je ustrašijo. Tradicionalno pojmovana ženska mora biti šibka, da potrebuje moškega za zaščito; če je močna, pa potrebuje enakovrednega partnerja, kar nekako ne gre. Politika je bila (in še vedno je) pojmovana kot moško področje: pretežka, preveč zapletena, preveč umazana, da bi se ženske z njo ukvarjale. Moški so položaje držali zase, pravila prilagodili sebi. Vsi, ki vstopajo vanjo, morajo ta pravila poznati, jih upoštevati in delovati v skladu z njimi. Tudi ženske jih morajo, a se z njihovim vstopom v politiko le ta spreminja na večih ravneh. Ženske vstopajo v politiko s konkretnimi načrti, vendar se jim postavlja vrsta ovir. Postavlja se vprašanje, kaj bo z družino (ženske z majhnimi otroki so skorajda že vnaprej izključene), kot tudi, ali je dovolj sposobna ter kdo stoji za njo. Vendar pa ženske tudi same prispevajo k temu, da se razporedijo v 'drugo vrsto', ne v 'prvo'. Moški in ženske vstopajo v politiko in tudi diplomacijo potem, ko se celotna družina dogovori o tem. Razlika je v tem, da je moški, ko pride do družinskega dogovora, popolnoma razbremenjen skrbi za družino (za vse poskrbijo njegova partnerica in otroci, če so odrasli), pri ženski pa skrb za tekoče funkcioniranje družine ostane 'njena'. Tabela 2.1 prikazuje zgodovinske regionalne trende v nacionalni zakonodajni udeležbi žensk ter dokazuje, da čeprav so ženske dosegle pomembne mejnike, njihova zastopanost ostaja nizka.

Tabela 2.1: Zgodovinska primerjava odstotka žensk v parlamentih od leta 1955 do 2005

Leto \ Področje	1955	1965	1975	1985	1995	2005
Evropa	10,3	10,6	15,4	21,0	18,4	25,5
Skandinavija	10,4	9,3	16,1	27,5	34,4	38,2
Zahodna Evropa	3,6	4,0	5,5	8,6	12,8	22,7
Vzhodna Evropa	17,0	18,4	24,7	27,0	8,4	15,7
Amerika	2,8	2,7	5,2	8,1	10,0	17,1
Afrika	1,0	3,2	5,3	8,0	9,8	16,3
Azija	5,2	5,3	2,8	5,6	8,8	15,3
Bližnji Vzhod	1,2	1,2	2,9	3,5	3,9	8,1

Vir: prirejeno po Paxton in Hughes (2007, 95).

Iz tabele (2.1) je razvidno, da sta si spola najbližje v EU, predvsem skandinavski narodi so presegli vse ostale regije glede zastopanosti žensk v vseh časovnih točkah. Na drugi strani pa je imel Bližnji vzhod vztrajno najnižjo povprečno raven zastopanosti žensk. Čeprav je zastopanost žensk v Latinski Ameriki, Afriki in Zahodni Evropi naraščala počasi do leta 1995, v zadnjem desetletju v teh regijah kaže precejšnjo rast (prejšnji odstotek se je podvojil). Večja participacija žensk v politiki je bila dosežena s kvotami (velik pomen predvsem v Latinski Ameriki) (Htun 2005) in v pokonfliktnem času (v Afriki) (Hughes 2004). Vzhodna Evropa dokazuje, da visoka zastopanost žensk ni nujno trajna: ko so marksistično-leninistične države prešle v demokracijo, je raven zastopanosti žensk strmo upadla (Matland in Montgomery 2003). V veliko državah, ki niso zahodne demokracije, pa politična zastopanost žensk prednjači (na primer: Argentina, Burundi, Kostarika, Kuba, Gvajana, Mozambik, Ruanda, Južna Afrika in Tanzanija) (Inter-Parliamentary Union 2007), vendar se politična udeležba in zastopanost žensk močno razlikujeta znotraj držav in med njimi (slika 2.3). Rdeča barva prikazuje največji razkorak med spoloma, zelena je njeno nasprotje in pomeni najmanjše razlike med spoloma. V nekaterih državah (na primer Švedska) so ženske dosegle izjemen napredek pri udeležbi v politiki in zastopanosti, v drugih pa ženske, ali še nimajo volilne pravice (Savdska Arabija) ali pa nimajo enakopravne zastopanosti glede na moške zakonodajalce (na primer Kirgizistan, Mikronezija, St. Kitts, Salomonovi otoki, Združeni arabski emirati). Literatura o enakosti spolov v politiki zajema široko področje, obravnavanje enakosti je tako raznoliko kot kampanje držav zanj, obstajajo pa tudi razlike med spoloma v političnem znanju, socializaciji ter mestom žensk v politični teoriji (Paxton in drugi 2005, 165).

Slika 2.3: Indeks globalnega razkoraka med spoloma v letu 2013

Vir: Swedish Institute (2015b)

Novejša razlaga politične participacije žensk poudarja vlogo in moč notranjih akterjev in institucionalnih predpisov (npr. kvote), a na drugi strani politična participacija zahteva tako primerne osebne lastnosti, kot so pripravljenost vlagati, trud, ambicije, znanje in viri, kot tudi mreženje, državljske veščine, izobraževanje in okoljski viri. Pomembna je socializacija spolov, ki vpliva tudi na interes žensk, na njihovo znanje in ambicije glede politike, deloma pa tudi družbene strukture (Paxton in drugi 2005, 166). Tudi značilnosti političnih sistemov oblikujejo pravila igre in močno vplivajo na udeležbo in prisotnost žensk v političnem življenju (Darcy in drugi 1994).

Streibova je leta 2011 v reviji *Newsweek* objavila študijo o pravicah in moči žensk v državah po svetu. Upoštevala je pravice na pravnem področju, zdravstvo in zdravstveno varstvo, izobraževanje, gospodarske priložnosti in politično moč. Tako so se glede na študijo, kot je razvidno iz tabele 2.2, najvišje uvrstile: Islandija, Švedska, Kanada, Danska, Finska, Švica, Norveška, ZDA, Avstralija in Nizozemska (Streib 2011, 30–33). Najslabše uresničevanje pravic in najmanjšo moč imajo ženske (tabela 2.3) v Čadu, Afganistanu, Jemnu, Demokratični republiki Kongo, Maliju, na Salomonovih otokih, v Nigeriji, Pakistanu, Etiopiji in v Sudanu, kjer je tudi moč žensk najmanjša (Streib 2011).

Tabela 2.2: Pravice in moč žensk v državah po svetu – deset najvišje uvrščenih držav

Mesto	Država	Skupaj	Pravosodje	Zdravstvo	Izobraževanje	Gospodarstvo	Politika
1.	Islandija	100	100	90,5	96,7	88,0	92,8
2.	Švedska	99,2	90,8	94,8	95,5	90,3	93,1
3.	Kanada	96,6	100,0	92,7	92,0	91,0	66,9
4.	Danska	95,3	86,1	94,9	97,6,	88,5	78,4
5.	Finska	92,8	80,2	91,4	91,3	86,8	100,0
6.	Švica	91,9	87,9	94,4	97,3	82,6	74,6
7.	Norveška	91,3	79,3	100,0	74,0	93,5	93,9
8.	ZDA	89,8	82,9	92,8	97,3	83,9	68,6
9.	Avstralija	88,2	80,7	93,3	93,9	85,3	65,1
10.	Nizozemska	87,7	74	95,0	99,0	83,0	68,4

Vir: Streib (2011, 31).

Tabela 2.3: Pravice in moč žensk v državah po svetu – deset najnižje uvrščenih držav

Mesto na lestvici	Država	Skupaj	Pravosodje	Zdravstvo	Izobraževanje	Gospodarstvo	Politika
165.	Čad	0,0	20,7	0,0	0,0	70,9	22,2
164.	Afganistan	2,0	8,4	2,0	41,1	55,3	10,0
163.	Jemen	12,1	36,2	44,4	34,1	48,8	0,0
162.	Demokratska republika Kongo	13,6	6,5	11,4	45,1	67,8	27,2
161.	Mali	17,6	22,7	29,9	28,8	64,3	49,8
160.	Salomonovi otoki	20,8	0,0	53,6	86,5	46,0	1,9
159.	Niger	21,2	26,5	32,9	47,5	58,6	31,3
158.	Pakistan	21,4	49,7	49,6	34,0	50,7	19,3
157.	Etiopija	23,7	18,6	27,2	29,9	79,9	37,4
156.	Sudan	26,1	21,1	29,4	70,6	54,5	40,8

Vir: Streib (2011, 31).

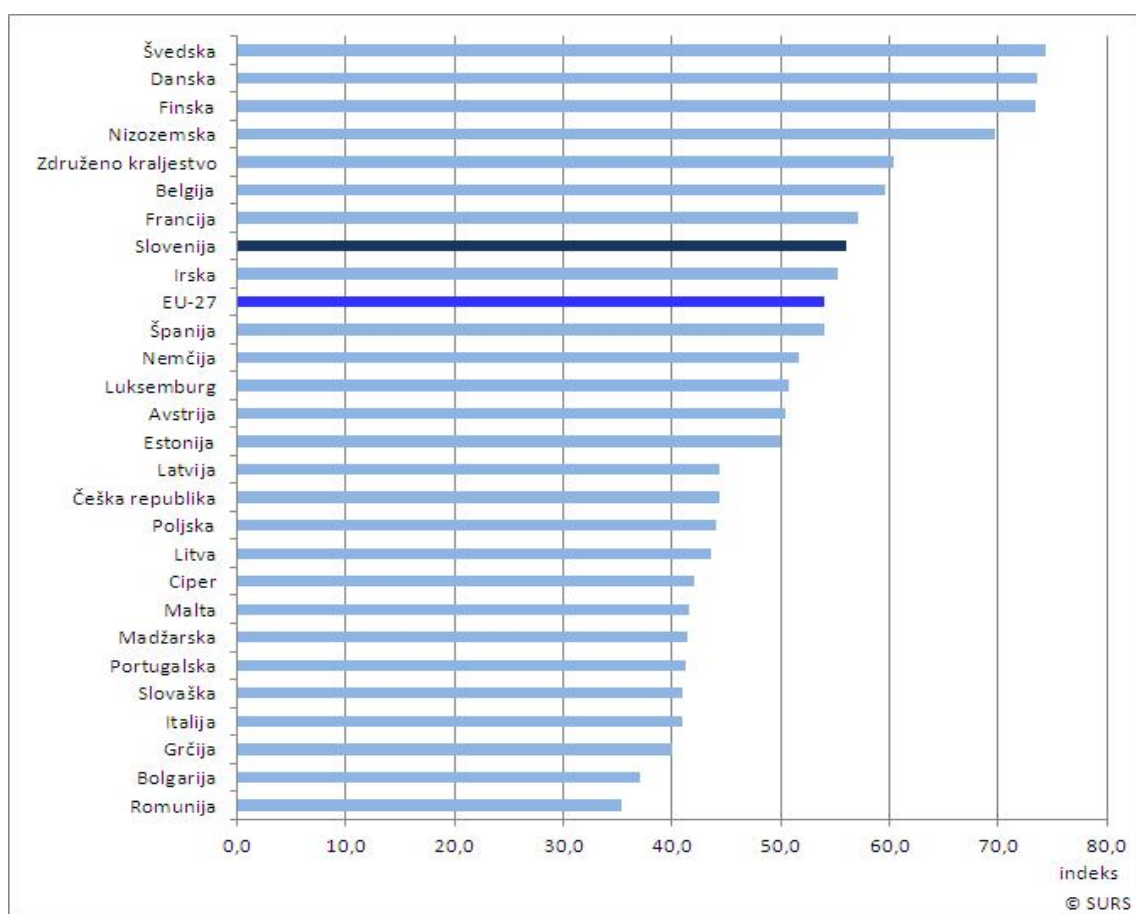
Vprašanje nevidnosti žensk v svetovni politiki je neločljivo povezano s prevladujočo kulturo v družbi oziroma državi. V 21. stoletju še vedno ostajajo skrbstvene ('ženske')

dejavnosti kljub trajni koristnosti in dodani vrednosti za celotno družbo v senci dejanj 'državnikov' (Jogan in drugi 2012, 170). Še vedno je zaznati asimetrično razporeditev moči/oblasti v korist moškim, ženske se tudi v današnjem času srečujejo z ovirami, izhajajočimi iz njihove pripisane tradicionalne vloge. Kot je pokazala raziskava Vianello in Moore (2004, 188), ima med političnimi elitami partnerja manj žensk kot moških, moški imajo več otrok kot ženske, ženske preživijo več časa z družino ali pa je sploh nimajo (pogosto žrtvujejo svoje osebno življenje). Vzporednico je mogoče potegniti tudi z diplomacijo, saj je diplomatska dejavnost bolj zaprta za ženske (razen v nordijskih in bivših socialističnih državah) (Jazbec 2012, 169). Prispevki žensk in vodilnih političark v svetu se razlikujejo od tistih, ki presegajo 'moški voditeljski vzorec', do tistih, ki predstavljajo 'naravo žensk': so dobre in altruistične. Vodilnih žensk v političnem odločanju tako ni mogoče distancirati od kazalcev, kot so razredna, rasna in verska pripadnost. Vendar pa so nekatere raziskave dokazale (Vianello in Moore 2004), da so ženske manj tržno usmerjene in preferirajo ukrepe, ki določajo pravičnejšo razporeditev virov, se bolj zavzemajo za demokracijo in enakost in so občutljivejše za diskriminacijo. So tudi manj napadalne in v letih od 1960 do 1990 ženske voditeljice nikoli niso dale povoda za krizo (Caprioli in Boyer 2001).

Moški in ženske so sicer najbolj enaki v EU (primer tabela 2.1), vendar se države članice medsebojno razlikujejo, kar prikazuje tudi indeks za analizo razlik med spoloma v državah članicah EU (grafikon 2.1), ki ga sestavlja šest komponent: delo, denar, znanje, čas, moč in zdravje. Vrednost 1 pomeni popolno neenakost med spoloma, vrednost 100 pa popolno enakost (Statistični urad Republike Slovenije 2013).

Grafikon 2.1: Indeks enakosti med spoloma, EU-27, 2010

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2013)

Indeks enakosti spolov v EU v letu 2010 je znašal 54, rezultati grafikona (2.1) pa so pokazali razlike med državami in neenakomerno zastopanost žensk in moških, predvsem na področju moči. Tudi na trgu dela je še vedno mogoče zaznati vzorce razlikovanja med spoloma kot tudi neenakost med spoloma v času: predvsem ženske so pri domači negi zastopane v večji meri, tudi delitev časa pri drugih aktivnostih je drugačna. Pri komponenti moči se v EU odraža veliko neravnovesje med spoloma v nizki stopnji vrednosti indeksa pri različnih odločitvah: tako v politiki kot v gospodarstvu. Vrednost indeksa za EU-27 je 54. Vrednost nad 50 je doseglo samo 5 držav članic EU-27: Danska, Francija, Nizozemska, Finska in Švedska. Razpon med vrednostmi indeksa v tej komponenti je bil od 35 do 74; 4 države so dosegle nižjo vrednost od 50, in sicer Italija, Ciper, Luksemburg, Malta. Čeprav so ženske bolj izobražene od moških, vzorci segregacije še vedno obstajajo (slika 2.4).

Slika 2.4: (Ne)enakost v Evropski uniji

Vir: Evropski parlament (2013).

Razlike so se v zadnjih letih sicer znatno zmanjšale, vendar napredek ni sorazmeren v vseh državah članicah: na posameznih področjih so razlike še vedno prisotne. Kot prikazuje slika 2.4, je odstotek žensk, ki imajo univerzitetno izobrazbo, višji kot odstotek moških, a je stopnja zaposlenosti žensk nižja, več jih tudi opravlja delo s skrajšanim delovnim časom (kar škodi tudi evropskemu gospodarstvu). Ob sedanji stopnji napredka bi za izpolnitev cilja EU – 75 % zaposlenost žensk – potrebovali skoraj 30 let, za uresničitev enakih plač v praksi 70 let in za doseganje enakopravne zastopanosti spolov v nacionalnih parlamentih 20 let (Evropska komisija 2014).

2.5.4 Prodor žensk v diplomacijo

Šele leta 1933 je 13 držav v svoje diplomatske vrste prvič sprejelo tudi ženske; pred tem so skrbele za rezidence, organizacijo diplomatskih sprejemov in vzpostavljale ter vzdrževale stike z ženami drugih diplomatov. Tako je v 30. letih prejšnjega stoletja britanski MZZ zaključil eno izmed raziskav z ugotovitvijo, da so ženske že brezplačno zaposlene v diplomatski mreži kot soproge in hčerke – zakaj bi jih torej plačevali? (Chang 2004).

Odgovore na problem zaznavanja patriarhalne/androcentrične usmerjenosti v razvoju mednarodnega prava nam dajejo kodifikacije sodobnega diplomatskega prava. Po Bohtetu in Sancinovi (2006, 36) je »diplomatsko pravo skupek pravil pogodbenega in običajnega mednarodnega prava, ki ureja diplomatske odnose, pravni položaj (pravice in dolžnosti) diplomatskih predstavnikov ter njihov mednarodnopravni status, naloge ter privilegije in imunitete«. DKDO (1961), Konvencija o specialnih misijah (1969), Konvencija o preprečevanju napadov na mednarodno zaščitene osebe, vključno z diplomati (1973), Dunajska konvencija o predstavljanju držav v njihovih odnosih z mednarodnimi organizacijami univerzalnega značaja (1975), Konvencija o privilegijih in imunitetah Združenih narodov (1946) in Konvencija o privilegijih in imunitetah specializiranih agencij (1947) skupaj sestavljajo t. i. *corpus diplomaticus* (Bohte in Sancin 2006, 21). Med vire diplomatskega prava (Bohte in Sancin 2006, 63) pa uvrščamo še: običaje in pravila kurtuazije, vljudnosti ali *comitas gentium*; običajno mednarodno pravo (iz njega se je razvilo diplomatsko pravo; sestavljata ga objektivni element – postopno, ponavljajoče se ravnanje držav, ter subjektivni element – pravna zavest držav ravnati po mednarodnem pravu) in pogodbeno diplomatsko pravo. DKDO, danes najpomembnejša kodifikacija, se v svojih členih spola diplomata eksplicitno ne dotakne, vendar lahko spolno dihotomijo zaznamo v dveh institutih, ki se upoštevata na podlagi običajev ter 5. odstavka preambule: to sta institut *doyena*, vodje diplomatskega zbora (tj. najstarejši moški vodja misije glede na datum in uro prihoda po načelu starešinstva), ter institut *doyenke* (tj. najstarejša dama diplomatskega zbora – žena diplomatskega predstavnika), katere naloga je predvsem prirejati družabne prireditve (Bohte in Sancin 2006, 110–1). Tudi skozi zgodovino je bila ženska vključenost v 'diplomatsko življenje' njena neformalna družabna in gospodinjska vloga 'dame' kot njena 'normalna' dolžnost. Tako je diplomata (moškega) navadno spremljala žena, njena

vloga je bila skrčena na njegov 'lepotni dodatek', nanjo so se nanašala le pravila o njenem primernem oblačenju (Jazbec 2009, 236). Tako je spolno dihotomijo mogoče zaznati tudi v označevanju primerne oblačenja v diplomatskem svetu, kjer se glede oblačil za moške navadno določi tip oblačila (na primer žaket, frak ali semking), pričakovana oblačila za dame pa se naznači samo s 'primerno' (*appropriate*) (Benedetti 2008, 483). »Nevidnost žensk v svetovni politiki je soustvarjala in utrjevala tudi znanost o mednarodnih odnosih, kar pa zaradi učinkov feminističnega raziskovanja postaja vedno bolj predmet kritične presoje« (Jogan in Bozović 2009, 372). Kljub temu, da diplomacija že od nekdaj sodi med najuglednejša področja političnega delovanja, pa od druge polovice 20. stoletja izgublja tradicionalne gosposke značilnosti in izstopajočo enospolno sestavo (s stopnjo ugleda je povezana tudi spolna neenakost); tako lahko v množičnem komuniciranju in strokovnem diskurzu zaznamo postopno feminizacijo tega poklica (posledica pomanjkanja kadrovskega virov, predvsem pri mladih diplomacijah) (Jazbec 2012, 168–169). Tako diplomatska dejavnost še vedno velja za tipično moško trdnjavo, kar je posledica zgodovinsko dolgotrajnega seksističnega (androcentričnega) reda, v katerem je usklajeno delovanje institucionalnih mehanizmov in pravnega reda reproduciralo diskriminacijo žensk (Jazbec 2012, 171). Za konec 20. stoletja je bilo značilno, da so prevladovale neuravnotežene družbene določnice vsakdanjega življenja, ki so pomenile dodatno breme za vse tiste ženske, ki so iz zasebne sfere vstopale v nove, netradicionalne vloge, kar je pomenil tudi njihov vstop v diplomacijo (Jazbec 2012, 172–3). Njihova pot v diplomacijo je bila polna ovir; tudi danes položaj žensk v diplomatski organizaciji (tako doma kot v tujini) še dodatno otežujejo dejavniki neenakega položaja spolov v diplomaciji. To so z ugotovitvami potrdili tudi Jazbec in drugi v nacionalni raziskavi o (ne)enakosti spolov v slovenski diplomaciji (2009, 99), in sicer:

- več kot polovica vprašanih je že občutila diskriminacijo na podlagi spola,
- s spolnim nadlegovanjem se je srečalo dvakrat več žensk kot moških,
- večje težave pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja imajo ženske,
- opredelitev lastnosti uspešnega diplomata je stereotipno moški,
- večjo možnost za napredovanje imajo moški,
- upoštevanje 'poklicnih zahtev' se v načeloma ni pravilo, a se pri ženskah to kljub ustreznim oziroma višji izobrazbi lahko primeri.

2.6 Delni sklep

Ključen dejavnik preboja žensk v javno sfero je bila uveljavitev načela enakih možnosti, ki je ženskam omogočila preboj ne samo v javni prostor, ampak posledično tudi v politiko (vloga in moč vladnih in nevladnih notranjih akterjev ter institucionalnih predpisov, kot so na primer kvote) in v diplomacijo. Ženske so predvsem neenake na področju moči (primer sem podala z indeksom enakosti spolov), ki je še vedno asimetrično razporejena v korist moškim. Problematika položaja in vloge žensk v javni sferi je neločljivo povezana s prevladujočim tipom družbe. Ženske se tudi v današnjem času še vedno srečujejo z ovirami, izhajajočimi iz njihove pripisane tradicionalne vloge, vzporednice je mogoče potegniti tudi z diplomacijo, saj je diplomatska dejavnost bolj zaprta za ženske (razen v nordijskih in bivših socialističnih državah). Spola sta si najbližje v EU (kot prikazuje tabela 2.1) – tu so razlike med spoloma najmanjše in politika enakih možnosti najbolj razvita, a se praksa v družbah držav članic EU, kljub temu da imajo enak mednarodnopravni okvir in evropsko zakonodajno podlago, medsebojno razlikuje. Razlike med evropskimi nacionalnimi družbami (državami) bom analizirala v naslednjem poglavju.

3 MODELI DRUŽB V EVROPI GLEDE NA RAZLIČNE DEJAVNIKE: POLITIČNE, KULTURNE, RELIGIJSKE IN SOCIALNE TER OBLIKE UREDITVE INDUSTRIJSKIH ODNOSOV IN DELA

V prejšnjem poglavju sem skozi pregled zgodovine, nastanka družbene pogodbe, liberalne teorije in izgradnje družbe in države orisala vlogo in položaj žensk skozi zgodovino vse do današnjega dne. V tem delu magistrskega dela se osredotočam na oblikovanje različnih tipov družb v Evropi (izhajajoč iz družbene pogodbe in zgodovinskih posebnosti razvoja družbe v izbranih državah), saj so tu razlike med spoloma najmanjše in politika enakih možnosti najbolj razvita. To, kakšno politično kulturo in usmeritev ima država, kje sta vloga in mesto žensk v njej, ali podpira in spodbuja enakost spolov na državni ravni, vrednotni model v družbi ter religija (njen pomen je velikokrat povezan z gospodarskim razvojem) predpisuje pravila in tako prispeva, da je družba danes takšna, kot je (Rus in Toš 2005, 170). Pri njenemu oblikovanju so pomembni tudi modeli socialne politike (socialna politika je velikokrat videna kot 'žensko' področje) (Hantrais 1995, 108). V času krize pa imajo še večji pomen gospodarstvo in industrijski odnosi (kot jih opišeta Hyman in Ferner 1994) ter modeli dela v družbi (Stanojević 1996). Družbe analiziram skozi kriterije:

- politična kultura,
- politika enakosti spolov,
- vrednotni model v družbi ter religija,
- model socialne politike,
- gospodarstvo in industrijski odnosi ter model dela v družbi.

Družbe (države) sem glede na zgoraj omenjene kriterije umestila v skandinavski, sredozemski, srednjeevropski/korporativni tip in tip bivših socialističnih držav, ki sem jih povezala z diplomacijo. Kot študijske primere sem si izbrala po eno državo iz vsakega tipa družbe: iz skandinavskega (nordijskega) tipa Švedsko, iz mediteranskega tipa Italijo, iz srednjeevropskega/korporativnega tipa Nemčijo ter iz tipa bivših socialističnih držav Slovenijo. V svojo raziskavo sem vključila tudi Avstrijo, saj tu obstaja dobra praksa implementacije politike enakih možnosti (Gender Equality 2006) ter Veliko Britanijo in Francijo; z njima sem preverila vpliv starosti diplomacije države na prisotnost žensk v diplomaciji.

3.1 Skandinavski (nordijski) tip: študijska družba Švedska

Skandinavski oz. nordijski model družbe, ki ga v praksi predstavljajo Švedska, Danska, Finska, Norveška in pogojno Nizozemska (Ule in Kuhar 2003, 76), je prvi izmed obravnavanih modelov držav. Med državami skandinavskega (nordijskega) tipa sem kot študijsko državo izbrala reprezentativni primer – Švedsko.

3.1.1 Politična kultura

Švedska, visoko razvita demokratična ustavna monarhija (od leta 1917), ki je po prebivalstvu največja skandinavska država. Včasih imenovana 'vojaška moč 17. stoletja' ni sodelovala v nobeni vojni skorajda zadnji dve stoletji. Oboroženo nevtralnost je ohranila v obeh svetovnih vojnah, a se je kljub temu priključila DN leta 1920 in OZN leta 1946 (Swedish Institute 2015a). Splošna volilna pravica je bila uvedena leta 1909, za ženske pa 1921 (Swedish Institute 2015). Gre za tradicionalno demokratično državo, za katero sta značilni politika miru in nevtralnosti (Evropska unija 2015a). Država je primer homogene politične kulture, katere značilnost je ta, da državljani politično strukturo sprejemajo kot legitimno. V državi je mogoče zaznati širok konsenz glede političnih vprašanj in ciljev (Almond in Verba 1963, 28–29).

3.1.2 Politika enakosti spolov

Enakost med spoloma je eden izmed temeljev sodobne švedske družbe. Tudi izračun vrednosti indeksa enakosti med spoloma za EU-27 je v letu 2010 znašal čez 70, najvišje v EU (Statistični urad Republike Slovenije 2013). Enakost spolov ne pomeni samo enakomerne porazdelitve med moškimi in ženskami na vseh področjih družbe, ampak tudi vidik kakovosti, ki zagotavlja, da se znanje in izkušnje tako moških kot žensk uporabijo za napredek vseh vidikov družbe. Glede na Globalno poročilo o razkoraku med spoloma za 2012 je Švedska vodilna v svetu glede enakosti (poročilo je bilo pripravljeno na pobudo SGF in meri enakopravnost na področju ekonomije, politike, šolstva in zdravstva). V državi menijo, da bi bilo idealno, če bi enakost med spoloma dosegla vse ravni izobraževalnega sistema, zato jo vse bolj vključujejo že v izobraževanje v vrtcih. Leta 1974 je Švedska kot prva država na svetu nadomestila porodniški dopust s starševskim dopustom. Politika enakosti se je dotaknila tudi Zakona

o pravici do prestola za oba spola (1980) (Swedish Institute 2015b).

Delež žensk na najvišjih položajih se na Švedskem povečuje (2006: 29 %, 2012: 36 %). Večina menedžerjev v občinskem in okrajnem svetu ter centralni vladi je žensk (64 %), a imajo le 4 % predsednic in generalnih direktoric. Nekatere razlike, ki se pojavljajo v plačah med moškimi in ženskami na Švedskem, se pojasnjujejo z razlikami v stroki, sektorju, položaju, delovnih izkušnjah in starosti, ostale pa pripisujejo spolu (povprečno so mesečne plače žensk 94 % moških, najbolj izrazite so razlike v zasebnem sektorju). Na volitvah leta 2010 je bilo izvoljenih 45 % žensk (leta 2006: 47 % – to je bil prvi padec od leta 1930 dalje). V sedanji vladi je od 24 ministrov kar 13 žensk. Enakost na Švedskem zajema tudi nevtralnost jezika (v ta namen imajo na primer na novo skovane besede) (Swedish Institute 2015c).

Švedska ima posebnost: država pozna tudi institut Varuha človekovih pravic spola (*Diskrimineringsombudsmannen*), vladno Agencijo za boj proti diskriminaciji ter za enake pravice in možnosti za vse, ki v prvi vrsti nadzira spoštovanje zakona o diskriminaciji. V končni fazi je za enakost spolov odgovoren Minister za vprašanja enakosti spolov. Švedska je v skladu s svojo miselnostjo in posledično organizacijo družbe staršem in še posebej materam prijazna država. Poznajo tudi bonus – dodatno dnevnicu, če je starševski dopust enakomerno porazdeljen med materjo in očetom – tako si še bolj prizadevajo za enakost spolov. V državi je enakost spolov mogoče videti vsakodnevno, saj tam tudi očetje potiskajo otroške vozičke in izmenjujejo izkušnje ob kavi – na Švedskem, kot je zapisal eden od novinarjev, lahko moški počnejo vse. Švedska je tudi dom literarne junakinje – pisateljice Astrid Lindgren, avtorice Pike Nogavičke, zabavnega dekleta, ki lomi konvencionalne predstave o obnašanju deklet. Glede na vse zapisano niti ni čudno, da je Pika sčasoma postala nekakšen vzor ženskega gibanja in kot rezultat so si v zadnjih desetletjih nekateri starši v duhu enakosti želeli, da bi bila dekleta tudi tako močna, pogumna, zabavna in uporniška kot Pika Nogavička. V knjigi najdemo tudi drugi literarni lik, 'tiho' Ano – lepo vzgojeno in dobro oblečeno podoba modela dekleta v povojnem obdobju, a knjiga o Piki vseeno postavlja navdih boju za enakost spolov (Swedish Institute 2015c). Švedska je imela tudi največ zunanjih ministric (7 od skupno 185 v vseh državah na svetu) (Christensen 2015).

3.1.3 Vrednotni model v družbi ter religija

Prebivalci imajo visoko zaupanje v institucije države, pripisan pomen politiki na Švedskem raste (Rus in Toš 2005, 355). Država skupaj z Dansko spada v skupino srečnejših držav (Rus in Toš 2005, 280). Religija prebivalstva je pretežno luteranska (87 %), obstajajo še številne druge. Sekularizacijski proces je najdlje prišel prav v skandinavskih državah. Značilno je sobivanje katoliške in evangeličanske verske tradicije (Swedish Institute 2015). Prebivalci države so neverujoči: gre za pripadnosti brez udeleževanja obredov (Rus in Toš 2005, 173).

3.1.4 Model socialne politike

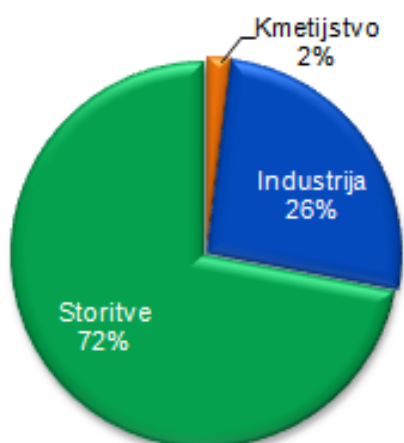
Švedska je ena izmed začetnic države blaginje, ki še posebno podpira ustanove socialnega in zdravstvenega varstva ter izobraževanje (Ule in Kuhar 2003, 76–77). Državo blaginje je država, kjer je organizirana moč namenoma uporabljena za korekcijo posledic delovanja tržnih sil v vsaj treh smereh (Briggs 2000, 180). V ožjem smislu je država blaginje politika socialnih transferjev, socialnih pomoči in socialnih storitev; v širšem smislu pa pomeni neposredno dejavnost države in nedejavnih producentov, ki je del institucionaliziranega sistema (Esping-Andersen 1990). Švedska sodi v socialno-demokratski tip države blaginje, za katerega je značilna univerzalnost. Model ne delujejo v skladu s tržnimi zakonitostmi: država spodbuja enakost na visokih standardih. Ugodnosti so zagotovljene v skladu z zaslužki, vendar država na ta način zagotavlja univerzalno podporo in participacijo v univerzalnem sistemu zavarovanja (zato visoki davki – za redistribucijo dajatev). Država je osnovno sredstvo za realizacijo socialnih pravic vseh njenih državljanov, tudi polne zaposlenosti (Esping-Andersen 1990, 74; 2000, 85). Kolaričeva (2002) vidi ključno značilnost socialno-demokratski tipa države blaginje v tem, da ima država najpomembnejšo vlogo – gre za obliko blaginje v obliki univerzalnih pravic, enakovredno ji sledita neprofitno-volonterski in privatni sektor. Načrti za socialno državo so bili pripravljene že v letu 1930, veljati so začeli po drugi svetovni vojni. Reforme, ki so bile izvedene med letoma 1940 in 1950, so postavile temelje Švedske kot države blaginje. Zanj so na socialnem področju značilne univerzalne ugodnosti za vse državljane (Swedish Institute 2015). Država podpira posameznike, ne da bi spodkopavala njihove individualne pobude. Sistem blaginje ljudem omogoča, da so manj odvisni od družine in skupnosti ter tudi od trga.

Na Švedskem mladi zgodaj zapustijo dom, živijo skupaj v paru in pozno začnejo z družinskim življenjem (Ule in Kuhar 2003, 76–77).

3.1.5 *Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi*

Švedska se uvršča med top države po indeksu razvoja informacijsko-komunikacijske tehnologije Svetovnega gospodarskega foruma (Swedish Institute 2015). Kljub gospodarski krizi je država dolgoročno uspela s svojo gospodarsko formulo (grafikon 3.2): kapitalističnemu sistemu je dodala bistvene elemente države blaginje ('*well-fare*'). EU se je pridružila leta 1995, vendar je javno zavrnila uvedbo evra na referendumu leta 2003. Švedska je dosegla zavidljiv življenjski standard po mešanem sistemu '*high-tech*' kapitalizma in obsežnih socialnih ugodnostih. Država ima sodoben distribucijski sistem, odlično notranjo in zunanjo komunikacijo ter visoko usposobljeno delovno silo. Izvažata avtomobile, izdelke strojne industrije, jeklo, elektronske naprave, komunikacijsko opremo in izdelke iz papirja (Evropska unija 2015a). Švedska ima tako enega najvišjih življenjskih standardov na svetu in številna naravna bogastva: gozdove, železo, svinec, baker, cink in vodno energijo za hidroelektrarne. Ima zelo razvit industrijski sektor (kot prikazuje grafikon 3.2), ki prispeva nekaj več kot četrtino bruto-domačega proizvoda (BDP). Vedno večji pomen v gospodarstvu imajo tudi nove tehnologije vključno z biotehnologijo. Storitveni sektor prispeva več kot 70 % BDP in zaposluje 78 % aktivnega prebivalstva (največ telekomunikacije in IT oprema). Švedska ima najvišjo stopnjo uporabe interneta v EU (več kot 85 % jih ima dostop do internetne povezave, več kot 97 % ljudi, starih od 12 do 44 let, redno uporablja internet) (Spirit Slovenija 2014a).

Grafikon 3.1: Struktura BDP Švedske

Vir: Spirit Slovenija (2014a)

Švedska je industrijska družba postala relativno pozno. Na začetku 20. stoletja je bila revna agrarna dežela, danes pa je ena izmed bogatejših, v državo blaginje usmerjenih držav. Temelj za razumevanje industrijskih odnosov na Švedskem predstavlja dolgo trajajoča vladavina socialnih demokratov (Kjellberg 1998, 79–91, 99–104). Značilnost modela Švedske so centralizirana kolektivna pogajanja, solidarnostna politika plač, temeljno načelo 'enako plačilo za enako delo', aktivna politika zaposlovanja itd. Interesi, ki so v preteklosti pripeljali do rezultatov švedskega modela (visoka stopnja izkoristka delovne sile, polna zaposlenost, fleksibilnost trga delovne sile itd.), so bili predvsem stimulacija ekonomske racionalizacije rasti produktivnosti ter želja po izogitvi države iz kolektivnih pogajanj. Danes je švedski model prišel do točke odpora delodajalcev zaradi zahtev sindikatov po ekonomski in industrijski demokraciji (Stanojević 1996, 258–9; Kjellberg 1998, 83).

Kar je še posebej zanimivo, je razmerje med sindikaliziranostjo žensk in moških. Pred letom 1990 je bila višja sindikaliziranost moških kot žensk, vse od tega leta naprej pa je višja sindikaliziranost žensk. Razlika se v zadnjih letih še povečuje, saj je po podatkih za leto 2005 sindikaliziranost med ženskami 83 %, med moškimi pa 76 % (Swedish Organization of Trade Unions 2006). To pomeni, da je 52 % članov sindikatov žensk in 48 % moških. Vzpon sindikaliziranosti žensk je povezan s političnim razvojem na Švedskem. Kljub temu, da so ženske na Švedskem precej enakopravne, še vedno prihaja do razlik med spoloma. Posledično ženske izkazujejo večjo nezadovoljstvo kot moški in

kažejo tudi večjo željo vključevanja v sindikate, hkrati pa ženske kot največje upravičenke države blaginje izkazujejo tudi večjo potrebo po samem obstoju sindikatov (Kjellberg 1998, 100–102).

3.2 Mediteranski tip: študijska družba Italija

V mediteranski model lahko umestim države: Italijo, Grčijo in Španijo (glede na značilnosti pogojno tudi Irsko) (Ule in Kuhar 2003, 78). Med državami mediteranskega tipa sem kot študijsko državo izbrala reprezentativni primer – Italijo.

3.2.1 Politična kultura

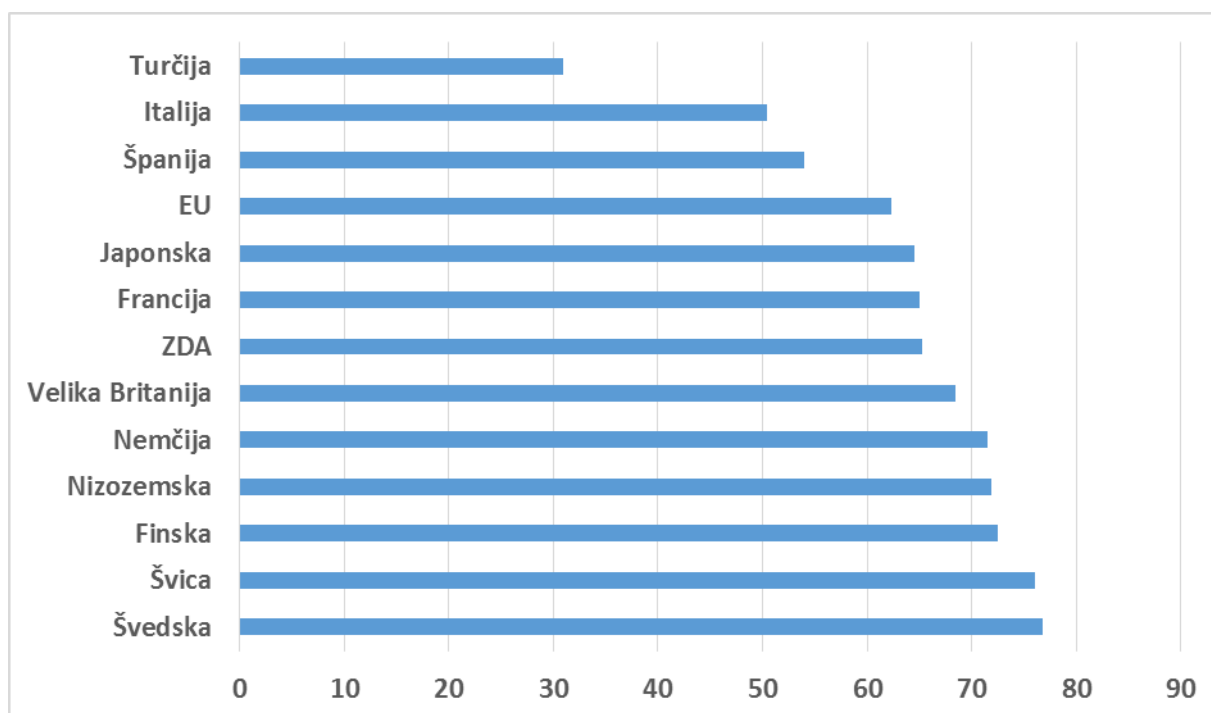
Italijanski polotok je bil nekoč središče ogromnega rimskega imperija, ki je zapustil bogato arheološko, kulturno in literarno dediščino, pozneje je postal zibelka srednjeveškega humanizma in renesanse, ki je oblikovala evropsko politično in filozofsko misel ter kulturo (Evropska unija 2015b). Italija je postala nacionalna država šele leta 1861, ko je kralj Viktor Emanuel II. združil regionalne države. Italija je danes članica EU in NATO (Central Intelligence Agency 2014a). Italija je primer podložniško-participativne politične kulture. Država je (poleg Francije in Nemčije) v devetnajstem in dvajsetem stoletju zaradi sistemske heterogenosti težila k strukturni nestabilnosti, kar se je odražalo v izmenjevanju avtoritarnih in demokratičnih vlad (Almond in Verba 1963, 25). Heterogene politične kulture so po Lukšiču (2006, 38) »usmerjene k radikalnim spremembam, kar v politiki ustvarja bojno vzdušje«.

3.2.2 Politika enakosti spolov

Od časa starega Rima do leta 1950 oz. 1960 so imele ženske veliko manj pravic kot moški, le redko so bile dobro izobražene in so večinoma opravljale vlogo gospodinje. V sodobni Italiji imajo ženske enake pravice kot moški ter načeloma enake delovne, poslovne in izobraževalne priložnosti, vendar so predvsem v bolj tradicionalnih delih države (večinoma na jugu) obravnavane nekoliko slabše, čeprav imajo priznane vse pravice, ki so pričakovane od razvite države. Med italijanskimi univerzitetnimi diplomiranci večino (60 %) predstavljajo ženske, odlično so zastopane v vseh akademskih krogih, vključno z matematiko, informacijsko tehnologijo in drugimi

tehnološkimi področji, ki jih običajno zasedajo moški (Globerove 2010). Ženske v Italiji uradno prejemajo enako plačilo kot moški na enakem položaju (predvsem 'beli ovratniki'), a so ženske iz kategorije 'plavih ovratnikov' plačane tretjino manj kot njihovi moški kolegi. Sprejemanje žensk (še posebej na severu Italije) je veliko bolj liberalno, tudi glede zasedanja delovnih mest, v nekaterih delih države pa so ženske še vedno stereotipno videne kot zgolj gospodinje in matere – kot prikazuje grafikon 3.3, se to odraža tudi v dejstvu, da je povprečna brezposelnost žensk v Italiji višja od EU povprečja. Velik problem v Italiji je tudi nasilje nad ženskami v družini (BBC 2008).

Grafikon 3.2: Odstotek zaposlenih žensk po državah v letu 2012

Vir: prirejeno po Zampano (2013)

Italija, ki ima eno najnižjih stopenj rodnosti v zahodnem svetu, ima največje razlike med spoloma tudi na področju hišnih opravil. Kot prikazuje tabela 3.1, italijanske ženske opravijo 21 ur dela na teden več kot moški v gospodinjstvu, povprečje v državah članicah OECD pa je 10,5 ur na teden več (Daily Mail 2013).

3.2.3 Vrednotni model v družbi ter religija

Pri mediteranskem modelu in predvsem v Italiji izstopa podpora s strani družine ter

njena nenehna prisotnost. Mladi dosežejo ekonomsko neodvisnost sorazmerno pozno, družinske vezi med starši in otroki so postale bolj egalitarne. Mladi se večinoma odselijo od doma takrat, ko se odločijo ustvariti svojo družino. V teh državah je izobraževalni sistem zelo standardiziran, trg dela je rigiden, stopnja brezposelnosti je zelo visoka (Ule in Kuhar 2003, 78). Za mediteranski tip je značilno, da mladi dlje ostajajo doma tudi potem, ko končajo s šolanjem. Države Italija, Španija in Portugalska so na področju religioznosti (poleg Slovaške in Hrvaške) trdno jedro evropskega katolicizma – v vseh treh državah je katoliška cerkev *de facto* v privilegiranem položaju (Rus in Toš 2005, 173). Prebivalci Italije so 80 % rimskokatoliške vere (Central Intelligence Agency 2014a). Država spada v skupino religioznih držav in 'nesrečnejših' držav (skupaj s Poljsko, Hrvaško in Slovaško) (Rus in Toš 2005, 173).

3.2.4 *Model socialne politike*

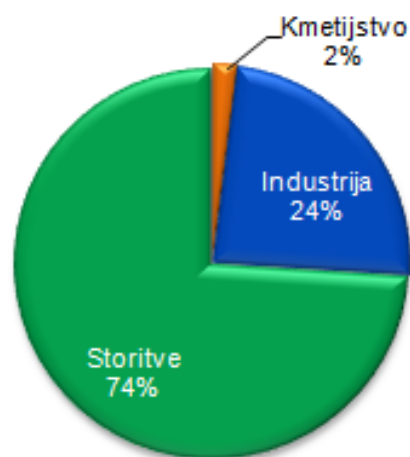
V Italiji gre za južno-evropski (katoliški) model blaginje, saj je civilna družba precej religiozna in igra v blaginjskem trikotniku izredno pomembno vlogo (pomen družine in sorodstva v Italiji je izredno velik). Za ta model so značilni manj napredni in manj povezani sistemi socialne varnosti. Močno se naslanjajo na tradicionalne oblike podpore skozi družine, sorodstvene mreže, cerkev in pooblaščenke ukrepe na lokalni ravni. Socialno varstvo je v večji meri temeljilo na korporativizmu, kjer delodajalci nosijo glavno breme za prispevke za podporo. Socialna politika tu deluje po načelu subsidiarnosti: varnost se zagotavlja najprej na ravni družine, sorodstva in privatnih neprofitnih organizacij (najnižja raven), šele nato po potrebi nastopi država (Kolarič in drugi 2002, 60).

3.2.5 *Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi*

Italija je gospodarsko oživela šele leta 1946, ko je demokratična republika nadomestila monarhijo. Članica monetarne unije je od leta 1999, vendar njene stalne težave vključujejo počasno gospodarsko rast, visoko stopnjo brezposelnosti mladih in predvsem žensk, organiziran kriminal, korupcija in gospodarske razlike med južno Italijo in bolj uspešnim severom. Državo pestijo tudi onesnaževanje zraka iz industrijskih obratov, onesnaženje obalnih in celinskih plovniških rek, kisli dež in neustrezni industrijski obrati za obdelavo in odlaganje odpadkov (Central Intelligence

Agency 2014a). Ker Italija slabo razpolaga z naravnimi viri, se je hitreje razvila lahka predelovalna industrija, pa tudi storitveni sektor, predvsem turizem. To in zgodovinske posebnosti so razlog, da je v Italiji veliko število majhnih družinskih podjetij in peščica velikih korporacij, ki so bile do nedavnega v večinski državni lasti. Srednje velika podjetja, navadno nosilci tehnološkega razvoja, so redkejša kot v ostalih razvitih državah. Več kot 90 % industrijskih podjetij ima manj kot 100 zaposlenih. Takšna struktura (grafikon 3.2) in zapletena italijanska administracija sta tudi razlog, da so tuje naložbe v Italiji in domače v tujini skromne glede na obseg italijanskega gospodarstva (Spirit Slovenija 2014b).

Grafikon 3.3: Struktura BDP Italije

Vir: Spirit Slovenija (2014b).

Kmetijski sektor prispeva 2 % BDP in zaposluje skoraj 4 odstotke aktivnega prebivalstva. Italija je največji evropski proizvajalec riža, sadja in zelenjave, pa tudi največja svetovna proizvajalka in izvoznica vina. Italija ima omejene naravne vire, zato mora uvažati večino surovin, potrebnih za proizvodnjo, in več kot 80 % energetskih virov. V industrijskem sektorju imajo pomembno vlogo tekstilna, modna, avtomobilska, kemična in farmacevtska industrija. Pomembno vlogo ima proizvodnja luksuznih izdelkov. Industrijski sektor prispeva skoraj četrtino BDP in zaposluje 28 % prebivalstva. Storitveni sektor prispeva 74 % BDP in zaposluje preko 68 % prebivalstva. Glavno vlogo v tem sektorju ima turizem, saj je Italija tretja najbolj obiskana evropska država, po Franciji in Španiji (Spirit Slovenija 2014b). Severne dežele (države) so po dohodku na prebivalca med najbogatejšimi v Evropi (Evropska

unija 2015b). Italija je zelo mikavna destinacija za nezakonite priseljence iz Jugovzhodne Evrope in severne Afrike zaradi svoje dolge obale, turizma in razvitega gospodarstva (Central Intelligence Agency 2014a).

Italiji, drugi najštevilčnejši državi v Zahodni Evropi, je uspelo v povojnem obdobju, tj. od ustanovitve Evropske gospodarske skupnosti (EGS), rekonstruirati svoje gospodarstvo (ki je bilo takrat relativno industrijsko nerazvito v primerjavi z ostalimi članicami EGS) v uspešno in moderno. Velika zasluga gre vsekakor sistemu industrijskih odnosov, za katerega sta značilni predvsem dualnost in bipolarnost – tako v smislu razvitosti gospodarstva kot v smislu obstoja dveh ravni industrijskih odnosov (institucionalnega in voluntarističnega), kar je verjetno najpomembnejša značilnost italijanskega modela industrijskih odnosov. Ta značilnost ga loči od ostalih modelov: gre za prepletenost med šibko institucionalno regulacijo ter učinkovito, ampak nestabilno voluntaristično (ne)regulacijo, posledično govorimo o dveh ravneh industrijskih odnosov. Slednja značilnost vzpostavi okolje, ki je zelo ugodno za uporabo strategije fleksibilne specializacije, tj. hitro prilagajanje spremembam v povpraševanju, gibljivost ter hiter in uspešen odziv malih podjetij na novonastale spremembe. Za italijanski model je značilna nizka stopnja regulacije organiziranosti in delovanja (tako sindikatov kot združenj delodajalcev), tudi stavke so zakonsko neregulirane. V zadnjih letih pa vendarle postopoma prihaja do zviševanja stopnje regulacije, kar potrjuje tudi zakon o stvkih zaposlenih v javnih službah. Država ima spreminjajočo se vlogo v gospodarstvu. Najpomembnejša lastnost odnosa med interesnimi skupinami in državo, tj. drastična nestalnost le teh, izhaja iz dveh dejavnikov, in sicer: nenavadno široke vloge države v gospodarskem sistemu in pa neučinkovitosti le te, še posebej nezmožnosti implementacije javnih politik, ki bi varovale stabilen konsenz med socialnimi partnerji. Tradicionalno obsežno delovanje in dokaj hegemonika vloga italijanske države se je nekoliko zmanjšalo šele s privatizacijo (Stanojević 1996, 190–196).

Tabela 3.1: Število dodatnih ur dela žensk na teden v gospodinjstvu

Država	Število dodatnih ur dela žensk v gospodinjstvu
Italija	21
Španija	15
Velika Britanija	11
OECD povprečje	10,5
ZDA	9
Kitajska	8
Poljska	7
Slovenija	6
Belgija	5
Danska	3

Vir: Daily Mail (2013)

3.3 Srednjeevropski/korporativni tip

Srednjeevropski/korporativni model, ki ga predstavljajo Nemčija, Avstrija, Belgija, Luksemburg, Švica in pogojno Francija, ne teži k socialni enakosti, temveč ohranja statusne razlike (zato ga nekateri imenujejo tudi konzervativni model) (Ule in Kuhar 2003, 88–89). Med državami srednjeevropskega tipa sem kot študijski državi izbrala reprezentativni primer Nemčijo. V analizo sem dodala tudi Avstrijo, saj v Avstriji obstaja dobra praksa implementacije politike enakih možnosti.

3.3.1 Študijska družba: Nemčija

Nemčija je zvezna republika z več kot osemdesetimi milijoni prebivalcev, druga najbolj naseljena država v Evropi (takoј za Rusijo) (Evropska unija 2015c).

3.3.1.1 Politična kultura

Pravno gledano je Nemčija v obliki, ki jo poznamo danes, dokaj mlada, saj je priključitev vzhodnega dela države k zahodnemu potekala šele po padcu Sovjetske

zveze in koncu hladne vojne – leta 1990. Država je ključni član ekonomskih, političnih in obrambnih organizacij celine (Evropska unija 2015c). Država spada (kot Italija) v skupino podložniško-participativne politične kulture, katere značilnost je izmenjevanje avtoritarnih in demokratičnih vlad (Almond in Verba 1963, 25), ki zagovarjajo radikalne spremembe in tako v politiki ustvarjajo napeto vzdušje (Lukšič 2006, 38).

3.3.1.2 Politika enakosti spolov

Žensko vlogo v nemški družbi skozi stoletja lahko povzamemo s tremi 'K-ji': *Kinder* (otroci), *Kirche* (cerkev) in *Küche* (kuhinja). Včasih se je temu pridružil še četrti 'K': *Kleider* (oblačila). V 20. stoletju so ženske postopoma osvojile 'zmage' v njihovem prizadevanju za enake pravice, predvsem leta 1919, ko so dobile volilno pravico. Globoke spremembe so bile izvedene tudi po drugi svetovni vojni, saj so ženske med vojno prevzele tradicionalen položaj moških – tako so po vojni t. i. *Trümmerfrauen* ('ženske ruševin') začele težko nalogo obnove od vojne razdejane države. V Zahodni Nemčiji je ustavni zakon iz leta 1949 določal enakopravnost, ki pa je ni bilo do leta 1957, ko so z njim uskladili še civilni zakonik. Po drugi svetovni vojni je zaradi pomanjkanja mladih moških tradicionalna poroka še enkrat postala ideal družbe. Zaposlovanje in socialno varstvo sta ostala na temelju modela moškega oskrbovalca družine. Z milijoni priseljencev so ženske spet postale gospodinje in matere in se v veliki meri umaknile iz zaposlovanja zunaj doma. V vzhodnem delu države pa so ženske ostale delovna sila, tudi vlada je odpirala izobraževalne in poklicne priložnosti za ženske. Že leta 1950 so zakonodajo prilagodili delovnim materam. Celotno splav je bil legaliziran in s strani države financiran v prvem trimesečju nosečnosti. Vzpostavili so tudi obsežen sistem socialnih podpor, kot je visoko razvito dnevno varstvo za otroke, kar je omogočalo ženskam, da so matere in delavke hkrati. Tako so bile ženske v Vzhodni Nemčiji iz gospodarskih in ideoloških razlogov emancipirane 'od zgoraj' (Gordeeva 2012).

V rekordnem številu so ženske postale del visokošolskega izobraževanja in delovne sile, medtem ko so še vedno ohranjale svojo vlogo in delo v gospodinjstvu. Vzhodna Nemčija se je morala opirati na ženske tudi zaradi upadanja prebivalstva, stanje pa je bilo še bolj kritično zaradi dejstva, da je bila večina prebežnikov v Zahodno Nemčijo moških. Zaradi tega je okoli 90 % vzhodnonemških žensk delalo zunaj doma (Gordeeva

2012). V letu 1988 je bila nekaj več kot tretjina članstva vladajoče stranke, Socialistične narodne enotnosti Nemčije (*Sozialistische Einheitspartei Deutschlands*), sestavljena iz žensk, v Zahodni Nemčiji pa je bilo le okoli 4,4 % žensk članic politične stranke. Po več desetletjih so v skladu s tradicionalnimi družbenimi vzorci zahodnonemške ženske začele zahtevati spremembe – po vzorcu iz Evrope in Združenih držav Amerike (ZDA) – 'od spodaj navzgor'. Leta 1970 je žensko gibanje dobilo nov zagon, nastalo kot rezultat študentskih protestov v poznih 1960. Gibanju za enake pravice (vključno s pravico do splava) je 'uspela' zakonodaja, sprejeta leta 1977, ki je ženskam podelila enake pravice v zakonski zvezi. Ženske so lahko delale zunaj doma in se ločile brez dovoljenja moža. Dosegle so tudi napredek na področju izobraževanja v obeh Nemčijah. Do sredine leta 1960 so ženske Vzhodne Nemčije predstavljale približno polovico vseh srednješolskih maturantov (v šolskem letu 1975–1976 celo 53 %). Razširjene izobraževalne možnosti za ženske Zahodne Nemčije niso bile nikoli na tej ravni (šele v začetku 1980. so bile številčno na isti ravni kot moški) (Gordeeva 2012). Danes vseeno obstajajo dohodkovne neenakosti: ženska plača se za številne položaje giblje med 65 % in 78 % moške plače. Na večini področij ženske nimajo ključnih položajev, na višjih položajih prevladujejo moški. Ženske so močneje zastopane na tradicionalnih področjih, kot sta zdravstvo in izobraževanje (a je bilo v poznih 80-ih le 5 % univerzitetnih profesorjev v Zahodni Nemčiji žensk). Čeprav so znatne ovire za enakost med spoloma v Nemčiji še vedno posledica vztrajne patriarhalne družinske strukture in delovnega okolja, so si uspele pridobiti izolirane zmage, kot je npr. Nacionalni urad za ženske zadeve, Pisarne enakosti (*Gleichstellungstellen*), ki imajo nalogo zagotavljanja ženskam, da zasedajo pravičnejši delež na položajih v javnem sektorju. Nekatere ženske so tudi uspele doseči pozicije moči, a so med 100 najbolj vplivnimi v Nemčiji le štiri ženske (prva je gotovo kanclerka Angela Merkel) (prav tam).

3.3.1.3 Vrednotni model v družbi ter religija

Za Nemčijo je značilna dvojna konfesionalnost (protestanska in katoliška, bolj severno so države locirane, bolj so protestantske); posebnost je velika skupina tistih, ki ne pripadajo nobeni skupini, številčna je tudi muslimanska skupnost. Nemčija sodi med države z državno cerkvijo in med države, kjer je formalno cerkev ločena od države (Rus in Toš 2005, 173).

3.3.1.4 Model socialne politike

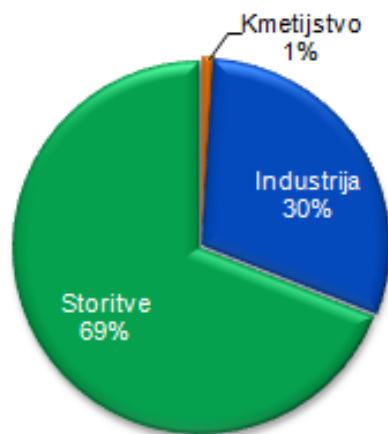
Nemčija je tipičen primer socialne države in je predstavnica konzervativno-korporativističnega sistema blaginje (Esping-Andersen 1990, 74). Prioritete tega tipa so sheme socialnega zavarovanja na podlagi dela, privatnih zavarovanj in blaginje, povezane s poklicem, je malo. Model izvira iz pred-demokratskih ali avtoritativnih režimov, ki so poskušali uporabljati socialno politiko kot sredstvo za zavračanje groženj mobilizirane delovne sile (primer je Bismarck). V mnogih primerih so korporativistične režime usmerjali s strani cerkve – to je tudi determiniralo njihovo konzervativno stališče do družine. Tako so se ugodnosti razlikovale med spoloma in tako podpirale tradicionalne oblike družin, v katerih so imeli prevladujočo vlogo moški) (Hantrais 1995, 40–41). Kolaričeva (2002) model vidi kot tip, kjer ima najpomembnejšo vlogo trg, sledijo mu: država (postavlja pravila za zavarovanja pred socialnimi tveganji), neprofitno-volonterske organizacije in družina. Sistem ni toliko podporen za mlade osebe, ki gredo skozi ta prehod. Posameznik lahko postane neodvisen državljan samo, če dobi položaj v delovni sferi. Uveljavljen je trend poznega zapuščanja doma, poznega doseganja samostojnosti in neposrednega prehoda od doma v zakonsko zvezo (Ule in Kuhar 2003, 88–9). Nemčija se, tako kot njene zahodne sosede, sooča z velikimi demografskimi izzivi za trajno dolgoročno rast. Nizka rodnost in priseljevanje povečujeta pritisk na socialni sistem države in zahtevata strukturne reforme (Central Intelligence Agency 2014b).

3.3.1.5 Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi

Država je od združitve dalje investirala znatna sredstva z namenom, da bi zblížala vzhodno produktivnost in plače z zahodnimi standardi. Leta 1999 je Nemčija tako kot deset drugih držav EU uvedla evro, njeno gospodarstvo je največje v Evropi in peto največje na svetu. Najpomembnejše panoge so: avtomobilska in strojna industrija, proizvodnja elektronske in komunikacijske opreme ter kemična in farmacevtska industrija. Je vodilni izvoznik strojev, vozil, kemikalij in gospodinjske opreme ter deluje z visoko usposobljeno delovno silo. Nemška podjetja veliko vlagajo v države srednje in vzhodne Evrope, ki so se EU pridružile leta 2004 (Evropska unija 2015c). Kot prikazuje grafikon 3.4, kmetijski sektor prispeva približno 1 % BDP in zaposluje slaba 2 % aktivnega prebivalstva. Sektor je močno koristil ugodnosti državnih

subvencij, veliko je tudi ekološkega kmetijstva. Prispevek industrijskega sektorja v BDP se je zmanjšal z 51 % v letu 1970 na 30 % danes. Najpomembnejše industrijske panoge so proizvodnja strojne, električne in elektronske opreme ter avtomobilska in kemična industrija. Avtomobilska industrija je ena največjih industrij v državi in Nemčija je tretji največji izvoznik avtomobilov na svetu. Storitveni sektor prispeva 69 % BDP. Nemški gospodarski model se opira predvsem na mrežo malih in srednje velikih podjetij (preko tri milijone, zaposlujejo pa 70 % vsega aktivnega prebivalstva) (Spirit Slovenija 2014c).

Grafikon 3.4: Struktura BDP Nemčije

Vir: Spirit Slovenija (2014c)

Nemško gospodarstvo je eno najuspešnejših v Evropi (sinonim za kakovost delovne sile in proizvodov), zaradi tega ga mnogi domači in tuji eksperti podajajo kot zgled ostalim državam. Prepoznavne, posebne institucije in tradicije v industrijskih odnosih v Nemčiji so skozi zgodovino vzpodbujale sodelovanje na delovnem mestu in visokokvalitetno produkcijo. Tako so se razvili mirni in kolaborativni industrijski odnosi. Nemški model ima temelje v petih principih. Prvi princip je dualna reprezentacija, ki izhaja še iz časa Weimarske republike in pomeni reprezentacijo delavcev na nivoju delovnega mesta, uradno ločeno od kolektivnih pogajanj (o strukturnih konfliktih med delom in kapitalom se pogovarja v dveh ločenih arenah glede na interese, akterje ter načine uveljavljanja). Drugi je inkluzivnost predstavljanja, kar pomeni, da obstaja zelo visoka raven, na kateri si institucije kolektivnega predstavljanja jemljejo kompetence (določene delavske organizacije, sindikati in sveti lahko predstavljajo celotno delavstvo in sprejemajo

odločitve v njegovem imenu). Tretji princip je intermediarnost teh institucij: nemški sindikati so vedno dosledno sledili poti razvoja podjetij in postali nekakšni mediatorji med interesi dela in kapitala. Četrtega predstavlja natančna pravna regulacija odnosov med delom in kapitalom – dualni sistem ima elaborirano pravno podlago, ki ureja tako konflikte pri delu kot tudi celotne industrijske odnose, k čemur pripomore tudi obširna zakonodaja. Zadnji princip je centraliziranost kolektivnih pogajanj na sektorski ravni: vsaka stran je izbrala koncentriranje in centralizacijo nasprotne, kar je privedlo do vzpostavitve relativno centraliziranega sistema pogajanj z velikim manevrskim prostorom (Stanojević 1996, 198–222).

Vzpostavitev demokratičnega političnega sistema v Zahodni Nemčiji je resnično zgodba o uspehu. Delovanje tega modela ima namreč temelje v modelu socialnega tržnega gospodarstva, ki počiva na pravni podlagi, prostih kolektivnih pogajanjih in soodločanju. Nemška strategija za konkuriranje je kakovost. Da pa je takšno konkuriranje možno, morajo biti izpolnjeni določeni organizacijsko institucionalni predpogoji, in sicer: država mora biti posredni regulator, organiziranje mora biti civilno-družbeno, omejiti se mora konkuriranje na trgu delovne sile in regulirati se mora trg kapitala (Stanojević 1996, 222).

Vendar se ob vsem gospodarskem uspehu država trudi delovati tudi v ekološko osveščenem duhu – uvedla je mehanizem za prenehanje uporabe jedrske energije v naslednjih petnajstih letih, prizadeva si za izpolnitev zavez EU za določitev območij ohranjanja narave v skladu direktivami EU, ki se dotikajo rastlin in živali, kot tudi direktive o habitatih. Po jedrski nesreči v Fukušimi leta 2011 je kanclerka Angela Merkel napovedala zaprtje osem od sedemnajstih jedrskih reaktorjev v državi, jedrsko energijo bi nadomestili z obnovljivimi viri energije (Central Intelligence Agency 2014b).

3.3.2 *Študijska družba: Avstrija*

Avstrija danes je moderna država. V njenem glavnem mestu, Dunaju, imajo sedež številne mednarodne organizacije, kot npr. Sekretariat OVSE, Mednarodna agencija za atomsko energijo in Organizacija izvoznice nafte (Evropska unija 2015č).

3.3.2.1 Politična kultura

Avstrija, nekoč center moči Avstro-Ogrske monarhije, se je po porazu v prvi svetovni vojni skrčila na majhno republiko. Leta 1938 je bila priključena k nacistični Nemčiji in kasneje okupirana s strani zmagovitih zaveznikov leta 1945. Njen nejasen status se je končal s podpisom državne pogodbe leta 1955, ki je ustanovila neodvisno Avstrijo in razglasila 'večno nevtralnost'. Razpad Sovjetske zveze leta 1991 in vstop Avstrije v EU leta 1995 sta spremenila pomen nevtralnosti (Evropska unija 2015č). Avstrijski politični sistem predstavlja enega najbolj korporativističnih sistemov med zahodnimi demokracijami (Stanojević 1996, 224).

3.3.2.2 Politika enakosti spolov

V Avstriji obstaja dobra praksa implementacije politike enakih možnosti. Že leta 1979 je bil na podlagi koncepta enakega plačila za delo enake vrednosti uveden zakon Enake obravnave. Spremembe v letih, ki so sledila (1982, 1985, 1990 in 1993) so vsebovale predpise o enakih delovnih pogojih, spolnem nadlegovanju na delovnem mestu in diskriminacijo na podlagi spola. Sprememba v letu 2001 je uvedla Komisijo za enako obravnavo (za zasebni sektor – specializiran pritožbeni organ). Avstrijski pristop je vodil tudi v izvajanje zakonov o enakosti spolov na deželni ravni – tako celo nekatere dežele načrtujejo tudi celostno proti-diskriminacijsko zakonodajo poleg že obstoječe zakonodaje o enakosti spolov (Gender Equality 2006). Avstrija se je politično in pravno zavezala k izvajanju strategije integracije načela enakosti spolov tudi z medresorsko integracijo načela enakosti. Od leta 2009 je enakost med spoloma zapisana tudi v avstrijski ustavi. Znotraj upravnih organov so uradnike enakosti spremenili v uradnike »načela enakosti med spoloma« (Council of Europe/ERICarts 2014). Politika načela enakosti med spoloma se ukvarja z reformo vseh procesov in ne samo z enim samim področjem – enakosti spolov pri politiki zaposlovanja. Kljub temu so razlike v dohodkih med moškimi in ženskami prisotne tudi v Avstriji. Ženske v povprečju zaslužijo 25 % manj od moških. V letu 2014 je mednarodna mreža Poslovnih in strokovnih žensk (*Business and Professional Women*) izračunala, da bi ženske za plačilo, ki ga zaslužijo moški v celem letu do 31. decembra preteklega leta, morale delati do 19. marca naslednjega koledarskega leta (t. i. 'dan enakega plačila') (Council of Europe/ERICarts 2014).

3.3.2.3 Vrednotni model v družbi ter religija

Za danes prevladujočo rimskokatoliško vero v Avstriji (78 %) so v večini zaslužni Habsburžani s protireformacijo, s katero so preprečili, da bi velik del prebivalstva postal protestantski – protestantizem so tako izničili in obnovili katolicizem kot prevladujočo religijo. Včasih prisotno judovsko prebivalstvo (okoli 200.000 leta 1938) se je izdatno zmanjšalo zaradi množičnega izseljevanja v letu 1938 in po holokavstu v času nacističnega obdobja. Priseljevanje v zadnjih letih, predvsem iz Turčije in nekdanje Jugoslavije, je privedlo do povečanega števila muslimanov in srbskih pravoslavnihi kristjanov (Central Intelligence Agency 2014; Encyclopedia of the Nations 2015).

3.3.2.4 Model socialne politike

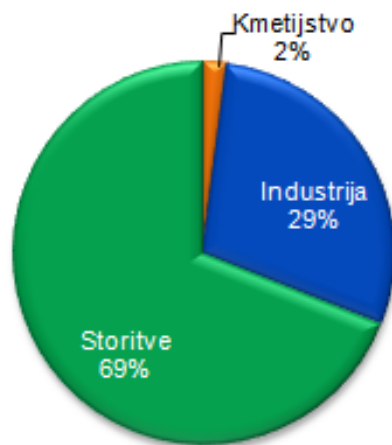
Avstrija sodi v tip konzervativno-korporativističnega sistema blaginje, ki ima izvor v preddemokratičnih ali avtoritativnih režimih, ki so poskušali uporabljati socialno politiko kot sredstvo za zavračanje groženj mobilizirane delovne sile (podobno kot Bismarck v Nemčiji Taaffe v Avstriji) (Esping-Andersen 1990, 74). V mnogih primerih so korporativistične režime usmerjali s strani cerkve, v katerih ni nikoli prevladovala »liberalna obsedenost tržne učinkovitosti« (Esping-Andersen 1992, 11). Hantrais (1995, 26) Avstrijo omenja tudi v povezavi s kontinentalnim tipom blaginje.

3.3.2.5 Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi

Uspešna in demokratična Avstrija je vstopila v ekonomsko in monetarno unijo EU v letu 1999. Danes ima država dobro razvito tržno gospodarstvo, kvalificirano delovno silo ter visok življenjski standard, ki je tesno povezan z drugimi gospodarstvi EU, predvsem nemškim. Okupacija Avstrije s strani nacistične Nemčije predstavlja najpomembnejšo točko v njunem odnosu, le ta je vodila v permanentno ekonomsko krizo in v eno najvišjih stopenj brezposelnosti v Evropi. Po porazu Nemčije sta obe strani zamenjali razredni boj s sodelovanjem in bistveni cilj je postala ekonomska rast in zmanjševanje brezposelnosti. Avstrijsko gospodarstvo temelji na industriji in kmetijstvu, pomemben vir prihodkov je tudi turizem (Evropska unija 2015č). Avstrija je danes razvita in visoko industrializirana država (grafikon 3.5), ekonomsko močno povezana z drugimi članicami EU, posebej z Nemčijo. Za avstrijsko gospodarstvo je

značilen obsežen storitveni sektor, trden industrijski sektor in majhen, vendar zelo razvit kmetijski sektor. Majhna in srednje velika podjetja imajo v avstrijskem gospodarstvu velik pomen. Z več kot 300.000 podjetji v proizvodnji in storitvah jih kar 99,6 % sodi v kategorijo majhnih in srednje velikih podjetij. Le približno 1.400 podjetij ima več kot 250 zaposlenih. V povprečju imajo avstrijska podjetja manj kot 10 zaposlenih. SME skupaj zaposlujejo dve tretjini vseh zaposlenih in proizvedejo 50 % BDP (Spirit Slovenija 2014č).

Grafikon 3.5: Struktura BDP Avstrije

Vir: Spirit Slovenija (2014č)

Kmetijstvo zaposluje več kot 5 % aktivnega prebivalstva. Hitro se razvija ekološko kmetijstvo, ki trenutno predstavlja 10 % kmetijske proizvodnje. Avstrija ima koristi od znatnih subvencij EU, kot je določeno v okviru skupne kmetijske politike. Glavni industrijski sektorji so kovinsko-predelovalna industrija, elektrokemija in inženiring, čeprav je večina podjetij v teh sektorjih relativno majhna na mednarodni ravni. Država ima malo rudnih bogastev (npr. železo, svinec in baker). Industrijski sektor predstavlja približno 30 % BDP. Najpomembnejši je storitveni sektor, ki zaposluje dve tretjini aktivnega prebivalstva. Zelo dobro je razvit turizem, saj Avstrijo letno obiše skoraj 17 milijonov turistov (Spirit Slovenija 2014č).

V avstrijskem korporativističnem sistemu industrijski odnosi igrajo ključno vlogo. Protagonisti teh odnosov so država, kapital in delo. Sindikati so na svojem pomenu pridobili v poznih letih 19. stoletja, delovali pa so v različnih sferah interesov delavcev.

Zakonodaja, ki ureja delo, je zelo podrobna, v kolektivnih razmerjih sta v okviru tega najpomembnejši instituciji kolektivna pogajanja in delavski svet. Z ozirom na te karakteristike lahko zaznamo vzporednice z nemškim sistemom in njihovimi industrijskimi odnosi (Stanojević 1996, 224).

Začetek razvoja avstrijskega socialnega partnerstva sega v čas medrazrednih bojev, v čas med obema vojnama. V primerjavi z drugimi državami je za Avstrijo značilna relativna šibkost kapitala in moč delavstva – posledica pozne industrializacije. Zaščita kmetijstva in obrti pred konkurenčnimi pritiski (na račun velikih podjetij) je omogočala ohranitev malih podjetij kot prevladujoče oblike proizvodnje. Življenjski standard se je na ta način počasi izboljševal. Posledica je bila okrepljena organizacijska struktura delavstva in prevladujoča vloga malih podjetij, ki je spodbudila razvoj združenj in organizacij. Za avstrijski korporativizem je značilna njegova stabilnost, ki ima dva vidika: Avstrija ima specifične institucionalne predpogoje, kot so npr. ugodna delavska zakonodaja, tesna povezava med državo, političnimi strankami in 'veliko četverico' interesnih skupin in materialna osnova, ki počiva na univerzalnih principih avstrijske ekonomije oz. relativni šibkosti zasebnega kapitala. Prevlada varovanja interesov nad kapitalisti je prav tako eden glavnih razlogov, da je država bolj kot v drugih zahodnoevropskih državah pripravljena deliti ekonomsko in socialno odgovornost z združenji. Šibkost kapitala predstavlja neprestano nevarnost mednarodni konkurenčnosti avstrijske ekonomije. Tako se Avstrija sooča z dilemo: po eni strani je majhna država, kjer je njena ekonomska blaginja v veliki meri odvisna od zunanje trgovine in mednarodne konkurenčnosti, po drugi strani pa je težko ohranjati oz. vzpostavljati konkurenčnost preko ekonomske modernizacije zaradi kapitalske šibkosti (Stanojević 1996, 224–236).

3.4 Tip post-socialističnih držav: študijska družba Slovenija

Post-socialistični model predstavljajo Češka, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija, Baltske države, Bolgarija, Makedonija, Romunija, Belorusija, Rusija, Moldavija, Ukrajina in ostale države bivše Jugoslavije (Ule in Kuhar 2003, 93–95). Iz tipa bivših socialističnih držav sem kot študijsko državo izbrala reprezentativni primer – Slovenijo.

3.4.1 *Politična kultura*

Slovenske dežele so bile del Avstro-Ogrske monarhije do konca prve svetovne vojne leta 1918, potem so Slovenci skupaj s Srbi in Hrvati ustanovili kraljevino Jugoslavijo leta 1929. Po drugi svetovni vojni je Slovenija postala ena republik prenovljene federativne republike Jugoslavije. Neodvisnost so Slovenci dosegli leta 1991 po 10-dnevni vojni. Zgodovinske vezi z Zahodno Evropo, močno gospodarstvo in stabilna demokracija so pomagali pri preobrazbi Slovenije v moderno državo. Slovenija je pristopila k EU in NATO (Central Intelligence Agency 2014c). Malnar in Bernik (2004, 81–82) razlagata, da je Slovenija po eni strani država brez kontinuitete lastne države, po drugi strani pa brez demokratične tradicije, kakršno so pred drugo svetovno vojno poznale druge srednjeevropske države, zato participativna politična kultura ni bila samoumevna. Po drugi strani je Slovenija živela vseskozi v sorazmerno dobrem materialnem stanju, brez velikih socialnih pretresov ter dokaj liberalnem vzdušju, kar je prav tako močno pasiviziralo državljane. Tako je za Slovenijo značilna podložniška politična kultura, katere značilnosti so: lojalnost do oblasti (državljeni volijo vedno eno in isto politično stranko), nizka stopnja udeležbe v politiki in obstoj osnovne delitve na politične sisteme oz. funkcije (obrambni, notranji, finančni ...) (Almond in Verba 1963, 28–29). Za Slovenijo sta značilni tudi pasivna in sopotniška vloga, kar pomeni, da imajo ljudje sicer oblikovana določena stališča, odnose do političnega sistema in njegove učinkovitosti, vendar so pasivni konzumenti politike. Priznavajo avtoritete in oblast brez velikih refleksij in povpraševanj ali pa politiko jemljejo komaj zares, je ne razumejo kot osrednjega mesta družbene regulacije in ne zavzemajo nobenih odnosov do političnih vlog (Rus in Toš 2005, 287). Za osem pokomunističnih srednjeevropskih držav je značilno nezaupanje v politiko – zaupanje zelo pada (Bernik 2004, 186–190).

3.4.2 *Politika enakosti spolov*

Pogled na spola se je v Sloveniji po razpadu socializma v bivši Jugoslaviji premaknil bližje post-modernemu: ženska s kariero je bila emancipirana v smislu delitve vlog, a se država ponovno giblje k tradicionalnemu pogledu (Rus in Toš 2005, 155–156). Slovenija se je k sprejemu nacionalnega programa za zagotavljanje enakih možnosti spolov zavezala že s pekinškimi Izhodišči za ukrepanje, ki veljajo za najpomembnejši strateški dokument OZN, sprejet na Četrti svetovni konferenci o ženskah leta 1995 v

Pekingu (Služba Vlade RS 2014). Za Slovenijo kot članico EU je uvajanje integracije načela enakosti spolov v vse politike pomembna Amsterdamska pogodba. Krovni zakon, ki določa temelje za izboljšanje položaja žensk in ustvarjanje enakih možnosti za oba spola na posameznih področjih je Zakon o enakih možnostih žensk in moških, nadgradnjo predstavlja Zakon o uresničevanju načela enakega obravnavanja. Tako enakost spolov postaja sestavni del področnih politik oziroma delovnih področij ministrstev in vladnih služb in ne več zgolj pristojnost Urada za enake možnosti. Slovenija je leta 2005 sprejela tudi Resolucijo o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013. Tako politika enakih možnosti žensk in moških v slovenskem političnem prostoru ni novost, a vseeno ne predstavlja odmevne teme – če analiziramo medijsko odzivnost in politično agendo ugotovimo, da je politika enakih možnosti pogosto zreducirana na dekoracijo obstoječe politične kulture. V Sloveniji ženske tvorijo skoraj polovico zaposlenih, a kljub povprečno višji izobrazbi težje najdejo zaposlitev, zasedajo nižja delovna mesta, imajo manjše karijerne možnosti in so glede na izobrazbo in usposobljenost slabše plačane (Služba Vlade RS 2014).

3.4.3 *Vrednotni model v družbi ter religija*

V Sloveniji so prebivalci pretežno rimskokatoliške vere (58 %). Povečanje deleža izobraženih prispeva k pospeševanju sekularizacije v državi (Rus in Toš 2005, 287). Zaupanje soljudem v Sloveniji precej odstopa od zelenega stanja, vendar sem v Sloveniji bolj srečni, kot so v Italiji, Grčiji in na Portugalskem, čeprav so staroevropske države, za katere naj bi veljalo, da so načeloma veliko bolj srečne (Bernik 2004, 186–190).

3.4.4 *Model socialne politike*

Kolaričeva (2002) je model Slovenije pred osamosvojitvijo opredelila kot etatistični tip države blaginje: glavni akter je država, pomen neprofitno-volunterskega sektorja je majhen in trg uradno ni bil dovolje. Po *Ustavi Republike Slovenije* (Ur. l. RS ŠT. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06 in 47/13)¹¹ je Slovenija socialna država – to pomeni, da socialno varnost zagotavlja država (zavarovalna socialna politika). Leta

---

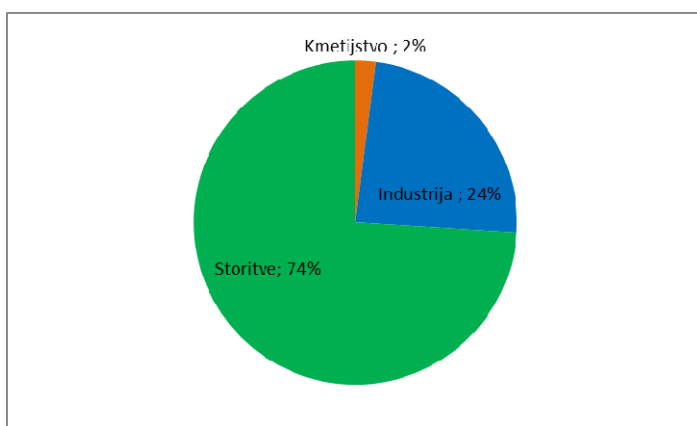
¹¹ *Ustava Republike Slovenije*, ur. l. RS ŠT. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06 in 47/13 (23. 12. 1990).

1991 je bil sprejet socialni program, v katerem je mogoče zaznati preusmeritev v korporativistični tip države blaginje, kjer je odgovornost za zagotavljanje socialne varnosti prenešana iz države na posameznika (po principu subsidiarnosti) (Črnek-Meglič, 2000). Za Slovenijo velja tudi meritokratsko načelo: gre za korelacijo med delovno kontribucijo in retribucijo, sorazmerje med neekonomskimi prejemki in delovnimi prispevki (nagrajevanje po delu) (Bernik 2004, 186–190). Tranzicija je državi privedla do naraščanja vpisa v nadaljnje izobraževanje, ekspanzije novih poklicev, socialne stratifikacije, neenakosti v dohodkih, večje siromašnosti in brezposelnosti. Značilni so močno spremenjeni vzorci vstopanja v lastno družinsko skupnost, prisotno je odlaganje prehoda v odraslost (Ule in Kuhar 2003, 93–95). Razlika med stopnjo delovne aktivnosti in brezposelnostjo žensk in moških se je v zadnjih letih še povečala; največji razkorak je med mladimi in iskalkami prve zaposlitve, predvsem z visoko izobrazbo (Služba Vlade RS 2014).

3.4.5 Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi

Slovenija je pristopila k EU leta 2004 in je bila prva država iz tega 'paketa držav', ki je vstopila v evro-območje leta 2007. Država je doživela enega najbolj stabilnih političnih in gospodarskih prehodov v srednji in jugovzhodni Evropi. Ponašala se je z najvišjim BDP na prebivalca v srednji Evropi, odlično infrastrukturo, dobro izobraženo delovno silo in strateško lokacijo med Balkanom in zahodno Evropo. Strukturne reforme za izboljšanje poslovnega okolja so omogočile nekoliko večjo tujo udeležbo v slovenskem gospodarstvu in pripomogle k nižji brezposelnosti. Članica OECD je postala leta 2012, a kljub svojem gospodarskim uspehom tuje neposredne investicije v Sloveniji zaostajajo za povprečjem regije in davki ostajajo relativno visoki. Poleg tega je trg dela precej neprilagodljiv in zapuščina industrije izgublja boj za prodajo z bolj konkurenčnimi podjetji iz Azije (Central Intelligence Agency 2014c). Kot prikazuje grafikon (3.6), kmetijstvo predstavlja 2 % BDP, industrija doprinese 24 %, večino predstavljajo storitve – 74 % (povzeto po Statistični urad Republike Slovenije 2010).

Grafikon 3.6: Struktura BDP Slovenije

Vir: povzeto po Statistični urad Slovenije (2010)

Slovenija v svoji zakonodaji na področju industrijskih odnosov odraža razmeroma visoko stopnjo sodelovanja in partnerstva med kapitalom in delom. Kot ena od razvitejših 'novih' članic EU ima celo vrsto značilnosti, ki so tudi značilnosti t. i. evropskega socialnega modela. Po BDP na prebivalca je Slovenija med vsemi 'tranzicijskimi' družbami najbližje povprečnemu BDP na prebivalca v EU. Dobri industrijski odnosi niso zgolj posledica obširne zakonodaje in politike dogovarjanja s konsenzom, temveč tudi upravljanja privatizacijskega procesa, ki je v Sloveniji potekal sicer počasneje kot v drugih srednje in vzhodno evropskih državah, vendar je vseeno dajal prednost posodabljanju in prestrukturiranju poslovnih procesov. Stabilen in kooperativni razvoj delovnih odnosov ter s tem povezan socialni dialog je nedvomno imel pomembno vlogo v procesu tranzicije slovenskega družbenega sistema v tržno ekonomijo. Slovenski sistem vsebuje kolektivna pogajanja, participacijo in soodločanje, razreševanje delovnih sporov in tripartizem. S posodabljanjem sistema (institucije in postopki za doseg konsenza in reševanje sporov, sistemska zakonodaja, organizacije socialnih partnerjev in strpna komunikacija med njimi) in prilagajanjem tržnim pogojem ter mednarodnim in evropskim standardom, se je Slovenija vključila v mednarodne integracijske procese (Stanojević 1996, 261–288).

3.5 'Stare' versus 'mlade' diplomacije: izbrani družbi Velike Britanije in Francije

Veliko Britanijo in Francijo sem v svojo raziskavo vključila kot kontrolno skupino za tip nekdanjih socialističnih držav, ki so v večini mlade države.

3.5.1 Študijska družba: Velika Britanija

Na vrhuncu moči v 19. stoletju je britanski imperij segal čez četrtno zemeljske površine. Bila je vodilna svetovna velesila v 18., 19. in v začetku 20. stoletja – do 'Sueške krize' leta 1956, ko se je njena dominantna vloga v svetovnih zadevah postopoma zmanjšala (Central Intelligence Agency 2014č).

3.5.1.1 Politična kultura

Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske je ustavna monarhija in parlamentarna demokracija. (Evropska unija 2014d). V preteklosti je država igrala vodilno vlogo pri razvoju parlamentarne demokracije in napredku v literaturi in znanosti. Danes je država aktivna članica EU kljub odločitvi, da ostane zunaj Ekonomske in monetarne unije. Kljub temu Velika Britanija ostaja glavna sila in stalna članica VS OZN, država članica EU (Članica EU je od leta 1973, z vstopom v to povezavo je odlašala), ustanovni član skupine G7, G8, G20, NATO, OECD, Svetovne trgovinske organizacije, SE, OVSE in Skupnosti nekdanjih kolonij (*Commonwealth of Nations*), ki je zapuščina britanskega imperija. Danes je država aktivna članica EU kljub odločitvi, da ostane zunaj Ekonomske in monetarne unije (Central Intelligence Agency 2014č). Velika Britanija je poleg skandinavskih držav še en primer homogene politične kulture, kjer državljani politično strukturo sprejemajo kot legitimno in imajo širok konsenz glede političnih vprašanj in ciljev. Za državo je značilna participativna politična kultura, ki se odraža v visoki stopnji udeležbe državljanov v politiki, odličnem poznavanju državljanov političnega sistema in politični sistem je razdeljen na podsisteme in funkcije (Almond in Verba 1963, 28–29). Vendar pa pomen politike v Veliki Britaniji (tako kot v Baltskih državah, Poljski, Madžarski, na Češkem in v Sloveniji) upada (Rus in Toš 2005, 287).

3.5.1.2 Politika enakosti spolov

Velika Britanija si prizadeva za podporo enakosti in za boj proti diskriminaciji, vključno z enakostjo spolov. Urad vlade proti neenakosti sodeluje z vsemi vladnimi službami in decentraliziranimi upravami za zagotavljanje izpolnjevanja zavez o nediskriminaciji in enakosti spolov (Crown 2014a).

3.5.1.3 Vrednotni model v družbi ter religija

Za britanski model je značilno daljše obdobje življenja s partnerjem in razmeroma pozno rojevanje (Ule in Kuhar 2003, 91). Pri analizi družbe Velike Britanije lahko ugotovimo, da je specifičen primer: Anglija ima etabrirano (državno cerkev, anglikansko), Škotska ima nacionalno cerkev (kalvinistično), Wales je hibrid, Severna Irka je katoliško-protestantska, kar je podlaga za trenja in nasilje. Pri cerkvah in bojih je bil v zgodovini poudarek na moči in ne na verskih vprašanjih (tako je nastala anglikanska cerkev). Vseeno ima država tradicijo pluralizma, na koncu je prevladala interpretacija državne cerkve, kjer je kraljica poglavarka cerkve in je izenačena s papežem (Rus in Toš 2005, 173).

3.5.1.4 Model socialne politike

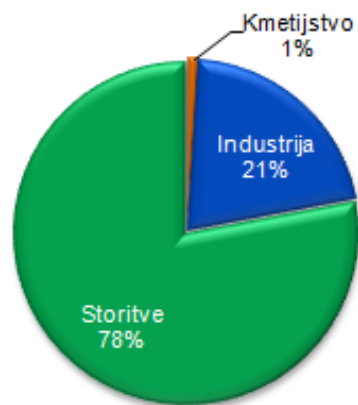
Velika Britanija spada v tip liberalne države blaginje oz. Anglo-Saxonski sistem, kjer se je minimizirala se je direktna intervencija države, zato da so imele tržne sile 'proste roke' (Hantrais 1995, 25). Značilnost tega modela je privatno zasnovano zagotavljanje blaginje oz. prevladovanje logike trga (privatna zavarovanja, blaginja, povezana s poklicem). Ugodnosti so skromne; gre za t.i. rezidualne dajatve za državljanje, ki so dodeljene na podlagi preverjanja dohodkov in stigmatizirajoče. Model zahteva princip manjšega števila upravičencev, da država ne bi rušila pripravljenosti za delo. Temelji na predpostavkah individualizma, racionalnosti in superiornosti prostega trga. Država naj bi zagotavljala le javne dobrine (obramba, sistem zakonov in reda, zaščita pred boleznimi, zagotavljanje znanja in informacij), ker pa se je vključevala tudi na druga področja, je prišlo do dvigovanja javnih izdatkov (Esping-Andersen 1990, 74). Kolaričeva (2002) liberalni tip države blaginje opiše kot tip, kjer blaginjo zagotavljajo: najprej trg, nato družina in mreže neprofitno-volonterskih organizacij, nazadnje pa šele država (samo za tiste, ki padejo pod določeno raven socialne varnosti).

3.5.1.5 Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi

Gospodarstvo Velike Britanije (grafikon 3.7) je tretje največje v EU in deveto na svetu (Spirit Slovenija 2014d). Zanj sta značilni visoka razvitost in razvejanost, prevladujejo storitvene dejavnosti, ki so gonilna sila gospodarstva. Prestolnica London je največji

finančni trg v Evropi, primerljiv z New Yorkom (Spirit Slovenija 2015d). Storitve, še posebej bančništvo, zavarovalništvo in poslovne storitve predstavljajo daleč največji delež BDP, medtem ko industrija še naprej izgublja pomen. Kmetijstvo je intenzivno, visoko mehanizirano in učinkovito po evropskih standardih, proizvaja približno 60 % potreb hrane z manj kot 2 odstotkoma delovne sile. Velika Britanija ima veliko premoga, zemeljskega plina in naftnih virov, čeprav so se rezerve znižale in je tako postala neto uvoznica energije v letu 2005 (Central Intelligence Agency 2014č). V industriji je pomembno področje visoka tehnologija, glavne proizvodne panoge so strojna, transportna in kemična industrija, velik potencial je v sektorju informacijskih in komunikacijskih tehnologij, v bio-tehnologiji, letalski industriji, obnovljivih virih energije in v vojaški industriji (Spirit Slovenija 2014d).

Grafikon 3.7: Struktura BDP Velike Britanije

Vir: Spirit Slovenija (2014d)

Velika Britanija je tako od časa industrijske revolucije veljala za eno izmed vodilnih industrijskih velesil, a se je kljub temu šele dobro stoletje kasneje pojavil govor o britanskih industrijskih odnosih (predvsem z izoblikovanjem termina kolektivna pogajanja v 19. stoletju). Ključne spremembe v značilnostih odnosov dela so se pojavile šele v zadnjih desetletjih 20. stoletja. Industrijski odnosi se zaradi tradicionalističnih elementov, kontinuitete in postopnega prilagajanja spremembam razlikujejo od ostalih evropskih modelov. Bistveni značilnosti sta zgodovinska kontinuiteta ter počasen in neenakomeren razvoj. Leto 1979 je z izvolitvijo konzervativne oblasti pod vodstvom Margareth Thatcher pomenilo prelomnico: upadlo je članstvo v sindikatih in se zmanjšalo število stavk, vloga kolektivnih pogajanj, nastale so nove prakse upravljanja

(zlasti upravljanje s človeškimi viri). Vendar pri tem vseeno ne moremo govoriti o prestopu iz popolnoma institucionaliziranega v dereguliran sistem. Ob koncu 80-ih in na začetku 90-ih let 20. stoletja se je povečal vpliv zakonodaje Evropske skupnosti, tudi po uvedbi sprememb laburistične stranke z namenom večje usklajenosti. Država se je usmerila k bolj koordinirani tržni ekonomiji, kar se odraža z utrditvijo pravic delavcev. Na področju kolektivne participacije je vlada uvedla zakonsko priznanje postopka za sindikate, jim podelila večjo legitimnost in povečala participacijo delavcev. Velik prelom v primerjavi s prejšnjim obdobjem je bil premik proti socialnemu partnerstvu in vključevanju sindikatov v javna telesa. Do nespreminjajoče se vloge javnega sektorja je prišlo predvsem zaradi spremembe političnega vpliva, kjer se je politični interes do javnega sektorja prilagajal glede na britanske gospodarske in socialne razmere (Nash 2006, 410–411).

Glede na raziskave britanske ženske opravijo več neplačanega gospodinjska dela in varstva otrok kot večina drugih žensk po vsem svetu (povprečno 11 ur več za gospodinjstvo kot njihovi možje na teden, kar zneso tri ure manj plačanega dela). OECD postavlja Veliko Britanijo na 19. mesto od 28 glede enakosti spolov v gospodinjskih opravilih (pari na Švedskem, v Nemčiji, Avstriji in v Sloveniji si delijo gospodinjska dela bolj enakomerno) (Daily Mail 2013).

3.5.2 Študijska družba: Francija

Francija je danes ena izmed najbolj modernih držav, v svetu ima vplivno vlogo tudi kot stalna članica VS OZN, kot ustanovna članica EU, NATO, skupine G-8, G-20 in drugih multilateralnih organizacij (Central Intelligence Agency 2014d).

3.5.2.1 Politična kultura

Država ima od leta 1958 ima hibridni sistem predsedniško-parlamentarne demokracije, kjer predsednik republike predseduje sejam ministrskega sveta (kabineta), v njegovi pristojnosti so tudi najpomembnejša področja zunanje politike in obrambe, predsednik vlade pa je odgovoren za vsakodnevno vodenje države. Država je danes med najbolj modernimi državami na svetu (Evropska unija 2015e). Za Francijo je, tako kot za Italijo in Nemčijo, značilna podložniško-participativna politična kultura (Almond in Verba

1963, 25). Raziskave v državah Zahodne Evrope so pokazale, da polarizacija, fragmentacija, preširoke vladne koalicije, pa tudi preozke in manjšinske vlade vplivajo na zmanjšanje podpore sistemu – tako velja tudi za Francijo (Bernik 2004, 186–190).

3.5.2.2 Politika enakosti spolov

Francija kot 'država človekovih pravic' pravice žensk obravnava kot prioriteto, zato francoska vlada načrtno spodbuja spolno enakost v družbi, tako tudi v vseh ministrstvih in vladi. Tudi na lokalnem nivoju se posvečajo enakosti spolov – letos, ko bodo spet lokalne volitve, bodo kandidatne liste ponovno sestavljene po sistemu en moški kandidat, ena ženska kandidatka in tako dalje. Vlada si v vseh ministrstvih, ne samo v zunanjem, prizadeva zagotoviti enakomerno spolno zastopanost. Tudi Ministrstvo za enake možnosti ima pri tem veliko vlogo (Schneider 2015).

3.5.2.3 Vrednotni model v družbi ter religija

Francija je posebne vrste hibridni primer; kulturno pripada katoliški Evropi, v smislu religijske prakse pa je podobna protestantskemu severu. Francija uveljavlja najdoslednejšo obliko ločitve cerkve in države. Prebivalci so nereligiozni in v večini srečni (Rus in Toš 2005, 173).

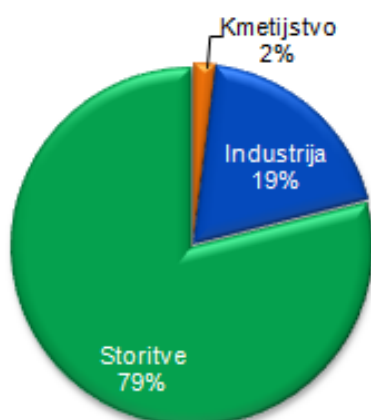
3.5.2.4 Model socialne politike

Francija, zadnja država med analiziranimi, spada kot Nemčija in Avstrija v konzervativno-korporativističen tip države blaginje, katerega značilnost so sheme socialnega zavarovanja na podlagi dela. Tudi Francija deluje po principu subsidiarnosti (Esping-Andersen 1990, 74). Pri oblikovanju sheme socialnega zavarovanja, povezanega z zaposlitvijo, je sledila Nemčiji. Tudi tukaj je država oblikovala minimalno socialno pomoč brez prispevka, ki jo je subvencionirala iz davkov, izdatki za socialno blaginjo so na splošno višji kot v drugih državah članicah EU. Model temelji na principu subsidiarnosti: država podpira in izvaja samo tiste oblike blaginje, ki jih ostale vmesne institucije ne morejo zadovoljiti (Hantrais 2007, 25).

3.5.2.5 Gospodarstvo, industrijski odnosi in model dela v družbi

V zadnjih desetletjih sta se njena sprava in sodelovanje z Nemčijo izkazali kot ključni za mir in gospodarsko integracijo Evrope, vključno z uvedbo skupne valute – evra (v januarju 1999). Francosko gospodarstvo je razpršeno po vseh sektorjih. Francija je največja kmetijska sila v EU in predstavlja četrtno njene celotne kmetijske proizvodnje. V svetovnem merilu je na drugem mestu, takoj za ZDA. Kmetijski sektor prispeva le skromen delež k BDP (1,9 %) ter zaposluje slabe 3 odstotke aktivnega prebivalstva, prejema pa znatne subvencije, predvsem iz EU. Država je v postopku de-industrializacije, kar pomeni številne selitve proizvodnje. Ključni industrijski sektorji v Franciji (grafikon 3.8) so telekomunikacije, elektronika ter avtomobilska in vojaška industrija. Industrijski sektor predstavlja nekaj manj kot 20 % BDP in zaposluje okoli 22 % aktivnega prebivalstva. Terciarni sektor predstavlja skoraj 80 % francoskega BDP in zaposluje blizu 75 % aktivne delovne sile (Spirit Slovenija 2014e). Z najmanj 79 milijoni turistov letno je Francija najbolj obiskana država na svetu in ohranja tretji največji dohodek na svetu od turizma. Francoski voditelji si še naprej prizadevajo za kapitalizem, v katerem so ohranili socialno pravičnost z zakoni, davčno politiko in socialnimi izdatki, ki zmanjšujejo dohodkovno neenakost in vpliv prostega trga na javno zdravje in dobro počutje. Gospodarstvo države temelji na napredni industriji in uspešnem kmetijstvu (Evropska unija 2015e).

Grafikon 3.8: Struktura BDP Francije

Vir: Spirit Slovenija (2014e)

Francija je poleg Nemčije politično in gospodarsko najmočnejša država v Evropi z najbolj izobraženo in kvalificirano delovno silo. K temu zagotovo pripomore tudi specifični sistem industrijskih odnosov. Francoski sistem dela je *sui generis*, saj je zanj tradicionalno značilen konflikt med delom in kapitalom ter močan državni intervencionizem; kolektivna pogajanja so bila tradicionalno nerazvita. Tako pri delojemalcih kot delodajalcih sta pomembni ideološka usmerjenost ter organizacijska šibkost. V zadnjih letih je članstvo v sindikatih močno upadlo (stopnja sindikaliziranosti je bila v 70. letih okoli 20 %, konec 80. pa le 9 %). Danes je sistem kolektivnih pogajanj strukturiran na treh ravneh, tj. na medpanožni in panožni ravni ter na ravni podjetja, in predstavlja eno glavnih metod za urejanje industrijskih odnosov. Pomembna značilnost francoskega sistema so tudi stavke, ki so predvsem kratkotrajne in množične. V Franciji je že od nekdaj pomembna intervencionistična vloga države: po eni strani je država igrala pomembno vlogo kot lastnik ključnih industrijskih in finančnih podjetij (javni uslužbenci predstavljajo četrtno zaposlenih). Državna podjetja so bila že od nekdaj primer dobre prakse zaposlovanja, npr. kot pionirji v razvoju prostovoljnih evropskih delovnih odborov, prav tako so bila v ospredju pri vladnih kampanjah za odpravljanje nezaposlenosti, npr. preko uporabe socialnih načrtov za blaženje posledic prestrukturiranja za delavce. Tako se pokaže še druga vloga države – veliko ključnih francoskih korporacij je bilo nacionaliziranih s strani socialistov v 80. letih 20. stoletja obsežno racionaliziranih in prestrukturiranih, preden so bile ponovno privatizirane. V tem primeru je bila država promotor 'nacionalnih šampionov', saj je sponzorirala prestrukturiranje ter s programi javnega investiranja zagotovila varen notranji trg. Za tradicionalni sistem je bilo značilno: paternalizem, avtoritarizem, zavračanje sodelovanja delavcev pri odločanju, agresivno uveljavljanje posebnih pravic managerjev in strog nadzor. Znotraj podjetij so značilne velike socialne razdalje ter medsebojno nezaupanje, kar se je (npr. v primerjavi z Nemčijo in Veliko Britanijo) manifestiralo v visokem razmerju zaposlenih managerjev, nadzornikov in uslužbencev v primerjavi z delavci v proizvodnji. Spretnosti in znanja francoskih delavcev so zelo ozko določena in specifična, torej je funkcionalna fleksibilnost zaposlenih majhna. Od 80. let dalje se je državni intervencionizem na trg delovne sile nanašal predvsem na visoko stopnjo (kronične) nezaposlenosti, ki je prizadela predvsem mlade in ženske, a se je v 80. letih sistem industrijskih odnosov v Franciji zelo razvil, tako je danes bližje odnosom drugod po Evropi (primer je sistem kolektivnih pogajanj) (Stanojević 1996, 161–175).

4 ŠTUDIJE PRIMEROV TIPOV DRUŽB (DIPLOMACIJ) IN NJIHOVA PRIMERJALNA ANALIZA SKOZI IZBRANE DRŽAVE

V prejšnjem poglavju sem družbe (države) glede na zgoraj omenjene kriterije umestila v skandinavski (nordijski), sredozemski, srednjeevropski/korporativni tip in tip bivših socialističnih držav, v tem poglavju pa sem raziskala, kako se tip družbe odraža v organizaciji in delovanju diplomacije posamezne države. Kvantitativne podatke o številu in spolu vodij misij izbranih diplomacij sem pridobila na javno dostopnih spletnih straneh posameznih zunanjih ministrstev omenjenih držav oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništev izbranih držav pri organizacijah: EU, NATO, OVSE, SE, OZN in OECD. Sledila je lastna analiza pridobljenih kvantitativnih podatkov. Poslužila sem še kvalitativne metode poglobljenega intervjuja oziroma komentarja veleposlanikov izbranih diplomacij (v živo ali po e-pošti) – s pridobljenimi podatki sem soočila veleposlanika/veleposlanico – da sem tako pridobila manjkajoče podatke.

4.1 Skandinavski (nordijski) tip: študijska diplomacija Švedska

Zunanja politika Švedske je temeljila na politiki nevtralnosti v primeru vojne, leta 2002 je revidirala svojo varnostno doktrino, ki ji sedaj dovoljuje sodelovanje pri odzivu na grožnje zoper mir in varnost. Skrb za človekove pravice in njihova obramba je osrednji element švedske zunanje politike. Opredeljuje ukrepe Švedske na svetovnih in regionalnih forumih in prežema dvostranske stike z drugimi državami. Cilj prizadevanj na področju človekovih pravic v švedski zunanji politiki je pomoč pri zagotavljanju koristi od pravic, določenih v okviru OZN in drugih mednarodnih forumih, za vse ljudi. Švedska izkazuje močno zavezanost človekovim pravicam in prizadevanjem za svet, v katerem bodo ljudje lahko živeli v svobodi in brez strahu. Švedska meni, da je legitimno, da se odzovejo in opozarjajo na kršitve teh pravic (Government of Sweden 2014).

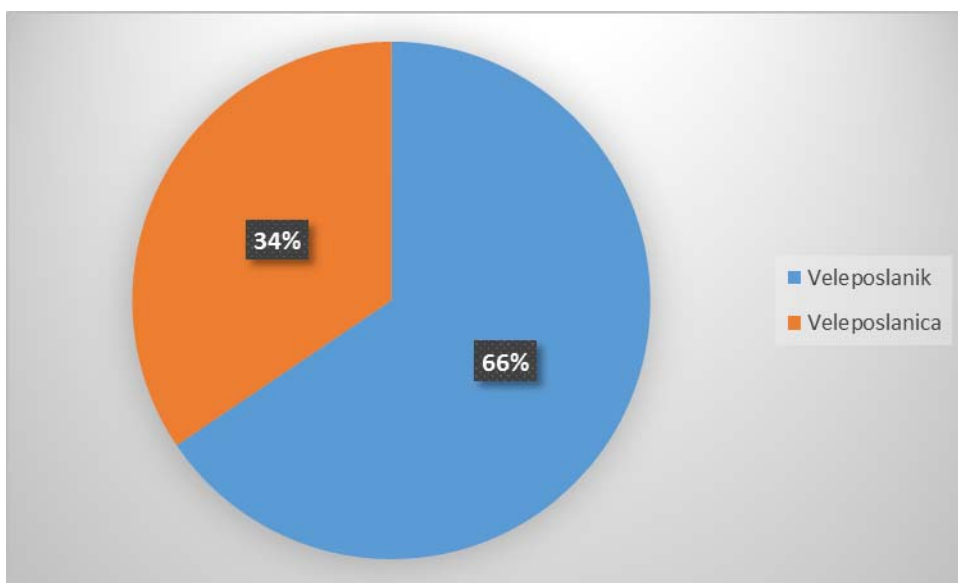
Švedska je imela v letu 2014 glede na kvantitativne podatke, javno dostopne na spletnih straneh zunanjih ministrstev teh držav oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništev Švedske pri organizacijah: EU, NATO, OECD, OVSE, SE in OZN (v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi), 119 veleposlanikov/stalnih predstavnikov

v rangu veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic (tabela 4.1). Od tega je bilo 78 (66 %) moških in 41 (34 %) žensk (grafikon 4.1) (Ministry for Foreign Affairs 2014).

Tabela 4.1: Število veleposlanikov in veleposlanic na Švedskem

Veleposlanik	Veleposlanica
78 (66 %)	41 (34 %)

Grafikon 4.1: Veleposlaniki in veleposlanice na Švedskem

Eliška Vozárová (2015), uradnica veleposlaništva Švedske, ki Slovejijo nerezidenčno pokriva z Dunaja, je preko e-pošte podala komentar MZZ Švedske glede pridobljenih podatkov moje kvantitativne analize: nova švedska vlada je z zunanjo ministrico na čelu, Margot Wallström, obljubila povečati svojo osredotočenost na globalna vprašanja žensk oziroma na 'feministično' zunanjo politiko. Iz podatkov, ki izkazujejo stanje švedskih veleposlanikov in stalnih predstavnikov meseca decembra 2014, je razvidno, da je Švedska svoj odstotek veleposlanic še povečala – na 38 %. Tudi število vodij direktoriatov na MZZ, 45 %, odraža švedsko miselnost in stanje v družbi.

4.2 Mediteranski tip: študijska diplomacija Italija

Italija je v sovji zunanji politike zelo aktivna na področju človekovih pravic. V okviru OZN aktivno sodeluje pri delu Sveta za človekove pravice, Tretjega odbora GS,

Komisije o položaju žensk in drugih organih ZN. Podpira vlogo in dejavnosti Urada visokega komisarja OZN za človekove pravice in finančno prispeva k uresničevanju njegovih programov. Prioritete Italije na tem področju so poleg odprave smrtne kazni, zaščite svobode veroizpovedi ali prepričanja, otrokovih pravic, boja proti rasizmu in ksenofobiji, spodbujanju demokracije in pravne države tudi pravice žensk, ki jim je še posebej blizu. Država v svoji zunanji politiki spodbuja enakost med spoloma in krepitev vloge žensk na mednarodnem prizorišču. Po njihovem mnenju so, kljub velikemu napredku v zadnjih desetletjih, ženske in dekleta še vedno žrtve fizičnega in psihičnega nasilja, izkoriščanja in zaničevanja. Tako se politični, civilni, družbeni in gospodarski napredek v državi ne more zgoditi brez polnega sodelovanja in popolne udeležbe žensk – torej le na enakopravni podlagi izobraževanja in usposabljanja. V letu 2009 so v okviru italijanskega predsedstva G8 organizirali mednarodno konferenco o nasilju nad ženskami, kjer so prvič v okviru G8 razpravljali o nasilju nad ženskami v vseh oblikah. Italija je bila tudi v ospredju pogajanj v VS OZN o spolnem nasilju v oboroženih spopadih in doma uskladila akcijski načrt za Italijo za izvajanje *Resolucije Varnostnega sveta OZN 1325 o ženskah, miru in varnosti*¹², ki izrecno omenja vpliv vojne na ženske in prispevek žensk k reševanju konfliktov in trajnemu miru. Od januarja 2011 ima Italija sedež v Izvršnem svetu OZN za ženske, saj velja prepričanje, da OZN predstavljajo dodano vrednost v prizadevanjih za enakost žensk in bi morali imeti vodilno vlogo v okviru politike enakosti spolov na mednarodni ravni. K večji zavezanosti Italije za enakost spolov na mednarodni ravni je generalni sekretar OZN pozval zunanjega ministra Frattinija, da postane del mreže '*Men Leader*' za odpravo nasilja nad ženskami (Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation 2014a).

V letu 2014 je imela Italija 130 veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic (tabela 4.2), upoštevajoč kvantitativne podatke, ki so javno dostopni na spletni strani zunanjega ministrstva Italije oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništev Italije pri organizacijah: EU, NATO, OECD, FAO, OVSE, SE in OZN (v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi) (tabela 4.2). Veleposlanikov je bilo 118 (91 %) moških in le 12 (9 %) žensk (grafikon 4.2) (Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation 2014b).

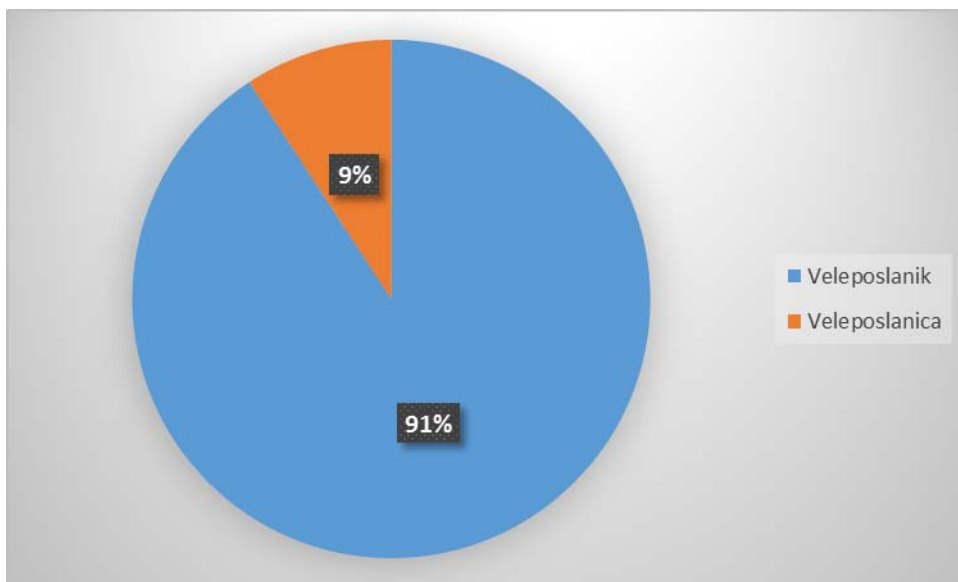
---

¹² *Resolucija VS OZN št. 1325 O ženskah, miru in varnosti*. Sprejel VS OZN 31. oktobra 2000.

Tabela 4.2: Število veleposlanikov in veleposlanic v Italiji

Veleposlanik	Veleposlanica
118 (91 %)	12 (9 %)

Grafikon 4.2: Število veleposlanikov in veleposlanic v Italiji

Rossella Franchini Sherifis (2015), veleposlanica Italije v Sloveniji, je v komentarju, posredovanem po e-pošti, glede pridobljenih podatkov moje kvantitativne analize zapisala, da Italija na področju diplomacije ne vodi posebne politike spodbujanja enakopravnosti spolov, čeprav v zadnjem času namenja več pozornosti vlogi žensk tudi na višjih položajih. V diplomaciji imajo lahko ženske popolnoma enake zadolžitve kot njihovi moški kolegi.

4.3 Srednjeevropski/korporativistični tip

Diplomaciji srednjeevropskega/korporativističnega študijskega tipa predstavljata analizirani Nemčija in Avstrija.

4.3.1 Študijska diplomacija: Nemčija

Politika enakosti spolov v Nemčiji ne igra pomembne vloge le v areni notranjih zadev, temveč si država prizadeva za okrepitev pravic žensk v zunanji in razvojni politiki tako dvostransko kot v okviru mednarodnih organizacij, kot sta EU in ZN. Izboljšanje

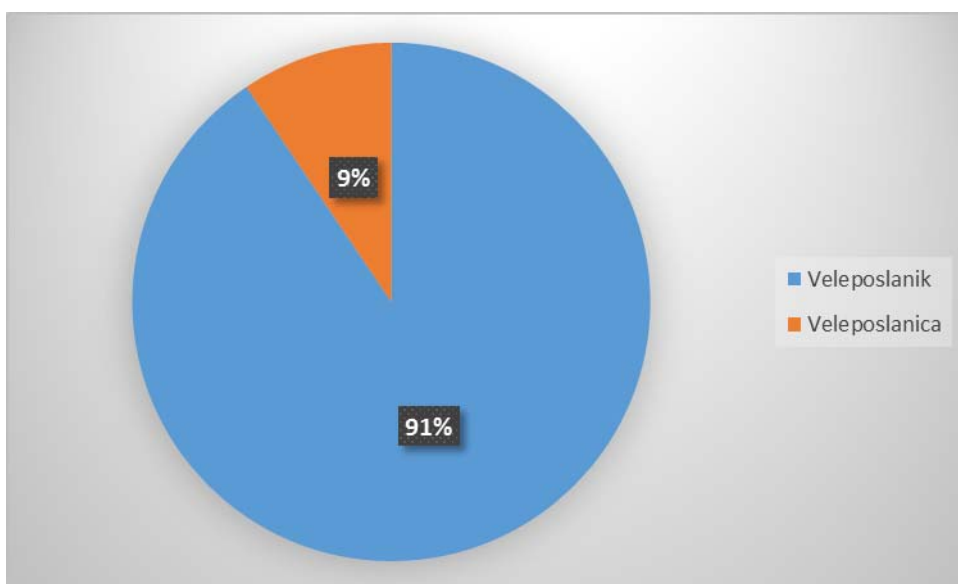
človekovih pravic žensk ostaja osrednji element politike človekovih pravic. Nemčija podpira uporabo mednarodnih sporazumov in političnih okvirjev, katerih cilj je doseganje enakosti med spoloma in opolnomočenje žensk tako doma kot v zunanji in razvojni politiki. Zavezana je ciljem Konvencije OZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW), priznava osrednjo vlogo smernic EU o nasilju nad ženskami, zagovarja celovit pristop k izvajanju resolucij VS OZN 1325 in 1820 o ženskah, miru in varnosti ter upošteva kazalnike, ki jih je EU sprejela leta 2010 ter spremlja izvajanje teh sklepov. Kot del prizadevanj za spodbujanje pravic žensk zagotavlja podporo velikemu številu projektov, katerih cilj je zlasti enakost med spoloma, kot tudi drugih projektov na področju človekovih pravic, ki pospešujejo cilje (npr. dobro upravljanje, izobraževanje in zdravstveno varstvo). Nemška vlada je bila aktivna tudi v prizadevanjih za sprejetje Konvencije SE o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini (Federal Foreign Office 2014a).

V letu 2014 je imela Nemčija 180 veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic (tabela 4.3). Kvantitativne podatke sem pridobila na spletni strani zunanjega ministrstva Nemčije oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništav Nemčije pri organizacijah: EU, NATO, OECD, OVSE, SE in OZN (v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi) (tabela 4.3). Od tega je bilo 163 (91 %) moških in le 17 (9 %) žensk (grafikon 4.3) (Federal Foreign Office 2014b).

Tabela 4.3: Število veleposlanikov in veleposlanic v Nemčiji

Veleposlanik	Veleposlanica
163 (91 %)	17 (9 %)

Grafikon 4.3: Število veleposlanikov in veleposlanic v Nemčiji

Intervjuja oziroma komentarja iz Veleposlaništva Nemčije v Sloveniji žal nisem uspela pridobiti, saj so mi v odgovoru zapisali, da zaradi velikega števila podobnih prošenj moji prošnji za komentar/intervju ne morejo ugoditi (Lorbek 2015).

4.3.2 Študijska diplomacija: Avstrija

Tudi Avstrija spada v skupino držav, kjer so človekove pravice ena od prioritet njihove zunanje politike. Izboljšanje razmer na področju človekovih pravic žensk je prednostna naloga avstrijske zunanje politike. Avstrija spodbuja te pravice na vseh ravneh: v okviru ZN, EU, SE in OVSE kot tudi v odnosih s tretjimi državami z avstrijskim razvojnim sodelovanjem. Glavni cilji teh zavez so: sodelovanje žensk pri preprečevanju in reševanju konfliktov, boj proti nasilju nad ženskami ter zaščita zagovornikov človekovih pravic. Avstrija podpira tudi razvojne projekte za boj proti trgovini z ženskami in deklicami zaradi prostitucije ali suženjskega dela v Jugovzhodni Evropi (zasnovali nacionalni akcijski načrt za boj proti trgovini z ljudmi, ki posebej upošteva položaj žensk in deklet). Avstrija je še posebej aktivna pri pozivu za izvajanje resolucije VS OZN 1325 (2000). Avstrijski nacionalni akcijski načrt za izvajanje te resolucije vključuje posebne ukrepe za izvajanje resolucije v mirovnih misijah, v razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči z namenom spodbujanja vključevanja žensk v mirovni proces, krepitev preventivnih ukrepov za boj proti nasilju nad ženskami in povečanje udeležbe žensk v avstrijskih mirovnih misijah ter poziv k večji zastopanosti

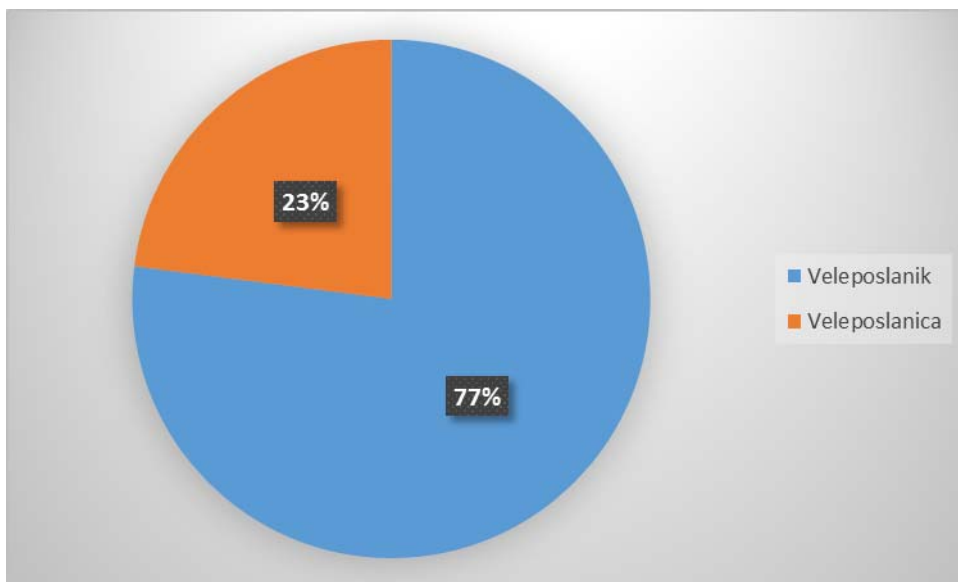
žensk na vodilnih položajih v mednarodnih organizacijah, kot so OZN ali EU. Bila je tudi ena prvih držav, ki je dala soglasje k preučitvi posameznih pritožb s strani CEDAW odbora. Trenutno ni članica Komisije za status žensk, vendar je aktivna opazovalka in redno na letno srečanje pošilja visoko delegacijo. Prav tako sodeluje z UNIFEM in Skladom OZN za prebivalstvo v krepitevi pravic žensk. Skupaj s funkcijo Ministra za ženske zadeve, Zveznim ministrstvom za evropske in mednarodne zadeve redno organizira informativne dneve za nevladne organizacije glede razvoja dogodkov pri mednarodnih pravicah žensk (Bundesministerium für Europa, Integration und Äusseres 2015). Zvezni zakon o enaki obravnavi nalaga državi ukrepe in določa cilj, da bi delež žensk v zveznem ministrstvu znašal 50 %. Ta zahteva velja za vse razrede in funkcije. Zvezno ministrstvo za Evropo, integracije in zunanje zadeve sprejelo tudi akcijski načrt z namenom spodbujanja enakosti med spoloma. Če ima ženska kandidatka za delovno mesto enake kvalifikacije kot moški prosilec in če še ni bila dosežena stopnja 50 % zaposlenih žensk, je potrebno dati prednost za to delovno mesto ženski kandidatk. V skladu s tem okoliščine, kot je npr. porodniški dopust, ne smejo negativno vplivati na kariero in poklicno načrtovanje zadevne osebe. Zvezno ministrstvo za Evropo, integracije in zunanje zadeve ponuja tudi možnosti za zaposlitev s krajšim delovnim časom (prednosti za ženske) ali možnosti za prilagodljiv delovni čas. Poleg tega v Avstriji obstaja delovna skupina za vprašanja enakosti spolov s sedežem na Zveznem ministrstvu za Evropo, integracijo in zunanje zadeve, na katero se lahko zaposleni obrnejo kadarkoli. Vsako leto ob mednarodnem dnevu deklet Zvezno ministrstvo za Evropo, integracije in zunanje zadeve odpre svoja vrata za dekleta, ki iščejo karijerne možnosti. Nudijo tudi šolske obiske skozi vse leto za zainteresirana dekleta v starosti med 15 in 17 let, kjer poleg predstavitev potekajo tudi zanimive delavnice in raznolike karijerne možnosti (Koja 2015).

Avstrija je imela v letu 2014 glede na kvantitativne, javno dostopne podatke na spletni strani zunanjega ministrstva države oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništev Avstrije pri organizacijah: EU, OECD, OVSE, SE in OZN (v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi) 87 veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic (tabela 4.4). Od tega je bilo 67 (77 %) moških in 20 (23 %) žensk (grafikon 4.4) (Bundesministerium für Europa, Integration und Äusseres 2014).

Tabela 4.4: Število veleposlanikov in veleposlanic v Avstriji

Veleposlanik	Veleposlanica
67 (77 %)	20 (23 %)

Grafikon 4.4: Število veleposlanikov in veleposlanic v Avstriji

Avstrijski veleposlanik v Sloveniji, dr. Clemens Koja (2015), je po e-pošti podal komentar, da ženske s svojo pomembno in nepogrešljivo vlogo predstavljajo enakovredni sestavni del današnje avstrijske diplomacije. Delež žensk, ki zasedajo mesto veleposlanice v avstrijski diplomatski službi, še vedno ni dosegel 50 %, vendar se je odstotek v zadnjih letih močno povečal. Avstrija je imela še pred kratkim tudi dve zunanji ministrici, in sicer Benito Ferrero-Waldner (od leta 2000 do leta 2004) in Ursulo Plassnik (od leta 2004 do 2008).

4.4 Post-socialistični tip: študijska diplomacija Slovenija

V zunanji politiki Slovenije sta varstvo in promocija človekovih pravic pomembna segmenta. Slovenija zastopa progresiven pristop na področju človekovih pravic. Promocijo človekovih pravic izvaja tako v svoji nacionalni zunanji politiki kot v okviru mednarodnih povezav, kot so EU, OZN, SE in OVSE. Ključne prioritete Slovenije v zunanji politiki na področju človekovih pravic ostajajo pravice otrok, enakopravnost spolov, pravice narodnostnih in etničnih manjšin, odprava diskriminacije na podlagi istospolne usmerjenosti, izobraževanje za človekove pravice in splošna odprava smrtno

kazni povsod po svetu. Kot članica EU sodeluje pri oblikovanju SZVP EU, katere pomemben sestavni del je promocija in varstvo človekovih pravic. Ena izmed smernic EU glede človekovih pravic je tudi glede nasilja nad ženskami in boj proti vsem vrstam diskriminacije proti njim (Ministrstvo za zunanje zadeve 2014a).

Slovenija je v OZN dejavna v obeh osrednjih organih, namenjenih obravnavi te problematike: v Tretjem odboru GS in v Svetu OZN za človekove pravice. Slovenija je bila članica Sveta v obdobju 2007–2010, v obdobju od junija 2009 do junija 2010 je bil stalni predstavnik RS pri OZN v Ženevi veleposlanik Andrej Logar eden od njegovih štirih podpredsednikov. V Tretjem odboru GS Slovenija poleg drugih pobud vsaki dve leti skupaj z Belgijo predlaga sprejem resolucije o Mednarodni konvenciji o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije. V okviru OZN na področju človekovih pravic posebno pozornost namenja najbolj izpostavljenim družbenim skupinam – tudi ženskam. Aktivno je podpirala ustanovitev posebnega mehanizma v okviru Sveta OZN za človekove pravice za enakost žensk in moških v zakonodaji in praksi. Ob 10. obletnici sprejema Resolucije VS OZN 1325 je Slovenija leta 2010 sprejela Nacionalni akcijski načrt za izvajanje resolucij VS OZN 1325 in 1820 o ženskah, miru in varnosti za obdobje 2010–2015. V okviru človekove dimenzije (t. i. tretje košarice) OVSE in v okviru SE Slovenija posebno pozornost namenja tudi nediskriminaciji (Ministrstvo za zunanje zadeve 2014a). Po besedah zunanjega ministra Slovenije Karla Erjavca bo zunanjepolitično delovanje Slovenije še naprej usmerjeno v krepitev demokratičnih načel, vladavine prava in varstva človekovih pravic, kjer lahko med ključnimi prioritetami Slovenije zasledimo tudi enakopravnost spolov (Ministrstvo za zunanje zadeve 2013). MZZ integracijo spolov na področju diplomacije spodbuja tudi v okviru delovanja koordinatorja za enake možnosti. V letu 2010 je bila v tem smislu zelo aktivna Delovna skupina za enake možnosti pod vodstvom Dragoljube Benčina, ki je med drugim pripravila predloge ukrepov tudi za izboljšanje položaja žensk. Žal skupina ni aktivna že od leta 2011. Med izredno pozitivnimi ukrepi za enake možnosti je denimo možnost dela na daljavo (domu), še posebej za mamice večih otrok (Urh Lesjak, 2015).

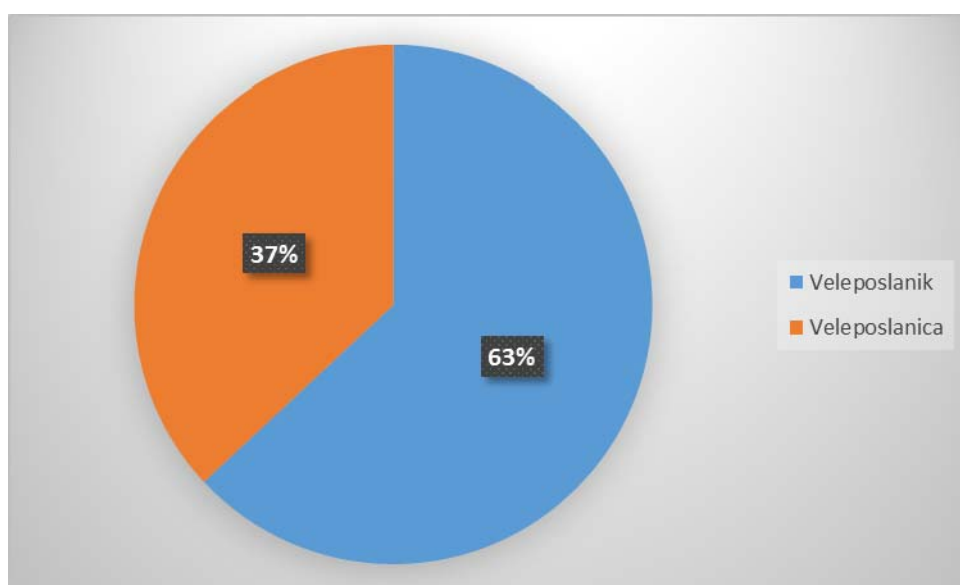
Slovenija je imela v letu 2014 glede na kvantitativne, javno dostopne podatke na spletni strani zunanjega ministrstva države oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništav Slovenije pri organizacijah: EU, NATO, OECD, OVSE, SE in OZN (v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi) 46 veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu

veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic (tabela 4.5). Od tega je bilo 29 (63 %) moških in 17 (37 %) žensk (grafikon 4.5) (Ministrstvo za zunanje zadeve 2014b).

Tabela 4.5: Število veleposlanikov in veleposlanic v Sloveniji

Veleposlanik	Veleposlanica
29 (63 %)	17 (37 %)

Grafikon 4.5: Število veleposlanikov in veleposlanic v Sloveniji

Koordinatorica za enake možnosti moških in žensk na MZZ, dr. Urh Lesjakova (2015), meni, da gre najvišje število veleposlanic v Sloveniji v prvi vrsti pripisati splošni feminizaciji diplomatskega poklica, ki je – med drugim – tudi posledica politike nezaposlovanja na MZZ vse od začetka gospodarske krize dalje. Posledica nezaposlovanja je tudi zelo problematična kadrovska struktura 'narobe obrnjene piramide', saj je diplomatov prvega ranga več kot pripravnikov oz. diplomatov z nižjimi rangi. Kljub feminizaciji diplomatskega poklica so vodstvena mesta v notranji službi na MZZ še vedno v prid moškim. Vloga in položaj žensk v diplomaciji sta tako v precejšnji meri problematična. Iskanje ravnotežja med družinskim in poklicnim življenjem se navadno obrne v prid družinskega: ženske se veliko težje odločajo za delo na diplomatskih predstavništvih, še posebej to velja za ženske z družino in otroki (Lesjak Urh 2015).

4.5 'Stare' versus 'mlade' diplomacije: izbrani diplomaciji Velike Britanije in Francije

Sledi analiza diplomacij Velike Britanije in Francije kot kontrolnih diplomacij za post-socialistični tip.

4.5.1 Študijska diplomacija: Velika Britanija

Kot začetek britanske zunanje politike in diplomacije lahko štejemo leto 1485, ko Henry VII postane kralj (1485–1509) in konča dolgo državljansko vojno 'med belo in rdečo rožo'. Njegova zunanja politika vključuje zavezništvo s Španijo (ga utrdi s poroko svojega sina Arthurja s špansko princeso Catherine Aragon). Danes je za odnose s tujino zadolženo Britansko ministrstvo za zunanje zadeve in skupnost nekdanjih kolonij (*Foreign and Commonwealth Office* – FCO). Predsednik vlade in številne druge vladne agencije igrajo pomembno vlogo pri določanju politike, glas in vlogo imajo tudi številne ustanove in podjetja. Država si v zunanji politiki prizadeva za podporo enakosti in boj proti diskriminaciji, vključno z enakostjo spolov. Bila je aktivna članica Sveta ZN za človekove pravice od leta 2006 do 2011, prizadevala si je tudi za ponovno izvolitev v letu 2013 (Crown 2014a). Prav tako deluje v dopolnilnih dejavnostih na področju človekovih pravic in v drugih delih ZN, vključno s Tretjim odborom GS ZN. Velika Britanija spoštuje in je podpisala mednarodne obveznosti na področju enakosti med spoloma, vključno s CEDAW in njenim izbirnim protokolom, tudi nezavezujočo Pekinško deklaracijo in izhodišča za ukrepanje za ženske. Sodelujejo z OZN za podporo enakosti med spoloma, zlasti s Komisijo OZN za status žensk. V Evropi sodelujejo z institucijami EU ter tako podpirajo enakost in boj proti diskriminaciji. Prispevajo tudi k razvoju skupnih standardov in predpisov za zaščito in najboljše prakse na področju enakosti (sodelujejo v številnih skupinah EK, podpirajo skupine strokovnjakov za nediskriminacijo, svetovalni odbor EK o enakih možnostih in na visoki ravni EU Skupino o integraciji načela enakosti spolov). Kot članica Skupnosti nekdanjih kolonij Velika Britanija podpira Načrt Skupnosti nekdanjih kolonij glede spola (2005–2015), kjer so v stiku preko vlade, se usklajujejo, pogajajo in predstavljajo stališča v zvezi z enakostjo spolov, vključno z ministrskim srečanjem za ženske zadeve (Crown 2014a).

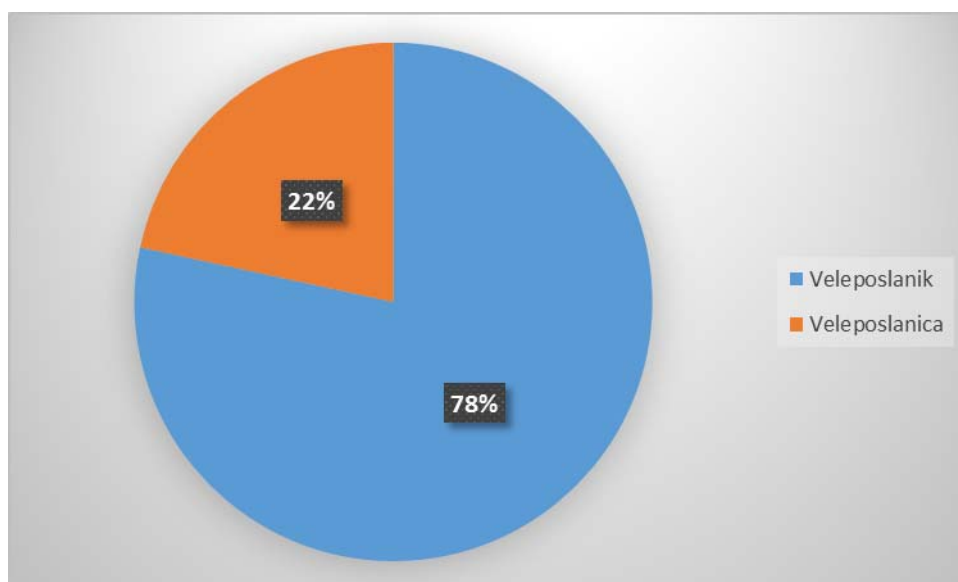
Velika Britanija je imela v letu 2014, glede na kvantitativne, javno dostopne podatke na

spletni strani zunanjega ministrstva države oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništev Velike Britanije pri organizacijah: EU, NATO, OECD, OVSE, SE in OZN (v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi), 111 veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic (tabela 4.6). Od tega je bilo 87 (78 %) moških in 24 (22 %) žensk (grafikon 4.6) (Crown 2014b).

Tabela 4.6: Število veleposlanikov in veleposlanic v Veliki Britaniji

Veleposlanik	Veleposlanica
87 (78 %)	24 (22 %)

Grafikon 4.6: Število veleposlanikov in veleposlanic v Veliki Britaniji

Vodja komuniciranja britanskega veleposlaništva v Ljubljani, Dunja Cvek (2015), je preko e-pošte podala komentar FCO (2015), da si FCO želi zaposlovati nadarjeno in raznoliko delovno silo, ki je hkrati odraz družbe, kateri služijo – torej vse ustrezno usposobljene kandidate, ne glede na osebno ozadje ali okoliščine, kot je na primer spol. Vsa imenovanja v FCO potekajo na podlagi odprte in poštene konkurence, strogo v skladu s ključnimi načeli Komisije o javnih uslužbencih, temelječih na sloganu 'najboljša oseba za delovno mesto'. Pozitivna diskriminacija (tudi glede spola) je sicer še vedno nezakonita, vendar Zakon o enakosti iz leta 2010 jasno določa, da se raznolikost lahko legitimno upošteva pri imenovanju v okoliščinah, kjer ima eden izmed kandidatov 'zaščiteno lastnost' – na primer spol. FCO sodi med top 10 organizacij

javnega sektorja, ki podpirajo vključevanje enakosti spolov ne samo v zaposlovanje, ampak tudi v ozaveščanje potencialnih diplomatov – rekrutov. Glede izzivov, s katerimi se soočajo diplomati in predvsem diplomatke pri usklajevanju poklicnega in zasebnega življenja, FCO sodeluje z združenji njihovih uslužbencev pri iskanju najboljših rešitev (na primer na področju prožnega delovnega časa in podpori družin diplomatov in diplomatk).

4.5.2 Študijska diplomacija: Francija

Človekove pravice so prednostna naloga francoske zunanje politike ».../z/ato, ker je to naša zgodovina, naše sporočilo« (French Ministry of Foreign Affairs and International Development 2014a). Francija brani pravice žensk in enakost med spoloma kot eno ključnih in prednostnih nalog francoske diplomacije. Francija je posebej zavezana k spoštovanju in izvajanju CEDAW ter njenemu izbirnemu protokolu, kakor tudi rezultatu mednarodne konference v Kairu o prebivalstvu in razvoju (1994) in 4. svetovne konference o ženskah v Pekingu. Francija je prispevala k sprejetju resolucije VS OZN 1325, v letu 2010 je sprejela nacionalni akcijski načrt za izvajanje te resolucije. Podpira delo Posebnega predstavnika GS za spolno nasilje v spopadih in imenovanje žensk v mirovne operacije. Na njeno pobudo je bila ustanovljena delovna skupina o diskriminaciji žensk v zakonodaji in praksi, ki dopolnjuje obstoječe mehanizme. Leta 2006 je Francija skupaj z Nizozemsko predstavila resolucijo o okrepitvi prizadevanj za odpravo vseh oblik nasilja nad ženskami. Do leta 2012 so bila ugotovljena številna področja napredka: vključitev sklicevanja na reproduktivne pravice in ponovna uvedba spolnega in reproduktivnega zdravja, kakor tudi sklicevanje na nasilje v družini kot najpogostejše oblike nasilja nad ženskami. Poleg tega Francija tesno sodeluje pri delu Komisije za status žensk pri ECOSOC-ovi funkcionalni komisiji za enakost med spoloma in napredovanje žensk. Francija se je zavezala, da bo enakopravnost med spoloma vodilo v novih ciljih trajnostnega razvoja. Francija je podprla tudi ustanovitev Agencije OZN za ženske. V okviru EU sledijo "Smernicam o nasilju nad ženskami in dekletih ter boju proti vsem oblikam diskriminacije zoper njih", sprejetim leta 2008 v okviru njihovega predsedovanja EU. Francija podpira tudi delovanje visokega predstavnika EU za zunanje zadeve pri spodbujanju pravic žensk v zunanjih odnosih EU. Država je tako igrala tudi aktivno vlogo pri pripravi Konvencije SE o preprečevanju in boju proti nasilju nad ženskami in nasilju v družini, je ena od prvih

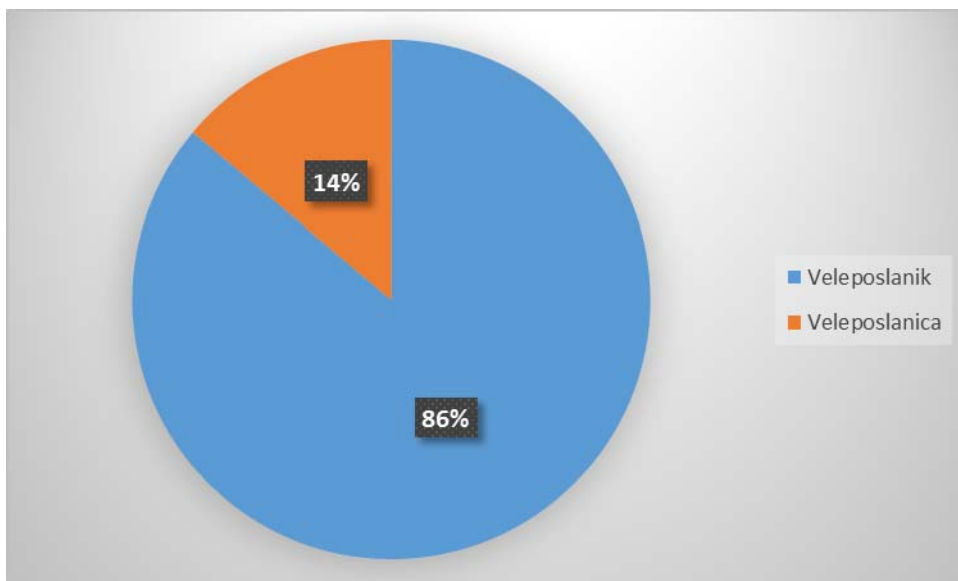
podpisnic konvencije (maj 2011) in trenutno opravlja postopek ratifikacije. Francosko MZZ je sprejelo tudi novo strategijo 'Spol in razvoj' za obdobje 2013–2017 in utemeljilo načelo enakosti spolov v središču vseh francoskih razvojnih programov in projektov ter opredelilo akcijski okvir načela enakosti med spoloma na vseh področjih dela. S svojo politiko delovanja Francija podpira številna prizadevanja za enakost spolov (French Ministry of Foreign Affairs and International Development 2014b). V okviru svoje kandidature za Svet za ČP OZN je Francija kot eno od prioritet navedla tudi boj proti vsem oblikam diskriminacije. Želi si krepiti mednarodno mobilizacijo za spoštovanje pravic žensk in odpraviti vse oblike diskriminacije in nasilja nad ženskami ter zagotoviti učinkovito izvajanje resolucije VS OZN 1325 o Ženskah, miru in varnosti (French Ministry of Foreign Affairs and International Development 2014c).

Francija je imela v letu 2014, glede na kvantitativne, javno dostopne podatke na spletni strani zunanjega ministrstva države oziroma spletnih straneh veleposlaništev in stalnih predstavništev Francije pri organizacijah: EU, NATO, OECD, OVSE, SE in OZN (v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi), 280 veleposlanikov/stalnih predstavnikov v rangu veleposlanikov oz. veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanic (tabela 4.7). Od tega je bilo 155 (86 %) moških in 25 (14 %) žensk (grafikon 4.7) (French Ministry of Foreign Affairs and International Development 2014č).

Tabela 4.7: Število veleposlanikov in veleposlanic v Franciji

Veleposlanik	Veleposlanica
155 (86 %)	25 (14 %)

Grafikon 4.7: Število veleposlanikov in veleposlanic v Franciji

Benoit Schneider (2015), prvi svetovalec na veleposlaništvu Francije v Sloveniji, je v intervjuju dejal, da Francija kot 'država človekovih pravic' pravice žensk obravnava kot prioriteto, tako v zunanji politiki države kot tudi v organih svetovnih organizacij, kot je npr. OZN. Na MZZ je zaposlenih celo več žensk kot moških. Sicer je odstotek veleposlanic oziroma stalnih predstavnic držav še vedno precej nizek, a je vseeno neprimerljivo višji kot v prejšnjih desetletjih in še narašča. V veliko pomoč pri organizaciji družinskega življenja veleposlanikov je tudi država, saj ima dober sistem šolstva po svetu. Veliko let je bila praksa, da se je na sprejemne izpite za zaposlitev v javni upravi prijavilo veliko moških in le nekaj žensk (kar je rezultiralo v neenakosti v nadaljnjem zaposlovanju), zadnja leta pa se slika spreminja, včasih se prijavi celo višje število žensk.

5 PRIMERJALNA ANALIZA TIPOV DIPLOMACIJ

Tabela 5.1 prikazuje strnjene rezultate primerjalne analize položaja žensk v tipih diplomacij izbranih držav. Poleg skupnega odstotka veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanice tabela prikazuje še ločeno število veleposlanic v pomembnejših državah sveta in število stalnih predstavnic v organizacijah svetovnega pomena (EU, NATO, OECD, OVSE, SE in OZN v New Yorku, na Dunaju in v Ženevi), mesto države glede na indeks enakosti spolov v družbi v EU ter starost diplomacije, pri čemer sem analizirane diplomacije umestila v štiri časovna obdobja: v prvem sta najstarejši diplomaciji, Velika Britanija in Francija (Francija celo od leta 1626, ko je kardinal Richelieu osnoval prvo zunanje ministrstvo v sodobnem smislu), v naslednjem obdobju sledita Švedska in Avstrija, v predzadnje obdobje sem umestila Italijo in Nemčijo ter v zadnje obdobje Slovenijo, med analiziranimi najmlajšo diplomacijo (od leta 1991, a z dolgoletno podlago jugoslovanske socialistične diplomacije).

Tabela 5.1: Rezultati analize

Država	Odstotek veleposlanic	Število veleposlanic/ stalnih predstavnic v pomembnejših državah/organizacijah	Mesto glede na indeks enakosti spolov v družbi v EU	Starost diplomacije
Slovenija	37	3	8	Zelo mlada
Švedska	34	3	1	srednje
Avstrija	23	4	13	srednje
Velika Britanija	22	3	5	stara
Francija	14	3	7	stara
Nemčija	9	0	11	mlada
Italija	9	0	24	mlada

Pričakovala sem, da se bosta na prvo mesto uvrstili ali skandinavska študijska država Švedska (zaradi zelo 'enake' družbe) ali država post-socialističnega tipa in povrh še mlada diplomacija, Slovenija. Pričakovanja so se potrdila – na prvo mesto se je glede na število veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanice uvrstila študijska država post-socialističnega tipa, mlada diplomacija – Slovenija, s 37 odstotki veleposlanic. Slovenija je kot država z dolgoletno manj-številno prisotnostjo v jugoslovanski

diplomaciji bila primorana v zelo kratkem času zapolniti svojo diplomatsko mrežo kot novonastala država. Vendar če analiziram še spol veleposlanika pri državah, ki imajo v svetu pomembnejšo vlogo, ugotovim, da je imela Slovenija veleposlanico le na Kitajskem ter stalni predstavnici pri OECD in OVSE/OZN na Dunaju, moškega predstavnika pa v ZDA, v Rusiji, pri NATO, EU, SE ter pri OZN v New Yorku in v Ženevi. Tako so večino veleposlaniških mest v pomembnejših državah ter na sedežu OZN v New Yorku zasedali moški. Čeprav države dandanes dajejo večji pomen multilateralnim odnosom, je zanimivo, da je imela tudi v pomembnih državah za Slovenijo (njenih sosednih državah in gospodarsko pomembnih državah), le-ta samo eno veleposlanico, in sicer na Madžarskem. Na področju enakosti med spoloma se je država uvrstila šele na osmo mesto; nižje od povprečja EU je glede enakosti spola na področjih moči (zaradi manjše zastopanosti žensk pri političnem odločanju).

Na drugem mestu ji je pričakovano sledila diplomacija skandinavskega modela – Švedska (34 % žensk diplomat), ki je na ostalih področjih glede enakosti spolov najboljša praksa. Karakteristika najbolj 'enake' družbe v EU se pri številu njenih veleposlanic dobro odraža. Pri analizi spola veleposlanika v državah, ki imajo v svetu pomembnejšo vlogo, sem ugotovila, da je imela Švedska veleposlanico v Rusiji (v pomembni sosedni), stalni predstavnici pri NATO in OECD, veleposlanika pa v ZDA, na Kitajskem in pri predstavništvu pri EU, SE, OVSE in OZN v New Yorku, v Ženevi in na Dunaju. Od vidnejših mest je imela tako kot Slovenija tudi Švedska samo tri veleposlanice/stalne predstavnice v rangu veleposlanice.

Tretje uvrščena država, ki ima dobro prakso integracije načela enakosti spolov, je bila Avstrija s skoraj četrtino (23 %) veleposlanic. V pomembnejših državah in organizacijah je imela štiri veleposlanice: veleposlanici na Kitajskem in v Rusiji ter stalni predstavnici pri OECD ter v OZN na Dunaju. V Nemčiji, najpomembnejšem gospodarskem partnerju, je imela veleposlanika. Veleposlanika je imela tudi v ZDA in v večini preostalih multilateralnih organizacij: pri EU, OVSE in OZN v Ženevi in New Yorku. Ugotovila sem tudi zanimivost, da so bili veleposlaniki Avstrije izstopajoče visoko izobraženi glede na analizirane države: skoraj vsi veleposlaniki in veleposlanice so imeli naziv magister ali doktor znanosti.

Velika Britanija, ena starejših diplomacij v EU, je imela v letu 2014 podoben odstotek

veleposlanic kot Avstrija – 22 %. V pomembnejših državah in organizacijah je imela tri veleposlanice: v Avstriji/pri OZN na Dunaju ter stalni predstavnici pri NATO in OZN v Ženevi. Na Kitajskem, v Rusiji, v ZDA, pri EU, OVSE, SE, OECD ter pri OZN v New Yorku so državo predstavljali veleposlaniki – tako so večino vidnejših predstavniških funkcij države zasedali moški. Država ima v bivših kolonijah, kot sta na primer Indija in Avstralija, visokega komisarja, ki je moškega spola. Na področju enakosti spolov v EU je Velika Britanija na petem mestu.

Na petem mestu glede odstotka veleposlanic je bila država, v kateri je pod kardinalom Richelieujem nastalo prvo zunanje ministrstvo v sodobnem smislu – Francija. Njena posebnost je, da je imela od študijskih primerov diplomacij poleg Nemčije največje število misij po svetu med analiziranimi – 180 (najmanj misij od analiziranih diplomacij je imela Slovenija – 46). Država je imela v letu 2014 14 % veleposlanic/stalnih predstavnic v rangi veleposlanice. V pomembnejših državah in organizacijah je imela 3 veleposlanice/stalne predstavnice: veleposlanico na Kitajskem ter stalni predstavnici pri SE in pri OZN v Rimu. V ZDA, v Rusiji, pri OECD, EU, SE, OVSE, OZN v Nairobiju, New Yorku, Dunaju, Ženevi in pri UNESCO v Parizu je imela moškega predstavnika. Tudi v Franciji so večino vidnejših predstavniških funkcij države zasedali moški. V državi, s katero sta imeli največ vojn v zgodovini, Nemčiji, je imela veleposlanika. Kljub temu je Francija (poleg Švedske seveda) edina od analiziranih držav, ki je glede enakosti spolov v EU na področju moči preseгла vrednost 50 (Francija je v enakosti pri odločanju oziroma moči zasedla drugo mesto, Švedska pa presenetljivo četrto).

Na zadnji dve mesti sta se glede na odstotek veleposlanic uvrstili Nemčija in Italija. Obe diplomaciji v vidnejših državah svetovnega vpliva in pri mednarodnih organizacijah svetovnega pomena nista imeli ženske predstavnice. Nemčija je imela v letu 2014 180 predstavnikov države (enako kot Francija), a jih je bilo od tega le 17 oziroma 9 % žensk. Celoten vtis države nekoliko 'popravi' kanclerka Angela Merkel, ena najvplivnejših političark v EU. Tudi predstavniki Nemčije so se ponašali z nazivi magister oziroma doktor znanosti. Na zadnjem mestu je pristala Italija z najnižjim odstotkom veleposlanic med izbranimi – 9 %. Ženske v Italiji opravijo tudi najvišje število dodatnih ur dela v gospodinjstvu v Evropi in so glede na odstotek zaposlenih žensk tudi na zadnjem mestu.

6 ZAKLJUČEK

Uveljavitev načela enakih možnosti je ženskam omogočila preboj v javni prostor in nenazadnje tudi v diplomacijo. Skozi magistrsko delo sem ugotovila, da so ženske predvsem neenake na področju moči, ki je še vedno asimetrično razporejena v korist moškim. Ugotovila sem tudi, da je problematika položaja in vloge žensk v javni sferi neločljivo povezana s prevladujočim tipom družbe – vzporednice je mogoče potegniti tudi z diplomacijo. Razlike med spoloma so najmanjše v EU, kjer je politika enakih možnosti tudi najbolj razvita. Vendar se države članice EU kljub temu, da imajo enak mednarodnopravni okvir in evropsko pravno podlago, medsebojno razlikujejo. Razlike med evropskimi nacionalnimi družbami (državami) sem analizirala glede na kriterije: politična kultura, politika enakosti spolov, vrednotni model v družbi in religija, model socialne politike, gospodarstvo in industrijski odnosi ter model dela v družbi. Ugotovila sem naslednje:

- politična kultura, še posebno homogena politična kultura, katere značilnost je širok konsenz glede političnih vprašanj in ciljev, ima pozitiven doprinos k uveljavitvi posameznih politik, primer je uspešna politika enakosti spolov (reprezentativna je Švedska);
- politika enakosti spolov: uspešna politika enakosti spolov se odraža v večji prisotnosti žensk v javni sferi (na različnih področjih v družbi: od gospodarstva do politike) in tudi v diplomaciji: primer sta analizirani diplomaciji Švedska in Avstrija, ki sta imeli višji odstotek veleposlanec/stalnih predstavnic v rangu veleposlanice;
- vrednotni model v družbi ter religija: njun vpliv na vlogo in položaj žensk v družbi najbolje odražajo tradicionalni trije oziroma štiri K-ji pojmovanja vloge ženske v Nemčiji ter vrednotni model in pogled na žensko v Italiji, ki se odlikavajo tudi v diplomaciji: Nemčija in Italija sta imeli med analiziranimi državami najnižji odstotek veleposlanec. V vidnejših državah svetovnega vpliva ter pri mednarodnih organizacijah svetovnega pomena nista imeli veleposlanice oziroma stalne predstavnice v rangu veleposlanice;
- model socialne politike v povezavi z gospodarstvom, industrijskimi odnosi ter modeli dela v družbi: na Švedskem, v tipu socialne države blaginje, je v družbi mogoče zaznati 'vzpon' sindikaliziranosti žensk, saj ženske tudi kot največje upravičenke države blaginje izkazujejo večjo potrebo po samem obstoju sindikatov. Korporativistične modele države blaginje, kot sta primera Nemčije in Italije, so usmerjali s strani cerkve,

kar je tudi determiniralo njihovo konzervativno stališče do družine. V modelu so se tako ugodnosti razlikovale med spoloma in se podpirale tradicionalne, patriarhalne oblike družin.

V magistrskem delu sem tako ugotovila, da se analizirani tipi družb v veliki meri odlikavajo tudi v tipih diplomacije države: primer je Švedska, ki se je po številu veleposlanic oziroma stalnih predstavnic v rangu veleposlanice uvrstila na drugo mesto. Gre za skandinavski tip, najbolj 'enako' družbo v EU, kjer ima politika enakosti spolov osrednje mesto v politični kulturi. Prva po številu veleposlanic oziroma stalnih predstavnic v rangu veleposlanice je bila Slovenija, država post-socialističnega tipa, s 37 % veleposlanic oziroma stalnih predstavnic v rangu veleposlanice. To implicira, da ima tudi starost diplomacije poleg tipa precejšen vpliv na število diplomatk, saj je Slovenija najmlajša diplomacija med analiziranimi. Vendar je bil odstotek veleposlanic/stalnih predstavnic v rangu veleposlanice v Nemčiji in Italiji, starejših diplomacijah, a mlajših kot sta diplomaciji Velike Britanije in Francije, precej nižji tako od odstotka Slovenije kot obeh omenjenih starih diplomacij. Vsem analiziranim diplomacijam je bilo skupno, da večino veleposlaniških mest v pomembnejših državah oziroma mest stalnih predstavnikov pri mednarodnih organizacijah svetovnega pomena zasedajo moški, tako tudi v pomembnih državah (sosedah oziroma politično, gospodarsko in varnostno pomembnih) za analizirane diplomacije.

Vprašanja, ki ostajajo za nadaljnje raziskovanje, so: kaj bi prinesla večja enakost spolov, kako jo uveljaviti, zakaj ukrepi, ki to problematiko naslavljajo, niso uspešni ter zakaj ženske tudi same prispevajo k temu, da se razporedijo v 'drugo vrsto', ne v 'prvo' (se omejujejo). Načelo enakih možnosti za ženske in moške pri zaposlovanju v praksi ne deluje zadostno, saj je opaziti nizko zastopanost žensk na (naj)višjih položajih, ne le v diplomaciji - potrebna bi bila uravnotežena zastopanost tako žensk kot moških. Še vedno je zaznati segregacijo na trgu dela (vertikalno in horizontalno) ter tako posledične razlike v plačah med ženskami in moškimi. Za nadaljnje raziskovanje predlagam poglobljeno analizo in identificiranje ukrepov za doseganje zastavljenih ciljev, statistično spremljanje in raziskave na tem področju ter seveda tudi sledenje spremembam v javnem mnenju in pogledih na enakost spolov. Potrebno bi bilo raziskati kako odpraviti ovire za doseganje enakosti žensk in moških za polno udeležnost na trgu dela. Več pozornosti bi bilo potrebno posvetiti tudi ukrepom in usklajevanju

poklicnega in zasebnega življenja (oziroma družinskih obveznosti) tako zaposlenih diplomatov kot tudi diplomatik. V kolikor želimo imeti bolj vključujočo družbo, bi morali nenazadnje več pozornosti nameniti tudi zgodnji vzgoji za enakost spolov.

LITERATURA

1. Acker, Joan. 1990. Hierarchies, jobs, and bodies: A theory of gendered organizations. *Gender & Society* (4): 139–158.
2. Almond, Gabriel A. in Sidney Verba. 1963. *The civic culture: political attitudes and democracy in five nations*. Princeton: Princeton University Press.
3. Antić Gaber, Milica. 2014. Intervju z avtorico. Ljubljana, 17. junij.
4. A&E Television Networks. 2015a. *Indira Gandhi*. Dostopno prek: <http://www.biography.com/people/indira-gandhi-9305913#related-video-gallery> (29. december 2014).
5. --- 2015b. *Margareth Thatcher*. Dostopno prek: <http://www.biography.com/people/margaret-thatcher-9504796> (29. december 2014).
6. --- 2015c. *Condoleeza Rice*. Dostopno prek: <http://www.biography.com/people/condoleezza-rice-9456857> (29. december 2014).
7. --- 2015č. *Hilary Clinton*. Dostopno prek: <http://www.biography.com/people/hillary-clinton-9251306> (29. december 2014).
8. --- 2015d. *Angela Merkel*. Dostopno prek: <http://www.biography.com/people/angela-merkel-9406424> (29. december 2014).
9. BBC. 2008. *Why Italy's women are out of work*. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7337145.stm> (29. december 2014).
10. Beck, Ulrich. 1992. *Risk society: towards a new modernity*. London; Newbury Park; New Delhi: Sage.
11. Benedetti, Ksenija. 2008 *Protokol, simfonija forme*. Ljubljana: Planet GV.
12. Bernik, Ivan. 2004. Slovensko javno mnenje povej, kdo srečen je v deželi tej! V *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči*, ur. Brina Malnar in Ivan Bernik, 175–194. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Blundell, Sue. 1995. *Women in ancient Greece*. Cambridge: Harvard University Press.
14. Bohte, Borut in Vasilka Sancin. 2006. *Diplomatsko in konzularno pravo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
15. Bradley, Harriet. 1998. *Gender and Power in the Workplace*. London in New York: Palgrave Macmillan.
16. --- 2007. *Gender*. Cambridge; Malden: Polity Press.

17. Briggs, Asa. 2000. The Welfare State in Historical Perspective. V *The Welfare State Reader*, ur. Christopher Pierson in Francis Castles. Cambridge: Polity Press.
18. Brody, Miriam. 1983. Mary Wollstonecraft: Sexuality and women's rights (1759–1797). V *Feminist theorists: Three centuries of key women thinkers*, ur. Dale Spender, 33–35. New York: Pantheon Books.
19. Bryson, Valerie. 1999. *Feminist Debates: Issues of Theory and Political Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
20. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič in Milan Brglez. 2000. *Navodila za pisanje: seminarske naloge in diplomska dela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Bundesministerium für Europa, Integration und Äusseres. 2014. *Österreichische Vertretungen*. Dostopno prek: <http://www.bmeia.gv.at/botschaften-konsulate/suchenach-oesterreichischen-vertretungen/> (28. april 2014).
22. --- 2015. *Rechte der Frau*. Dostopno prek: <http://www.bmeia.gv.at/europa-aussenpolitik/menschenrechte/schwerpunktthemen/rechte-der-frau/> (15. januar 2015).
23. Burrell, Barbara C. 2005. Gender, Presidential Elections and Public Policy: Making Women's Votes Matter. *Journal of Women, Politics & Policy* 27 (1-2): 31–50.
24. Butler, Judith. 1993. *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex."* New York: Routledge.
25. Caprioli, Mary in Mark A. Boyer. 2001. Gender, violence and international crisis. *Journal of Conflict Resolution* 45 (4): 503–518.
26. Catagay, Nilufer, Caren Grown in Aida Santiago. 1986. The Nairobi Women's Conference: Toward a Global Feminism? *Feminist Studies* 12 (2): 401–412.
27. Central Intelligence Agency. 2014a. *Europe: Italy*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/it.html> (20. maj 2014).
28. --- 2014b. *Europe: Germany*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gm.html> (20. maj 2014).
29. --- 2014c. *Slovenija*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/si.html> (29. april 2014).
30. --- 2014č. *United Kingdom*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html> (21. december 2014).

31. --- 2014č. *France*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fr.html> (23. december 2014).
32. Centre for Women and Democracy. 2009. *Women in the 2009 European Elections*. Dostopno prek: http://www.cfwd.org.uk/uploads/pdfs/2009europeanelections_final.pdf (2. februar 2012).
33. Chang, Julia. 2004. *Women and Diplomacy*. Dostopno prek: <http://www.americanambassadors.org/index.cfm?fuseaction=publications.article> (10. november 2014).
34. Chafetz, Janet Z. in Gary Dworkin. 1986. *Female Revolt: Women's Movements in World and Historical Perspective*. Totawa, NJ: Rowman and Allanheld.
35. Christensen, Martin. 2015. *Female Ministers of Foreign Affairs*. Dostopno prek: http://www.guide2womenleaders.com/foreign_ministers.htm (14. februar. 2015).
36. Colish, Marcia L. 1990. *The Stoic Tradition from Antiquity to the Early Middle Ages: Stoicism in classical Latin literature*. Leiden: Brill.
37. Connell, Raewyn. 1987. *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Cambridge: Polity Press.
38. Council of Europe/ERICarts. 2014. *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*. Dostopno prek: <http://www.culturalpolicies.net/web/austria.php?aid=4210> (29. maj 2014).
39. Crown. 2014a. *Promoting human rights internationally*. Dostopno prek: <https://www.gov.uk/government/policies/promoting-human-rights-internationally> (22. december 2014).
40. --- 2014b. *Worldwide organizations*. Dostopno prek: <https://www.gov.uk/government/world/organisations> (23. december 2014).
41. Cvek, Dunja. 2015. Intervju z avtorjico preko e-pošte. Ljubljana, 9. marec 2015.
42. Črnak-Meglič, Andreja. 2000. *Vpliv (tipov) države blaginje na obseg in vlogo neprofitno-volunterskega sektorja v sodobnih družbah*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
43. Černigoj-Sadar, Nevenka in, Aleksandra Kanjuro-Mrčela 2010. *V iskanju ravnotežja med plačanim delom in skrbstvenim delom v družini*. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20101_Cernigoj-Sadar_Kanjuro-Mrcela.pdf (20. januar. 2015).
44. Daily Mail. 2013. *British women are world leaders...in housework! They devote more time to chores than those in most other countries*. Dostopno prek:

- <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2487879/Women-work-harder-men-especially-Italy-11-hours-week.html#ixzz3QCV5OUUK> (30. november 2014).
45. Darcy, Robert, Susan Welch in Janet Clark. 1994. *Women, Elections and Representation*. Lincoln: University of Nebraska Press.
  46. De Beauvoir, Simone. 1999. *Drugi spol*. Ljubljana: Delta.
  47. Dreger, Alice. 2012. *Where Masturbation and Homosexuality Do Not Exist*. The Atlantic. Dostopno na: <http://www.theatlantic.com/health/archive/2012/12/where-masturbation-and-homosexuality-do-not-exist/265849/> (20. november 2013).
  48. *Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih – Vienna Convention on Diplomatic Relations*. 1961. Podpisana na Dunaju, 18. aprila 1961, v veljavi od 24. aprila 1964. Dostopno prek: http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2F%2Flegal.un.org%2Ffile%2Ftexts%2Finstruments%2Fenglish%2Fconventions%2F9_1_1961.pdf&ei=QyvPVPKwHcyt7gboy4HQDw&usg=AFQjCNFrR_P2dGfc1p6PB5jPIVEkHKVRdQ&bvm=bv.85076809,d.ZGU (20. december 2014).
  49. Eck, Walter. 2000. *The Emperor and His Advisors*. Cambridge: Cambridge University History.
  50. Engels, Frederick. 1972. *The Origin of the Family, Private Property and the State*. London: Lawrence and Wishart.
  51. Esping-Andersen, Gøsta. 1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge; Oxford: Polity Press.
  52. --- 1992. Three Political economies of the Welfare State. V *Welfare States and Employment Regimes*. Ur. Jan Eivind Kolberg. Armonk; New York; London: M. E. Sharpe.
  53. --- 2000. *Social foundations of postindustrial economies*. New York: Oxford University Press, 2000.
  54. Esposito, John L. in Natana J. DeLong-Bas. 2001. *Women in Muslim Family Law*. Syracuse: Syracuse University Press.
  55. European External Action Service. 2014. *Italy's Federica Mogherini appointed as new EU High Representative*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/top_stories/2014/300814_federica-mogherini-appointed_en.htm (13. februar 2015).
  56. European Union. 2008. *Smernice EU glede nasilja nad ženskami in boja proti vsem vrstam diskriminacije proti njim*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/.../16173.sl08.pdf> (29. december 2014).

57. --- 2014. *PROGRESS Programme 2007–2013*. Dostopno prek: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=327> (29. december 2014).
58. Evropska komisija. 2014. *Enakost spolov: ukrepanje EU prinaša stabilen napredek*. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-423_sl.htm (30. december 2014).
59. Evropska unija. 2015a. *Švedska*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/sweden/index_sl.htm (18. november 2014).
60. --- 2015b. *Italija*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/italy/index_sl.htm (18. november 2014).
61. --- 2015c. *Nemčija*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/germany/index_sl.htm (30. november 2014).
62. --- 2015č. *Avstrija*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/austria/index_sl.htm (29. maj 2014).
63. --- 2015d. *Združeno kraljestvo*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom/index_sl.htm (20. december 2014).
64. --- 2015e. *Francija*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/france/index_sl.htm (23. december 2014).
65. Evropski parlament. 2013. *Je res čudovito biti ženska? Neenakost med spoloma na trgu dela*. Dostopno prek: <http://www.elections2014.eu/sl/news-room/content/20130301STO06143/html/Je-res-%C4%8Dudovito-biti-%C5%BEenska-Neenakost-med-spoloma-na-trgu-dela> (30. december 2014).
66. Fagan, Garrett G. 2011. *Violence in Roman Social Relations*. Oxford: Oxford University Press.
67. Federal Foreign Office. 2014a. *Germany's commitment to women's rights*. Dostopno prek: http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Aussenpolitik/Menschenrechte/Frauenrechte/MR-Frauen_node.html (30. november 2014).
68. --- 2014b. *Addresses of German missions around the world - A to Z*. Dostopno prek: http://www.auswaertiges-amt.de/EN/Laenderinformationen/DtAuslandsvertretungenA-Z-Laenderauswahlseite_node.html (30. maj 2014).
69. Federal Ministry for Europe, Integration and Foreign Affairs. 2014. *Human Rights*. Dostopno prek: <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/foreign-policy/human-rights/main-human-rights-issues/womens-rights.html> (29. april 2014).
70. Foucault, Michel. 1980. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. New York: Pantheon.

71. Franchini Sherifis, Rossella. 2015. Intervju z avtorico preko e-pošte. Ljubljana, 12. februar.
72. Frauen Computer Zentrum Berlin. 2000. *European Database – Women in Decision-Making*. Dostopno prek: <http://www.db-decision.de/Fczbeng.pdf> (18. februar 2012).
73. French Ministry of Foreign Affairs and International Development. 2014a. *Human rights: a priority for France's foreign policy*. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/france-priorities/human-rights/> (23. november 2014).
74. --- 2014b. *Women's rights*. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/france-priorities/human-rights/women-s-rights/> (23. november 2014).
75. --- 2014c. *France: candidate to the Human Rights Council (2014-2016)*. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy-1/human-rights/france-and-the-institutions/article/france-candidate-to-the-human> (23. november 2014).
76. --- 2014č. *Country Files*. Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/> (23. april 2014).
77. Frier, Bruce W. in Thomas A. J. McGinn. 2004. *A Casebook on Roman Family Law*. Oxford: Oxford University Press.
78. Gender Equality. 2006. *Overview of Gender Equality Issues in Austria*. Dostopno prek: <http://www.gender-equality.webinfo.lt/results/austria.htm> (29. maj 2014).
79. Gerhard, Ute. 2001. *Debating women's equality: toward a feminist theory of law from a European perspective*. New Jersey: Rutgers University Press.
80. Globerove. 2010. *Women's Rights in Italy*. Dostopno prek: <http://globerove.com/italy/women-s-rights-in-italy/314> (30. maj 2014).
81. Glover, David in Cora Kaplan. 2000. *Genders*. London; New York: Routledge.
82. Gordeeva, Tatyana. 2012. *Women in German Society*. Dostopno prek: http://www.germanculture.com.ua/library/facts/bl_women.htm (30. november 2014).
83. Government of Sweden. 2014. *Human rights in Swedish foreign policy*. Dostopno prek: <http://www.manskligarattigheter.se/en/human-rights-in-the-world/human-rights-in-swedish-foreign-policy> (19. november 2014).
84. Habermas, Jürgen. 1989. *Strukturne spremembe javnosti*. Ljubljana: ŠKUC: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

85. Hantrais, Linda. 1995 (2007). *Social Policy in the European Union*. London: Macmillan Press Ltd.
86. Harraway, Donna. 1991. *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge.
87. Harris, W. V. 2000. Trade. V *The Cambridge Ancient History: The High Empire A.D. 70–192*, ur. Alan K. Bowman, Peter Garnsey in Dominic Rathbone, 161–167. Cambridge: Cambridge University Press.
88. Harraway, Donna. 1991. *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge.
89. Htun, Mala. 2005. What it means to study gender and the state. *Politics & Gender* 1 (1): 157–166.
90. Hughes, Melanie M. 2004. *Another Road to Power? Armed Conflict, International Linkages, and Women's Parliamentary Representation in Developing Nations*. 99th American Sociological Association Annual Meeting, San Francisco, CA, 14.–17. August.
91. Hughes-Hallett, Lucy. 1991. *Cleopatra: histories, dreams and distortions*. New York: Harper and Row.
92. Hyman, Richard in Anthony Ferner, ur. 1994. *New Frontiers in European Industrial Relations*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
93. Inter-Parliamentary Union. 2007. *Women in Parliament in 2006: The Year in Perspective*. Dostopno prek: <http://www.ipu.org/pdf/publications/wmn06-e.pdf> (12. december 2014).
94. Jalalzai, Farida. 2004. Women Leaders: Past and Present. *Women & Politics* 26 (3/4): 85–108.
95. Jazbec, Milan, Marina Lukšič-Hacin, Žiga Pirnat in Milena Stefanović-Kajzer, ur. 2009. *Enake možnosti v slovenski diplomaciji*. Ljubljana: ZRC SAZU in Ministrstvo za zunanje zadeve.
96. Jazbec, Milan, ur. 2012. *Sociologija diplomacije: izhodišča, okvir in študije primerov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
97. Jayawardena, Kumari. 1986. *Feminism and nationalism in the Third World*. London: Zed Books.
98. Jogan, Maca. 1990. *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
99. --- 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

100. Jogan, Maca in Maja Božović. 2009. *Diplomacija in spolna neenakost*. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20094_Jogan_Bozovic.pdf (24. oktober 2011).
101. Jogan, Maca, Milena Stefanović Kajzer in Maja Božović. 2012. Diplomacija in spolna neenakost. 7. V *Sociologija diplomacije*, ur. Milan Jazbec, 169–210. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
102. Jones, Lindsay, Mircea Eliade in Charles J. Adams. 2005. *Encyclopedia of religion*. Detroit: Macmillan Reference.
103. Jönsson, Christer in Martin Hall. 2005. *Essence of diplomacy*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
104. Kanjuo-Mrčela, Aleksandra. 1991. Spol kot dejavnik družbene stratifikacije. *Teorija in praksa* 28 (5/6), 586–90.
105. --- 1996. *Ženske v menedžmentu*. Ljubljana: Enotnost.
106. Kaufmann, Karen M. 2006. The Gender Gap. *Political Science & Politics* (3): 447–453.
107. Ketokoski-Rexed, Anja-Riitta. 2004. *Seminar on Women in Diplomacy*, Strasbourg, 28–29th of October, Council of Europe.
108. Kjellberg, Anders. 1998. Sweden: Restoring the Model? V *Changing Industrial Relations in Europe*, ur. Richard Hyman in Anthony Ferner, 79–104. Oxford: Blackwell.
109. Koja, Clemens. 2015. Intervju z avtorico preko e-pošte. Ljubljana, 19. februar.
110. Kolarič, Zinka, Andreja Črnak-Meglič, Maja Vojnovič. 2002. *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
111. *Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk – Convention on the Elimination of Discrimination against Women – CEDAW*. 1979. Sprejela in razglasila GS OZN z resolucijo št. 34/180 18. decembra 1979, v veljavi od 3. septembra 1981. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw.htm> (22. november 2014).
112. Kozmik, Vera. 1999. V *Ženske, politika in demokracija: za večjo prisotnost žensk v politiki*, ur. Milica G. Antić in Jasna Jeram. Ljubljana: Urad za žensko politiko.
113. Krolokke, Charlotte in Anne Scott Sorensen. 2005. *From Suffragettes to Girls' v Gender Communication Theories and Analyses: From Silence to Performance*. London: Sage Publications Ltd.

114. Langdon-Davies, John. 1962. *Carlos: The Bewitched*. London: Jonathan Cape.
115. Lauren, Paul Gordon. 2003. *The evolution of international human rights: visions seen*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
116. Legard, Robin, Jill Keegan in Kit Ward. 2003/2006. In-depth Interviews. V *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*, ur. Jane Ritchie in Jane Lewis, 138–169. London, Thousand Oaks in New Delhi: Sage Publications Ltd.
117. Lesjak Urh, Jana. 2015. Intervju z avtorico preko e-pošte. Ljubljana, 16. februar.
118. Lopez-Pintor, R. in M. Gratschew, ur. 2002. *Voter Turnout Since 1945: A Global Report*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
119. Lorbek, Marija. 2015. Korespondenca z uradnico veleposlaništva Nemčije preko e-pošte. Ljubljana, 18. februar.
120. Lukšič, Igor. 2006. *Politična kultura: političnost morale*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
121. Maan, Bashir in Alastair McIntosh. 2000. *An interview with "the Last Orientalist" – the Rev Prof William Montgomery Watt*. Dostopno prek: <http://www.renaissance.com.pk/Febrefl2y6.htm> (5. februar 2014).
122. MacCormack, Sabine. 1997. Sin, Citizenship, and the Salvation of Souls: The Impact of Christian Priorities on Late-Roman and Post-Roman Society. *Comparative Studies in Society and History* 39 (4), 651–673.
123. Manza, Jeff in Clem Brooks. 1998. The Gender Gap in U.S. Presidential Elections: When? Why? Implications? *American Journal of Sociology* 103 (marec): 1235–1266.
124. Matland, Richard E. 2004. Women's Representation in Post-Communist Europe. V *Women's Access to Political Power in Post-Communist Europe*, ur. Richard E. Matland in Kathleen A. Montgomery, 321–342. Oxford: University Press.
125. Matland, Richard in Kathleen Montgomery, ur. 2003. *Women's Access to Power in Post Communist Europe*. Oxford: Oxford University Press.
126. Mayer, Karl Ulrich. 1987. *Gender and Class in Worklife Mobility—Results from the German life History Study*. Paper prepared for the 1987 meetings of the Research Comitee on Stratification and Mobility of the International sociological Association, Nürnberg.
127. *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah – The International Covenant on Civil and Political Rights*. 1966. Sprejela in razglasila Generalna

- skupščina Organizacije Združenih narodov z resolucijo št. 2200 A(XXI) 16. decembra 1966 v veljavi od 23. marca 1976. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (7. februar 2014).
128. *Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah – The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. 1966. Sprejela in razglasila Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 2200 A(XXI) 16. decembra 1966, v veljavi od 23. marca 1976. Dostopno prek: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> (7. februar 2014).
129. Merriam-Webster. 2014. *Patriarchy*. Dostopno prek: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/patriarchy> (28. december 2014).
130. Millett, Kate, 1969. *Sexual Politics*. Chicago: University of Chicago Press.
131. Ministrstvo za zunanje zadeve. 2013. *Človekove pravice*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/clovekove_pravice/ (10. december 2013).
132. --- 2014a. *Človekove pravice*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/zunanja_politika/clovekove_pravice/ (20. april 2014).
133. --- 2014b. *Predstavnštva po svetu*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/predstavnstva_po_svetu/ (20. april 2014).
134. Ministry for Foreign Affairs. 2014. *Sweden Abroad*. Dostopno prek: <http://www.swedenabroad.com/en-GB/> (30. november 2014).
135. Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation. 2014a. *Italy and Human Rights*. Dostopno prek: http://www.esteri.it/MAE/EN/Politica_Estera/Temi_Globali/Diritti_Umani/LItalia_e_i_Diritti_Umani.htm (30. november 2014).
136. --- 2014b. *Diplomatic Network*. Dostopno prek: <http://www.esteri.it/mae/en/ministero/laretediplomatica/> (30. november 2014).
137. Mitchell, Juliet. 1971. *Woman's estate*. Harmondsworth: Penguin.
138. MMC RTV SLO. 2011. *Umrla velika reformatorka Marija Terezija*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/zabava/na-danasnji-dan/umrla-velika-reformatorka-marija-terezija/244997> (29. december 2014).
139. Moghadam, Valentine M. 2003. *Gender and Social Change in the Middle East*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

140. Morey, Robert A. 2010. *The Bible, Natural theology and Natural Law: Conflict Or Compromise?* Maitland: Xulon Press.
141. Morgan, Teresa. 2010. *Education*, v *The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome*. Oxford: Oxford University Press.
142. Mravljak, Darinka. 1999. V *Ženske, politika in demokracija: za večjo prisotnost žensk v politiki*, ur. Milica G. Antić, in Jasna Jeram, 11–12. Ljubljana: Urad za žensko politiko.
143. Nash, D. 2006. Recent industrial relations developments in the United Kingdom: Continuity and change under new labour 1997–2005. V *Industrial relations: A current review*, ur. Richard Hall, 104–117. London: Sage Publications Ltd.
144. Nations Encyclopedia. 2015. *Austria - Religions*. Dostopno prek: <http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Austria-RELIGIONS.html#izz3UXGtjQjK> (28. januar 2015).
145. Oakley, Ann. 1972. *Gender, women and social science*. Bristol: Policy.
146. Ortner, Sherry B. 1974. Is female to male as nature is to culture? V *Woman, culture, and society*, ur. M. Z. Rosaldo in L. Lamphere, 68–87. Stanford, CA: Stanford University Press.
147. Parsons, Talcott, Robert Freed, James Olds, Morris Jr. Zelditch, in Philip E. Slater. 1956. *Family: socialization and interaction process*. London: Routledge and Kegan Paul.
148. Pateman, Carole. 1994. *The Sexual Contract*. Cambridge; Oxford: Polity Press.
149. Paxton, Pamela in Melanie Hughes. 2007. *Women, Politics and Power. A Global Perspective*. Los Angeles, London, New Delhi in Singapore: Sage Publications Ltd.
150. Paxton, Pamela, Melanie M. Hughes in Jennifer L. Green. 2006. The international women's movement and women's political representation, 1893–2003. *American Sociological Review* 71 (6): 898–920.
151. *Pekinška deklaracija in Izhodišča za ukrepanje – Beijing Declaration and Platform for Action*. 1995. Sprejela jo je Četrta konferenca o ženskah 15. septembra 1995. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform> (6. december 2014).
152. Pomeroy, Sarah B. 1975. *Goddess, Whores, Wives, and Slaves: Women in Classical Antiquity*. New York: Schocken Books.
153. Pomeroy, Sarah B. 2002. *Spartan Women*. Oxford: Oxford University Press.

154. Proplus. 2011. *Vihte so meče in delale po 20 ur na dan*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/ekskluziv/zanimivosti/najvecji-britanski-kralji-so-bile-kraljice.html> (29. december 2014).
155. Rahman, Talyn. 2011. *Women in Diplomacy: An Assessment of British Female Ambassadors in Overcoming Gender Hierarchy, 1990–2010*. Dostopno prek: http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2011/0104/comm/rahman_women.html (3. november 2011).
156. Ramirez, Francisco, Yasemin Soysal in Susanne Shanahan. 1997. The Changing Logic of Political Citizenship: Cross-national Acquisition of Women's Suffrage Rights, 1890 to 1990. *American Sociological Review* 62 (oktober): 735–745.
157. Ratnapala, Suri. 2009. *Jurisprudence*. Cambridge: Cambridge University Press.
158. Reynolds, Andrew, 1999. Women in the Legislatures and Executives of the World – Knocking at the Highest Glass Ceiling. *World Politics* (51): 547–572.
159. *Rimska pogodba, ki ustanavlja Evropsko gospodarsko skupnost – The Treaty of Rome*. 1957. Podpisana v Rimu 25. marca 1957, v veljavi od 1. januarja 1958. Dostopno prek: <http://www.gleichstellung.uni-freiburg.de/dokumente/treaty-of-rome> (28. december 2014).
160. Robinson, B. A. 2010. *The status of women in the Bible and in early Christianity. Ontario Consultants on Religious Tolerance*. Dostopno prek: http://www.religioustolerance.org/fem_bibl.htm (18. november 2013).
161. Robinson, Eric W. 2004. *Ancient Greek democracy: readings and sources*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
162. Roth, Silke. 2003. Gender - Mainstreaming und EU Erweiterung. V *Europas Töchter*, ur. Ingrid Miethe in Silke Roth, 63–77. Opladen: Leske+Budrich.
163. Rubin, Gayle. 1975. The Traffic in Women: Notes on the 'Political Economy' of Sex. V *Toward an Anthropology of Women*, ur. Rayna Reiter. New York: Monthly Review Press.
164. Rus, Veljko in Niko Toš. 2005. *Vrednote Slovencev in Evropejcev*. Ljubljana: FDV.
165. Sass, Justine in Lori Ashford. 2002. *Women of Our World*. Dostopno prek: <http://www.onlinewomeninpolitics.org/womenofworld02.pdf> (20. februar 2012).
166. Schiff, Stacy. 2010. *Cleopatra: A Life*. New York; Boston; London: Little, Brown and Company.
167. Schimmel, Annemarie. 1992. *Islam*. New York: Suny Press.

168. Schneider, Benoit. 2015. Intervju z avtorico. Ljubljana, 17. februar.
169. Severy, Beth. 2002. *Augustus and the Family at the Birth of the Empire*. Routledge: Taylor & Francis.
170. Sharp, Paul. 2009. *Diplomatic Theory of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
171. Sherwin-White, A. N. 1979. *Roman Citizenship*. Oxford: Oxford University Press.
172. Siaroff, Alan, 2000. Women's Representation in Legislatures and Cabinets in Industrial Democracies. *International Political Science Review* 21, 197–215.
173. Služba Vlade RS. 2014. *Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških, 2005–2013*. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO29> (29. december 2014).
174. Smith, Steve in Patricia Owens. 2007. Alternativni pristopi v mednarodni teoriji. V *Uvod v mednarodne odnose*, ur. John Baylis in Steve Smith, 349–378. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
175. Spirit Slovenija. 2014a. *Švedska*. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/svedska/Predstavitev_drzave_4243.aspx (18. november 2014).
176. --- 2014b. *Italija*. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Italija/Predstavitev_drzave_4295.aspx (20. maj 2014).
177. --- 2014c. *Nemčija*. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Nemcija/Predstavitev_drzave_4261.aspx (30. november 2014).
178. --- 2014č. *Avstrija*. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Avstrija/Predstavitev_drzave_4041.aspx (29. maj 2014).
179. --- 2014d. *Velika Britanija*. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Velika_Britanija/Predstavitev_drzave_4235.aspx (21. december 2014)
180. --- 2014e. *Francija*. Dostopno prek: http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Podatki_o_drzavah/Francija/Predstavitev_drzave_4265.aspx (23. december 2014).
181. Squires, Judith. 2009. *Spol v politični teoriji*. Ljubljana: Ulčakar & JK.
182. Stanojević, Miroslav. 1996. *Socialno partnerstvo: modeli industrijskih odnosov ob koncu 20. stoletja*. Ljubljana: Enotnost.
183. Statistični urad Republike Slovenije. 2010. Proizvodna struktura BDP, Slovenija, letno. Dostopno prek: <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma>

- =0301915S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/03_nacionalni_racuni/05_03019_BDP_letni/&lang=2 (18. marec 2015).
184. --- 2013. *Evropa na pol poti do enakosti med spoloma*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5595 (30. december 2014).
185. Streib, Lauren. 2011. "The Best and World Places to be a Woman". *Newsweek*, 30–33 (26. september).
186. Swedish Institute. 2015a. *Sweden – an overview*. Dostopno prek: <http://sweden.se/society/sweden-an-overview/> (30. december 2014).
187. --- 2015b. *Gender equality in Sweden*. Dostopno prek: <http://sweden.se/society/gender-equality-in-sweden/> (18. november 2014).
188. --- 2015c. *Pippi Longstocking – rebel role model*. Dostopno prek: <http://sweden.se/culture/pippi-longstocking-rebel-role-model/> (18. november 2014).
189. Swedish Organization of Trade Unions. 2006. *Trade Unions*. Dostopno prek: <http://www.worker-participation.eu/National-Industrial-Relations/Countries/Sweden/Trade-Unions> (28. december 2014).
190. Sweet, William. 2003. *Philosophical theory and the Universal Declaration of Human Rights*. Ottawa: University of Ottawa Press.
191. Zampano, Giada. 2013. *'Mancession' Pushes Italian Women Back Into Workforce*. Dostopno prek: <http://online.wsj.com/news/articles/SB10001424052702304073204579171840922681228> (29. maj 2014).
192. Tierney, Helen. 1999. *Women's studies encyclopaedia*. Westport: Greenwood Publishing Group.
193. Tickner, J. Ann. 1992. *Gender in International Relations. Feminist Perspectives on Achieving Global Security*. New York: Columbia University Press
194. Tomory, Peter. 1972. *The Life and Art of Henry Fuseli*. New York: Praeger Publishers.
195. Udovič, Boštjan. 2013. *Zgodovina (gospodarske) diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
196. Ule, Mirjana. 2009. *Socialna psihologija: analitični pristop k življenju v družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
197. Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

198. Ule, Mirjana, Renata Šribar in Andreja Umek Venturini, ur. 2013. *Ženske v znanosti, ženske za znanost: znanstvene perspektive žensk v Sloveniji in dejavniki sprememb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
199. United Nations. 2013. *Global Issues. Women*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/globalissues/women/> (18. november 2013).
200. --- 2014. *The Four Global Womens' Conferences 1975 - 1995: Historical Perspective*. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/daw/followup/session/presskit/hist.htm> (8. november 2014).
201. Urad visokega komisarja OZN za človekove pravice. 2014. *Splošna deklaracija človekovih pravic*. Dostopno prek: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/slv.pdf (29. december 2014).
202. *Ustava Republike Slovenije*, ur. l. RS ŠT. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06 in 47/13 (23. 12. 1990). Dostopno prek: [http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/PolitichniSistem/URS/UstavaRepublike Slovenije](http://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/PolitichniSistem/URS/UstavaRepublike+Slovenije) (12. december 2014).
203. Van Wingerden, Sophia A. 1999. *The women's suffrage movement in Britain, 1866–1928*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
204. Vianello, Mino in Gwen Moore, ur. 2004. *Women and Men in Political and Business Elites: A Comparative Study in the Industrialized World*. London: Sage Publications Ltd.
205. Vozárová, Eliška. 2015. Intervju z avtorico preko e-pošte. Ljubljana, 17. februar.
206. Weber, Max. 1994. *Political Writings*. Cambridge: University Press.
207. Women in World History Curriculum. 2013. *Great Women Rulers*. Dostopno prek: <http://www.womeninworldhistory.com/rulers.html> (12. februar 2014).
208. Yin, Robert K. 2009. How to Do Better Case Studies. V *The SAGE Handbook of Applied Social Research Methods*, ur. Leonard Bickman in Debra J. Rog, 254–282. London, Thousand Oaks, New Delhi in Singapore: Sage Publications Ltd.
209. Yuval-Davis, Nira. 1997. *Gender and Nation*. London: Sage Publications.

Priloga A: Seznam veleposlanikov Švedske v letu 2014

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Afganistan	Peter Semneby	
Albanija	Mats Staffansson	
Alžirija	Hakim Me Ait Amar	
Angola		Lena Sundh
Antigva in Barbuda	Claes Hammar, v Stockholmu	
Argentina		Gufran Al-Nadaf
Avstralija	Sven-Olof Petersson	
Avstrija	Nils Daag	
Azerbajdžan	Mikael Eriksson, v Stockholmu	
Bahami	Claes Hammar, v Stockholmu	
Bangladeš		Anneli Lindahl Kenny
Barbados	Claes Hammar, v Stockholmu	
Belgija	Ulrika Sundberg	
Belize	Claes Hammar, v Stockholmu	
Belorusija	Stefan Eriksson	
Bolgarija		Helena Pilsas Ahlin
Bolivija		Marie Andersson de Frutos
Bosna in Hercegovina	Fredrik Schiller	
Burkina Faso		Eva Emnéus
Ciper	Klas Gierow	
Češka		Annika Jagander
Čile		Eva Zetterberg
Danska		Inga Eriksson Fogh
Demokratična republika		Annika Ben David

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Kongo		
Dominikanska republika	Claes Hammar, v Stockholmu	
Egipt		Birgitta Holst Alani
Eritreja		Annika Molin Hellgren
Estonija	Anders Ljunggren	
Etiopija	Jan Sadek	
Filipini	Klas Molin	
Finska	Anders Lidén	
Francija	Gunnar Lund	
Gruzija		Diana Janse
Grčija		Charlotte Wrangberg
Grenada	Claes Hammar, v Stockholmu	
Gvatemala	Michael Frühling	
Gvineja	Per Carlson, v Stockholmu	
Haiti	Claes Hammar, v Stockholmu	
Honduras	Michael Frühling	
Indija	Harald Sandberg	
Indonezija		Ewa Polano
Irak	Jörgen Lindström	
Iran	Peter Tejler	
Irska		Elisabet Borsiin Bonnier
Islandija	Bosse Hedberg	
Italija		Ruth Jacoby
Izrael	Carl Magnus Nesser	
Jamajka	Claes Hammar, v Stockholmu	
Japonska	Lars Vargö	
Jordan		Helena Gröndahl Rietz
Južna Afrika	Anders Hagelberg	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Južna Koreja	Lars Danielsson	
Kambodža		Anna Maj Hultgård
Kanada	Teppo Tauriainen	
Kenija	Johan Borgstam	
Kirgizija	Åke Peterson, v Stockholmu	
Kitajska	Fredén, Lars	
Kolumbija		Marie Andersson de Frutos
Kosovo	Mats Staffansson	
Kuba		Elisabeth Eklund
Latvija	Henrik Landerholm	
Liberija		Sofia Strand
Libija	Jan Thesleff, v Stockholmu	
Litva		Cecilia Ruthström-Ruin
Luxemburg	Håkan Emsgård	
Madžarska		Karin Olofsdotter
Makedonija	Mats Staffansson	
Malezija	Bengt G. Carlsson	
Mali		Eva Emnéus
Malta		Ulla Gudmundson
Maroko		Anna Hammargren
Mehika	Jörgen Persson	
Moldavija		Ingrid Tersman
Mozambik		Ulla Andrén
Namibija	Anders Hagelberg	
Nemčija	Staffan Carlsson	
Nigerija	Svante Kilander	
Nikaragva	Michael Frühling	
Nizozemska	Håkan Emsgård	
Norveška		Ingrid Hjelt af Trolle
Pakistan	Tomas Rosander	
Panama	Michael Frühling	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Peru		Eva Zetterberg
Poljska	Staffan Herrström	
Portugalska		Caroline Fleetwood
Romunija	Anders Bengtén	
Ruanda		Maria Håkansson
Rusija		Veronika Bard Bringéus
Savdska Arabija	Dag Juhlin-Dannfelt	
Severna Koreja	Karl-Olof Andersson	
Singapur	Håkan Jevrell	
Sirija	Niklas Kebbon	
Slonokoščena obala	Per Carlson, v Stockholmu	
Srbija	Christer Asp	
Stalni predstavnik EU	Anders Ahnlid	
Stalni predstavnik NATO		Veronika Wand-Danielsson
Stalni predstavnik OECD		Marie-Claire Swärd Capra
Stalni predstavnik OVSE	Fredrik Löjdquist	
Stalni predstavnik OZN – Dunaj	Nils Daag	
Stalni predstavnik OZN – New York	Mårten Grunditz	
Stalni predstavnik OZN – Ženeva	Jan Knutsson	
Stalni predstavnik SE	Carl Henrik Ehrenkrona	
Sudan		Mette Sunnergren
Sveti sedež	Lars-Hjalmar Wide	
Španija		Cecilia Julin
Šrilanka	Harald Sandberg	
Švica	Per Thöresson	
Tadžikistan	Åke Peterson, v Stockholmu	
Tanzanija	Lennarth Hjelmåker	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Tunizija	Jan Thesleff, v Stockholmu	
Turčija	Lars Wahlund	
Uganda	Urban Andersson	
Ukrajina	Andreas von Beckerath	
Vietnam		Camilla Mellander
Velika Britanija		Anna Granström Livesey
Zambija		Lena Nordström
Združene države Amerike	Björn Lyrvall	
Združeni arabski emirati	Max Bjuhr	
Zimbabve	Lars Ronnås	

Vir: Ministry for Foreign Affairs (2015).

Priloga B: Seznam veleposlanikov Italije v letu 2014

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Afganistan	Luciano Pezzotti	
Albanija	Massimo Gaiani	
Alžirija	Michele Giacomelli	
Argentina		Teresa Castaldo
Armenija	Giovanni Ricciulli	
Avstralija	Pier Francesco ZAZO	
Avstrija	Giorgio Marrapodi	
Azerbajdžan	Giampaolo Cutillo	
Bahrajn	Alberto Vecchi	
Bangladeš	Giorgio Guglielmino	
Belgija	Alfredo Bastianelli	
Belorusija	Stefano Bianchi	
Bolgarija	Marco Conticelli	
Bolivija	Luigi De Chiara	
Bosna in Hercegovina	Ruggero Corrias	
Braziliya	Raffaele Trombetta	
Burkina Faso	Alfonso di Riso	
Ciper	Guido Cerboni	
Češka	Pasquale D'Avino	
Čile	Marco Ricci	
Črna gora	Vincenzo Del Monaco	
Danska	Stefano Queirolo Palmas	
Egipt	Maurizio Massari	
Ekvador	Gianni Piccato	
Eritreja	Marcello Fondi	
Eritreja	Marcello Fondi	
Estonija	Marco Clemente	
Etiopija	Giuseppe Mistretta	
Filipini	Massimo Roscigno	
Finska	Giorgio Visetti	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Francija	Giandomenico Magliano	
Gabon	Umberto Malnati	
Gana		Laura Carpini
Grčija	Claudio Glaentzer	
Gruzija		Marcello Fondi
Gvatemala	Fabrizio Pignatelli Della Leonessa	
Hrvaška		Emanuela D'Alessandro
Indija	Daniele Mancini	
Indonezija	Federico Failla	
Irak	Massimo Marotti	
Iran	Luca Giansanti	
Irska	Giovanni Adorni Braccesi Chiassi	
Izrael	Francesco Maria Talò	
Japonska	Domenico Giorgi	
Jemen	Luciano Galli	
Jordan	Patrizio Fondi	
Južna Afrika	Vincenzo Schioppa	
Južna Koreja	Sergio Mercuri	
Kamerun	Stefano Pontesilli	
Kanada	Gian Lorenzo Cornado	
Katar	Guido De Sanctis	
Kazahstan	Alberto Pieri	
Kenija	Mauro Massoni	
Kitajska	Alberto Bradanini	
Kolumbija	Gianni Bardini	
Kongo	Pio Mariani	
Kosovo	Andreas Ferrarese	
Kuba		Carmine Robustelli
Kuvajt	Fabrizio Nicoletti	
Latvija	Giovanni Polizzi	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Libanon	Giuseppe Morabito	
Libija	Giuseppe Buccino Grimaldi	
Litva	Stefano Taliani de Marchio	
Luxemburg	Stefano Maria Cacciaguerra Ranghieri	
Madžarska		Maria Assunta Accili
Makedonija	Ernesto Massimino Bellelli	
Malezija	Mario Sammartino	
Malta	Giovanni Umberto de Vito	
Maroko	Roberto Natali	
Mehika	Alessandro Busacca	
Mjanmar	Paolo Andrea Bartorelli	
Moldavija	Enrico Nunziata	
Monako	Antonio Morabito	
Mozambik	Roberto Vellano	
Nemčija	Elio Menzione	
Nigerija	Fulvio Rustico	
Nizozemska	Francesco Azzarello	
Norveška	Giorgio Novello	
Oman		Paola Amadei
Pakistan	Adriano Chiodi Cianfarani	
Panama	Giancarlo Maria Curcio	
Paragvaj		Antonella Cavallari
Peru	Guglielmo Ardizzone	
Poljska	Riccardo Guariglia	
Portugalska	Renato Varriale	
Romunija	Diego Brasioli	
Rusija	Cesare Maria Ragolini	
San Marino		Barbara Bregato
San Salvador		Tosca Barucco
Savdska Arabija	Mario Boffo	
Senegal	Arturo Luzzi	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Singapur	Paolo Crudele	
Sirija	Achille Amerio	
Slonokoščena obala	Alfonso DI RISO	
Slovaška	Roberto Martini	
Slovenija		Rossella Franchini Sherifis
Srbija	Giuseppe Manzo	
Šrilanka	Fabrizio Arpea	
Stalni predstavnik EU	Lomonaco Vincenza	
Stalni predstavnik FAO	Ghisi Gianni	
Stalni predstavnik NATO	Checchia Gabriele	
Stalni predstavnik OECD	Oliva Carlo Maria	
Stalni predstavnik OVSE	Giulio Tonini	
Stalni predstavnik OZN – Dunaj	Formica Filippo	
Stalni predstavnik OZN – New York	Cardi Sebastiano	
Stalni predstavnik OZN – Ženeva	Serra Maurizio Enrico Luigi	
Stalni predstavnik SE	Jacoangeli Manuel	
Sudan	Armando Barucco	
Sveti sedež	Francesco Maria Greco	
Španija	Pietro Sebastiani	
Švedska		Elena Basile
Švica	Cosimo Risi	
Tajska	Francesco Saverio Nisio	
Tanzanija	dr. Luigi Scotto	
Tegucigalpa	Giovanni Adorni Braccesi Chiassi	
Tunizija	Raimondo De Cardona	
Turčija	Gianpaolo Scarante	
Turkmenistan	Daniele Bosio	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Uganda	Stefano Antonio Dejak	
Ukrajina	Fabrizio Romano	
Urugvaj	Massimo Andrea Leggeri	
Uzbekistan	Riccardo Manara	
Venezuela	Paolo Serpi	
Velika Britanija	Pasquale Terracciano	
Vietnam	Lorenzo Angeloni	
Zambija	Pier Mario Dacco'	
Združene države Amerike	Claudio Bisogniero	
Združeni arabski emirati	Giorgio Starace	
Zimbabve	Enrico De Agostini	

Vir: Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation (2014).

Priloga C: Seznam veleposlanikov Nemčije v letu 2014

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Afganistan	Martin Jäger	
Albanija	Hellmut Hoffmann	
Andora	Reinhard Silberberg	
Angola	Jörg-Werner Marquardt	
Antigva in Barbuda	Stefan Schlüter	
Argentina	Bernhard Graf von Waldersee	
Armenija	Reiner Morell	
Avstralija	dr. Christoph Müller	
Avstrija	Detlev Rüniger	
Azerbajdžan	Heidrun Tempel	
Bahami	Josef Beck	
Bahrajn		Sabine Taufmann
Bangladeš	dr. Albrecht Conze	
Belgija	dr. Eckart Cuntz	
Belize	Matthias Sonn	
Belorusija	Wolfram Maas	
Benin	Hans-Jörg Neumann	
Bocvana	Rolf Ulrich	
Bolgarija	Matthias Höpfner	
Bolivija	Peter Linder	
Bosna in Hercegovina		Ulrike Knotz
Brunej	Roland Grafe	
Burkina Faso	Christian Germann	
Burundi	Bruno Brommer	
Butan	Michael Steiner	
Centralna afriška rep.	dr. Klaus-Ludwig Keferstein	
Ciper		dr. Gabriela Guellil
Cookovi otoki		dr. Anne-Marie Schleich
Čad	Helmut Kulitz	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Češka	Detlef Lingemann	
Češka	Detlef Lingemann	
Čile	Hans-Henning Blomeyer-Bartenstein	
Črna gora	Pius Fischer	
Danska	Michael Zenner	
Demokratska republika Kongo	dr. Wolfgang Manig	
Dominique	Stefan Schlüter	
Dominikanska republika		Victoria Zimmermann von Siefert
Džibuti	Wolfgang Piecha	
Egipt	Michael Bock	
Ekvador	dr. Alexander Olbrich	
Ekvatorialna Gvineja	Michael Klepsch	
Eritreja	Viktor Richter	
Estonija	Christian-Matthias Schlaga	
Etiopija		Lieselore Cyrus
Finska	dr. Thomas Götz	
Francija		dr. Susanne Wasum-Rainer
Gambija	Bernhard Kampmann	
Gruzija	Ortwin Hennig	
Grčija	Wolfgang Dold	
Gvatemala	Matthias Sonn	
Gvineja Bisau	Bernhard Kampmann	
Haiti	Klaus Peter Schick	
Honduras	dr. Johannes Trommer	
Hrvaška	Hans Peter Annen	
Indija	Michael Steiner	
Indonezija	dr. Georg Witschel	
Irak		Brita Wagener

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Iran	Michael Freiherr von Ungern-Sternberg	
Irska	dr. Eckhard Lübke	
Islandija	Thomas Meister	
Italija	Reinhard Schäfers	
Izrael	Andreas Michaelis	
Jamajka	Josef Beck	
Jemen		Carola Müller-Holtkemper
Jordan	Ralph-Joseph Tarraf	
Južna Afrika	dr. Horst Freitag	
Južna Koreja	Rolf Mafael	
Kambodža	Joachim Freiherr Marschall von Bieberstein	
Kamerun	dr. Klaus-Ludwig Keferstein	
Kanada	Werner Wnendt	
Kapvertski otoki	Bernhard Kampmann	
Katar		Angelika Storz-Chakarji
Kazahstan	dr. Guido Herz	
Kenija	Andreas Peschke	
Kirgizija	Gudrun Sräga	
Kitajska	Michael Clauß	
Kitts & Nevis	Stefan Schlüter	
Kolumbija	Günter Knieß	
Komori	dr. Ulrich Hochschild	
Kongo	dr. Wolfgang Manig	
Kosovo	dr. Peter-Christof Blomeyer	
Kostarika	dr. Ernst Martens	
Kuba	dr. Peter Scholz	
Kuvajt	Eugen Wollfarth	
Laos	Robert von Rimscha	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Latvija	Andrea Wiktorin	
Libanon	Christian Clages	
Liberija	Ralph Timmermann	
Litva	Matthias Mülmenstädt	
Luxemburg		Christine Gläser
Madagaskar	dr. Ulrich Hochschild	
Madžarska	dr. Matei Ion Hoffmann	
Makedonija	Gudrun Steinacker	
Makedonija	Gudrun Steinacker	
Malavi	dr. Peter Woeste	
Malezija	Holger Michael	
Mali	Günter Overfeld	
Malta	Klaus-Peter Brandes	
Maroko	dr. Michael Witter	
Mavricius	dr. Ulrich Hochschild	
Mehika	dr. Edmund Duckwitz	
Mjanmar	Christian-Ludwig Weber- Lortsch	
Moldavija	Matthias Meyer	
Monako		dr. Susanne Wasum- Rainer
Mongolija	Gerhard Thiedemann	
Mozambik	dr. Philipp Schauer	
Namibija	Onno Hückmann	
Nauru	dr. Christoph Müller	
Nepal	Frank Meyke	
Niger	dr. Michael Feiner	
Nigerija		Dorothee Janetzke- Wenzel
Nikaragva	Karl-Otto König	
Nizozemska	Franz Josef Kremp	
Norveška	dr. Axel Berg	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Nova Zelandija		dr. Anne-Marie Schleich
Oman	Hans-Christian Freiherr von Reibnitz	
Pakistan	dr. Cyrill Nunn	
Palestinski teritorij		Barbara Wolf
Panama	Hermann-Josef Sausen	
Papua Nova Gvineja	dr. Christoph Müller	
Paragvaj	dr. Claude-Robert Ellner	
Peru	Joachim Schmillen	
Poljska	Rüdiger Freiherr von Fritsch	
Romunija	Werner Lauk	
Ruanda		
Rusija	Ulrich Brandenburg	
Salvador	Heinrich Haupt	
San Marino	Reinhard Schäfers	
Sao Tome	Stefan Graf	
Savdska Arabija	Dieter W. Haller	
Severna Koreja	Dr. Thomas Schäfer	
Sierra Leone	Christian Rumplecker	
Slonokoščena obala	Karl Prinz	
Slovenija		dr. Anna Prinz
Srbija	Peter Fahrenholtz	
St. Vincent in Grenadini	Stefan Schlüter	
Stalni predstavnik EU	Peter Tempel	
Stalni predstavnik NATO	Martin Erdmann	
Stalni predstavnik OECD	Hans-Jürgen Heimsoeth	
Stalni predstavnik OVSE	Rüdiger Lüdeking	
Stalni predstavnik OZN – Dunaj	Mohamed Benhocine	
Stalni predstavnik OZN – New York	Harald Braun	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Stalni predstavnik OZN – Ženeva	Hanns Heinrich Schumacher	
Stalni predstavnik SE	Julius Georg Luy	
Sveti sedež	Dr. Reinhard Schweppe	
Šrilanka	Dr. Jürgen Morhard	
Tadžikistan	Holger Green	
Tajska	Rolf Schulze	
Tajvan	dr. Michael Zickerick	
Timor	dr. Georg Witschel	
Togo	Joseph Weiß	
Tunizija	Jens Plötner	
Turčija	Eberhard Pohl	
Turkmenistan	Helmut-Wolfgang Brett	
Uganda	Klaus Düxmann	
Ukrajina	dr. Christof Weil	
Urugvaj	dr. Heinz Peters	
Uzbekistan	dr. Aristide Fenster	
Vanatu	dr. Christoph Müller	
Venezuela	Walter Lindner	
Vietnam		Jutta Frasch
Vzh. Timor	dr. Georg Witschel	
Zambija	Bernd Finke	
Združene države Amerike	dr. Peter Ammon	
Združeni arabski emirati	Nikolai von Schoepff	
Zimbabve	Ulrich Klöckner	

Vir: Federal Foreign Office (2014b).

Priloga Č: Seznam veleposlanikov Avstrije v letu 2014

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Albanija	mag. Thomas Schnöll	
Alžirija		mag. Aloisia Wörgetter
Argentina	dr. Karin Proidl	
Armenija	dr. Alois Kraut	
Avstralija	dr. Helmut Böck	
Azerbajdžan		mag. Sylvia Meier-Kajbic
Belgija	dr. Karl Schramek	
Bolgarija	mag. Gerhard Reiweger	
Bosna in Hercegovina	dr. Donatus Köck	
Brazilija		mag. Marianne Feldmann
Burkina Faso		
Ciper	dr. Karl Müller	
Češka	dr. Ferdinand Trauttmansdorff	
Čile		mag. Dorothea Auer
Danska	dr. Ernst-Peter Brezovszky	
Egipt	dr. Ferdinand Maultaschl	
Estonija		mag. Renate Kobler
Etiopija		dr. Gudrun Graf
Filipini	dr. Josef Muellner	
Finska		dr. Elisabeth Kehrer
Francija		dr. Ursula Plassnik
Grčija		mag. Melitta Schubert
Hrvaška		mag. Andrea Ikić-Böhm
Indija	Bernhard Wrabetz	
Indonezija	dr. Andreas Karabaczek	
Iran	dr. Friedrich Stift	
Irska	dr. Thomas Nader	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Italija	dr. Christian Berlakovits	
Izrael	dr. Franz Josef Kuglitsch	
Japonska	dr. Bernhard Zimburg	
Jordan		mag. Astrid Harz
Južna Afrika		Brigitte Öppinger-Walchshofer
Južna Koreja		dr. Elisabeth Bertagnoli
Kambodža		
Kanada	mag. Arno Riedel	
Kazahstan	dr. Wolfgang Bányai	
Kenija	mag. Christian Hasenbichler	
Kitajska		mag. dr. Irene Giner-Reichl
Kosovo	dr. Johann Brieger	
Kuvajt	mag. Ulrich Frank	
Latvija	dr. Stefan Pehringer	
Libanon		mag. Ursula Fahringer
Libija	mag. Franz Hörlberger	
Litva	dr. Johann Spitzer	
Luksemburg	Thomas Oberreiter	
Madžarska	dr. Michael Zimmermann	
Makedonija	dr. Thomas Michael Baier	
Malezija	mag. Christophe Ceska	
Malta		dr. Petra Schneebauer
Maroko	dr. Wolfgang Angerholzer	
Mehika		dr. Eva Hager
Nemčija	dr. Ralph Scheide	
Nigerija	dr. Joachim Öppinger	
Nizozemska	dr. Werner Druml	
Norveška	dr. Thomas Wunderbaldinger	
Pakistan	mag. Axel Wech	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Peru	dr. Andreas Melan	
Poljska	dr Herbert Krauss	
Portugalska	dr. Thomas Stelzer	
Romunija	dr. Michael Schwarzinger	
Rusija		dr. Margot Klestil-Löffler
Savdska Arabija	mag. Gregor W. Kössler	
Senegal	dr. Gerhard Deiss	
Slovaška	dr. Josef Markus Wuketich	
Slovenija	dr. Clemens Koja	
Srbija	dr. Johannes Eigner	
Stalni predstavnik EU	Walter Grahammer	
Stalni predstavnik OECD		Maria Elisabeth Stubits-Weidinger
Stalni predstavnik OVSE	Thomas Hajnoczi	
Stalni predstavnik OZN – Dunaj		Christine Stix-Hackl
Stalni predstavnik OZN – New York	Martin Sajdik	
Stalni predstavnik OZN – Ženeva	Thomas Hajnoczi	
Stalni predstavnik SE	Rudolf Lennkh	
Sveti sedež	Alfons M. Kloss	
Španija	Rudolf Lennkh	
Švedska	mag. Dr. Arthur Winkler-Hermaden	
Švica	mag.iur. Jürgen Meindl	
Tajska	mag. Enno Drogenik	
Tunizija	dr. Gerhard Weinberger	
Turčija	dr. Klaus WÖLFER	
Ukrajina	Mag. Wolf Dietrich Heim	
Uzbekistan	dr. Alois Kraut	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Velika Britanija	dr. Emil Brix	
Venezuela	mag. Gerhard Mayer	
Vietnam	Thomas Loidl	
Združene države Amerike	dr. Hans Peter Manz	
Združeni arabski Emirati	mag. Peter Elsner-Mackay	

Vir: Bundesministerium für Europa, Integration und Äusseres (2014).

Priloga D: Seznam veleposlanikov Slovenije v letu 2014

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Argentina	Tomaž Mencin	
Avstralija	dr. Milan Balažic	
Avstrija	dr. Andrej Rahten	
Belgija	Matjaž Šinkovec	
Bosna in Hercegovina	mag. Iztok Grmek	
Brazilija		Milena Šmit
Češka		mag. Smiljana Knez
Črna gora	Vladimir Gasparič	
Danska	Tone Kajzer	
Egipt	dr. Robert Kokalj	
Francija		Veronika Stabej
Grčija	Robert Basej	
Hrvaška	Vojko Volk	
Indija		Darja Bavdaž Kuret
Iran		Kristina Radej
Italija	Iztok Mirošič	
Izrael		Alenka Suhadolnik
Japonska		Helena Drnovšek Zorko
Kanada		Irena Gril
Kitajska		Marija Adanja
Kosovo	Miljan Majhen	
Madžarska		Ksenija Škrilec
Makedonija	Branko Rakovec	
Nemčija		Marta Kos Marko
Nizozemska	Roman Kirn	
Poljska	mag. Marjan Šetinc	
Romunija		Jadranka Šturm Kocjan
Rusija	mag. Primož Šeligo	
Slovaška		Bernarda Gradišnik
Srbija	Franc But	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Stalni predstavnik EU	dr. Rado Genorio	
Stalni predstavnik NATO	Andrej Benedejčič	
Stalni predstavnik OECD		mag. Veronika Bošković-Pohar
Stalni predstavnik OZN – Dunaj		mag. Blanka Jamnišek
Stalni predstavnik OZN – New York	Andrej Logar	
Stalni predstavnik OZN – Ženeva	Vojislav Šuc	
Stalni predstavnik SE	Damjan Bergant	
Sveti sedež		Maja Marija Lovrenčič Svetek
Španija	Aljaž Gosnar	
Turčija	dr. Milan Jazbec	
Velika Britanija	Iztok Jarc	
Uganda		
Ukrajina		Nataša Prah
Združene države Amerike	dr. Božo Cerar	

Vir: Ministrstvo za zunanje zadeve (2014b).

Priloga E: Seznam veleposlanikov Velike Britanije v letu 2014

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Afganistan	Sir Richard Stagg	
Albanija	Nicholas Cannon	
Alžirija	Dominic Jermeý	
Angola	John Dennis	
Argentina	Dr John Freeman	
Armenija (2!)	Jonathan Aves and	Katherine Leach
Avstrija/OZN Dunaj		Susan le Jeune d'Allegeershecque
Azerbajdžan	Irfan Siddiq	
Bahrajn	Iain Lindsay	
Belgija	Jonathan Brenton	
Belorusija	Bruce Bucknell	
Bolgarija	Jonathan Allen	
Bolivija	Ross Denny	
Bosna in Hercegovina		Jo Lomas
Brazilija	Alex Ellis	
Burma	Andrew Patrick	
Češka		Jan Thompson
Čile		Fiona Clouder
Črna gora	Ian Whitting	
Danska		Vivien Life
Demokratska republika Kongo		Diane Corner
Egipt	James Watt	
Ekvador	Patrick Mullee	
Eritreja		dr. Amanda Susannah Tanfield
Estonija	Christopher Holtby	
Etiopija	Dominic Jermeý	
Fidži	Roderick Drummond	
Filipini	Asif Ahmad	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Finska		Sarah Price
Francija	Sir Peter Ricketts	
Gambija	David Morley	
Georgia		Alexandra Hall Hall
Grčija	John Kittmer	
Gvatemala		Sarah Dickson
Gvineja	Graham Styles	
Haiti	Steven Fisher	
Hrvaška	David Slinn	
Indonezija	Mark Canning	
Irak	Simon Collis	
Irska	Dominick Chilcott	
Islandija	Stuart Gill	
Italija	Christopher Prentice	
Izrael	Matthew Gould	
Japonska	Tim Hitchens	
Jemen		Jane Marriott
Jordanija	Peter Millett	
Južna Koreja	Scott Wightman	
Južni Sudan	Ian Hughes	
Kambodža	William (Bill) Longhurst	
Katar	Nicholas Hopton	
Kazahstan		dr. Carolyn Browne
Kirgizistan		Judith Margaret Farnworth
Kitajska	Sebastian Wood	
Kolumbija		Lindsay Croisdale- Appleby
Kosovo	Ian Cliff	
Kostarika		Sharon Campbell
Kuba	Timothy Cole	
Kuvajt	Frank Baker	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Laos	Philip Malone	
Latvija		Sarah Cowley
Libanon	Tom Fletcher	
Liberija	Ferus Cochrane-Dyet	
Libija	Michael Aron	Alice Walpole
Litva	David Hunt	
Madagaskar	Timothy Smart	
Madžarska	Jonathan Knott	
Makedonija	Christopher Yvon	
Maroko	Clive Alderton	
Mehika	Duncan Taylor	
Moldavija	Phil Batson	
Mongolija	Christopher Stuart	
Nemčija	Simon McDonald	
Nepal	Andrew James Sparkes	
Nikaragva	Chris Campbell	
Nizozemska	Sir Geoffrey Adams	
Norveška		Jane Owen
Oman	Jamie Bowden	
Pakistan		
Panama	Ian Collard	
Paragvaj	Dr. Jeremy Hobbs	
Peru	James Dauris	
Poljska	Robin Barnett	
Portugalska		Jill Gallard
Romunija	Martin Harris	
Rusija	Tim Barrow	
San Salvador	Victor Clark	
Savdska Arabija	Sir John Jenkins	
Senegal	John Marshall	
Severna Koreja	Michael Gifford	
Slonokoščena obala	Simon David Tonge	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Slovaška	Gill Fraser	
Slovenija	Jamie Hilton	
Somalija	Neil Wigan	
Srbija	David McFarlane	
Stalni predstavnik EU	Ivan Rogers	
Stalni predstavnik NATO		Dame Mariot Leslie
Stalni predstavnik OECD	Nicholas Bridge	
Stalni predstavnik OVSE	Dominic Schroeder	
Stalni predstavnik OZN – New York	Sir Mark Lyall Grant	
Stalni predstavnik OZN – Ženeva		Karen Pierce
Stalni predstavnik SE	Matthew Johnson	
Sudan	Peter Tibber	
Sveti sedež	Nigel Baker	
Španija	Simon Manley	
Švedska	Paul Johnston	
Švica	David Moran	
Tadžikistan	Robin Ord-Smith	
Tajska	Mark Kent	
Tunizija	Hamish Cowell	
Turčija	Richard Moore	
Turkmenistan	Sanjay Wadvani OBE	
Ukrajina	Simon Smith	
Urugvaj	Ben Lyster-Binns	
Uzbekistan	Christopher George Edgar	
Venezuela		Catherine Nettleton
Vietnam	Dr. Antony Stokes	
Združene države Amerike	Sir Peter Westmacott	
Združeni arabski emirati	Dominic Jermey	
Zimbabve		Deborah Bronnert

Vir: Crown (2014b).

Priloga F: Seznam veleposlanikov Francije v letu 2014

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Afganistan	Jean-Michel Marlaud	
Albanija		Christine Moro
Alžirija	André Parant	
Andora	Zaïr Kedadouche	
Angola	Jean-Claude Moyret	
Antigva in Barbuda	Eric de la Moussaye	
Argentina	Jean-Michel Casa	
Armenija	Henri Reynaud	
Avstralija	Stéphane Romatet	
Avstrija	Stéphane Gompertz	
Azerbajdžan	Pascal Meunier	
Bahrajn	Christian Testot	
Bangladeš	Michel Trinquier	
Belgija	Bernard Valero	
Belorusija		Dominique Gazuy
Benin		Aline Kuster-Menager
Bocvana		Anne de la Blache
Bolgarija	Xavier Lapeyre de Cabanes	
Bolivija	Benoît Hamon	
Bosna in Hercegovina	Roland Gilles	
Brazilija	Denis Pietton	
Brunej	Jean-Yves Berthault	
Burkina Faso	Gilles Thibault	
Burundi	Jean Lamy	
Centralna Afr. Rep.	Charles Malinas	
Ciper	Jean-Luc Florent	
Ciper		
Čad		Evelyne Decorps
Češka	Jean-Pierre Asvazardourian	
Čile	Marc Giacomini	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Danska	François Zimeray	
Demokratska republika Kongo	Luc Hallade	
Dominika		
Dominikanska republika		Cécile Pozzo di Borgo
Džibuti	René Forceville	
Egipt	Nicolas Galey	
Ekvador	François Gauthier	
Ekvatorialna Gvineja	François Barateau	
Eritreja	Stéphane Gruenberg	
Estonija	Daniel Labrosse	
Etiopija		Brigitte Collet
Fidži	Gilles Montagnier	
Filipini	Gilles Garachon	
Finska	Éric Lebédel	
Gabon	Jean-François Desmazieres	
Gambija	Nicolas Normand	
Gana	Frédéric Clavier	
Grčija	Jean Loup Kuhn-Delforge	
Gruzija	Renaud Salins	
Gvajana	Michel Prom	
Gvatemala	Philippe Bastelica	
Gvineja	Bertrand Cochery	
Gvineja Bisao	Michel Flesch	
Haiti	Patrick Nicoloso	
Honduras	Philippe Ardanaz	
Hrvaška		Michèle Boccoz
Indija	François Richier	
Indonezija		Corinne Breuzé
Irak	Denys Gauer	
Iran	Bruno Foucher	
Irska		

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Islandija	Marc Bouteiller	
Italija	Alain Le Roy	
Italija		
Izrael	Patrick Maisonnave	
Jamajka		Ginette de Matha
Japonska	Christian Masset	
Jemen	Franck Gellet	
Jordan		Caroline Dumas
Južna Afrika		Elisabeth Barbier
Južna Koreja	Jérôme Pasquier	
Kambodža	Serge Mostura	
Kamerun		Christine Robichon
Kanada	Philippe Zeller	
Kapvertski otoki	Philippe Barbry	
Katar	Jean-Christophe Peaucelle	
Kazahstan	Francis Etienne	
Kenija	Rémi Maréchaux	
Kitajska		Sylvie-Agnès Bermann
Kolumbija	Jean-Marc Laforêt	
Komoroški otoki	Philippe Lacoste	
Kongo	Jean-François Valette	
Kosovo		
Kostarika	Jean-Baptiste Chauvin	
Kuba	Jean Mendelson	
Kuvajt	Christian Nakhlé	
Laos	Yves Carmona	
Latvija	Stéphane Visconti	
Libanon	Patrice Paoli	
Liberija	Gérard Larome	
Libija	Antoine Sivan	
Liechtenstein	Michel Duclos	
Litva		Maryse Berniau

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Luksemburg	Guy Yelda	
Madagaskar	François Goldblatt	
Madžarska	Roland Galharague	
Makedonija		Dominique Gazuy
Malavi	Olivier Richard	
Malezija	Martine Dorance	
Mali	Gilles Huberson	
Malta	Michel Vandepoorter	
Maroko	Charles Fries	
Mavricius	Laurent Garnier	
Mehika		Elisabeth Beton Delègue
Mikronezija	Gilles Garachon	
Mjanmar	Thierry Mathou	
Moldavija	Gérard Guillonnet	
Mongolija	Yves Delaunay	
Mozambik	Serge Segura	
Namibija		Jacqueline Bassa- Mazzoni
Nemčija	Maurice Gourdault- Montagne	
Nepal		Martine Bassereau
Niger	Christophe Bouchard	
Nigerija	Jacques Champagne de Labriolle	
Nikaragva	Antoine Joly	
Nizozemska	Pierre Ménat	
Norveška	Jean-Marc Rives	
Nova Zelandija	Laurent Contini	
Oman	M. Yves Oudin	
Pakistan	Philippe Thiebaud	
Panama	Guillaume Mounier	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Papua Nova Gvineja	Pascal Maubert	
Paragvaj	Olivier Poupard	
Peru	Jean-Jacques Beaussou	
Poljska	Pierre Buhler	
Portugalska	Jean-François Blarel	
Romunija	Philippe Gustin	
Ruanda	Michel Flesch	
Rusija	Jean-Maurice Ripert	
Savdska Arabija	Bertrand Besancenot	
Sejšeli		Geneviève Iancu
Severna Koreja		
Singapur	Benjamin Dubertret	
Sirija	Eric Chevallier	
Slonokoščena obala	Georges Serre	
Slovaška	Didier Lopinot	
Slovenija		
Srbija	François-Xavier Deniau	
Stalni predstavnik COPS	Philippe Setton	
Stalni predstavnik EU	Philippe Etienne	
Stalni predstavnik NATO	Jean-Baptiste Mattei	
Stalni predstavnik OECD	Pascale Andreani	
Stalni predstavnik OVSE	François Alabrune	
Stalni predstavnik OZN – Dunaj		Marion Paradas
Stalni predstavnik OZN – Nairobi	Etienne de Montaigne de Poncins	
Stalni predstavnik OZN – New York	Gérard Araud	
Stalni predstavnik OZN Rim –		Bérengère Quincy
Stalni predstavnik OZN – Ženeva	Nicolas Niemtchinow	

Država	Veleposlanik	Veleposlanica
Stalni predstavnik SE		Jocelyne Caballero
Stalni predstavnik UNESCO Pariz	Philippe Lalliot	
Sudan	Patrick Nicoloso	
Sveti sedež	Stanislas de Laboulaye	
Španija	Jérôme Bonnafont	
Šrilanka	Jean-Paul Monchau	
Švedska	Jean-Pierre Lacroix	Nicole Michelangeli
Švica	Michel Duclos	
Tadžikistan	Didier Leroy	
Tajska	Thierry Viteau	
Tanzanija	Marcel Escure	
Togo	Nicolas Warnery	
Trinidada Tobago	Jacques Sturm	
Tunizija	François Gouyette	
Turčija	Laurent Bili	
Turkmenistan	Pierre Lebovics	
Ukrajina	Alain Remy	
Urugvaj	Jean-Claude Moyret	
Vanatu	Michel Djokovic	
Velika Britanija	Bernard Emié	
Venezuela	Frédéric Desagneaux	
Vietnam	Jean-Noël Poirier	
Zambija	Marie-Annick Bourdin	
Združene države Amerike	François Delattre	
Združeni arabski emirati	Michel Miraillet	
Zimbabve		

Vir: French Ministry of Foreign Affairs and International Development (2014d).

Priloga G: Vprašalnik za intervju z red. prof. dr. Milico Antić Gaber

1. Kakšna sta položaj in vloga žensk v Sloveniji?
2. Zakaj se po vašem mnenju ženske ne odločajo za vstop v politiko/diplomacijo?
3. Kje vidite vlogo in mesto žensk v sodobni diplomaciji?
4. Kakšna so vaša videnja položaja žensk v diplomaciji v prihodnosti?

Priloga H: Vprašalnik za intervjuje z veleposlaniki/veleposlanicami študijskih držav

1. Kakšna sta položaj in vloga žensk v vaši državi?
2. Kako komentirate odstotek veleposlanic v vaši državi?
3. Ali vaša država načrtno spodbuja integracijo enakosti spolov tudi na področju diplomacije?
4. V kolikor je bil vaš odgovor na prejšnje vprašanje pritrdilen – na kakšen način?
5. Kje vidite vlogo in mesto žensk v sodobni diplomaciji?
6. Kakšna so vaša videnja položaja žensk v diplomaciji v prihodnosti?